לפני אלוקיכם: (ב) אחרי מעשה ארץ מצרים אשר
ישבתם בה לא תעשו ומעשה ארץ כנען אשר אני
מביא אתכם שמה לא תעשו ובחוקותיהם לא
תלכו: (ג) את משפטי תעשו ואת חקתי תשמרו
ללכת בהם אני יי אלוקיכם: (ד) ושמרתם את
חקתי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי
בהם אני יי: (ה) איש איש אל כל שאר בשרו לא
תקרבו לגלות ערוה אני יי: (ו) ערות אביך
וערות אמך לא תגלה אמך היא לא תגלה ערותה:
(ז) ערות אשת אביך לא תגלה ערות אביך היא:
(ח) ערות אחותך בת אביך או בת אמך מולדת
בית או מולדת חוץ לא תגלה ערותן: (ט) ערות
בת בנך או בת בתך לא תגלה כי ערותך הנה:
(י) ערות בת אשת אביך מולדת אביך אחותך
היא לא תגלה ערותה: (יא) ערות אחות אביך
לא תגלה שאר אביך הנה: (יב) ערות אחות אמך
לא תגלה כי שאר אמך הנה: (יג) ערות אשת
דודך לא תגלה כי דודך הנה: (יד) ערות כלתך
לא תגלה אשת בנך הנה לא תגלה ערותה:
(טו) ערות אשת אחיך לא תגלה ערות אחיך
הנה: (טז) ערות אשה ובתה לא תגלה את בת
בנה ואת בת בתה לא תקח לגלות ערותה
שארה הנה זמה הוא: (יז) ואשה אל אחתה לא
תקח לצרר לגלות ערותה עליה בחייה: (יח)
וכי תקרב אל אשה נדה לגלות ערותה
ואתה גלה את מקורה והיא גלתה את מקור
דמיה וגם אתם נכרתו מתוך עמם: (יט) ואל
ערות אשת עמיתך לא תתן שכבתך לזרע
לטמא בה: (כ) ואיש אשר יתן שכבתו בזרע
בהמה לטמא בה: (כא) ומזרעך לא תתן
להעביר למלך ולא תחלל את שם אלוקיך
אני יי: (כב) ואת זכר לא תשכב משכבי אשה
תועבה הוא: (כג) ובכל בהמה לא תתן שכבתך
לטמאה בה ואשה לא תעמד לפני בהמה
לרבעה תבל הוא: (כד) אל תטמאו בכל אלה
כי בכל אלה נטמאו הגוים אשר אני משלח
מפניכם: (כה) ותטמא הארץ ואפקד עונה
עליה ותקא הארץ את יושביה: (כו) ואתם
תשמרו את חקתי ואת משפטי ולא תעשו
מכל התועבות האלה האזרח והגר הגר
בתוכם: (כז) כי את כל התועבות האלה עשו
אנשי הארץ אשר לפניכם ותטמא הארץ:
(כח) ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אתה
כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם: (כט)
כי כל עשה מכל התועבות האלה ונכרתו
הנפשות העשות מקרב עמם: (ל) ושמרתם
את משמרתי לבלתי עשות מחקות התועבות
אשר נעשו לפניכם ולא תטמאו בהם אני
יי אלוקיכם:

אחרי מות

(א) ויאמר יי אל משה אחרי מות שני בני
אהרן בקרבתם לפני יי וימותו: (ב) ויאמר יי
אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבא בכל עת
אל הקדש מבית לפרכת אל פני הכפרת אשר
על הארון ולא ימות כי בענן אראה על הכפרת:
(ג) בזאת יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר
לחטאת ואיל לעלה: (ד) כתנת בד קדש
ילבש ומכנסי בד יהיו על בשרו ובאבנט בד
יחגר ובמצנפת בד יצנף בגדי קדש הם
ורחץ בשר במים ולבשם: (ה) ומאת עדת
בני ישראל יקח שני שעירי עזים לחטאת
ואיל אחד לעלה: (ו) והקריב אהרן את פר
החטאת אשר לו וכפר בעדו ובעד ביתו:
(ז) ולקח את שני השעירים והעמיד אתם
לפני יי פתח אהל מועד: (ח) ונתן אהרן על
שני השעירים גורל אחד ליי וגורל אחד
לעזאזל: (ט) והקריב אהרן את השעיר
אשר עלה עליו הגורל ליי ועשהו חטאת:
(י) והשעיר אשר עלה עליו הגורל לעזאזל
יעמד חי לפני יי לכפר עליו לשלח אתו
לעזאזל המדברה: (יא) והקריב אהרן את
פר החטאת אשר לו וכפר בעדו ובעד ביתו
ושחט את פר החטאת אשר לו: (יב) ולקח
מחתת מלא גחלי אש מעל המזבח מלפני יי
ומלאו חפניו קטרת סמים דקה והביא
מבית לפרכת: (יג) ונתן את הקטרת על
האש לפני יי וכסה ענן הקטרת את הכפרת
אשר על העדות ולא ימות: (יד) ולקח מדם
הפר והזה באצבעו על פני הכפרת קדמה
ולפני הכפרת שבע פעמים מן הדם באצבעו:
(טו) ושחט את שעיר החטאת אשר לעם
והביא את דמו מבית לפרכת ועשה את דמו
כאשר עשה לדם הפר והזה אותו על הכפרת
ולפני הכפרת: (טו) וכפר על הקדש מטמאת
בני ישראל ומפשעיהם לכל חטאתם וכן יעשה
לאהל מועד השכן אתם בתוך טמאתם:
(יז) ואדם לא יהיה באהל מועד בבאו לכפר
בקדש עד צאתו וכפר בעדו ובעד ביתו
ובעד כל קהל ישראל: (יח) ויצא אל המזבח
אשר לפני יי וכפר עליו ולקח מדם הפר
ומדם השעיר ונתן על קרנות המזבח סביב:
(יט) והזה מן הדם על הקיר שבע פעמים
וטהרו וקדשו מטמאת בני ישראל: (כ)
וכלה מכפר את הקדש ואת אהל מועד
והקרב את השעיר החי: (כא) וסמך אהרן
את שתי ידיו על ראש השעיר החי
והתודה עליו את כל עונות בני ישראל
ואת כל פשעיהם לכל חטאתם ונתן אתם
על ראש השעיר ושלח ביד איש עתי
המדברה: (כב) ונשא השעיר עליו את כל
עונתם אל ארץ גזרה ושלח את השעיר
במדבר: (כג) ובא אהרן אל אהל מועד
ופשט את בדי הבד אשר לבש בבאו אל
הקדש והניחם שם: (כד) ורחץ את בשרו
במים במקום קדוש ולבש את בגדיו
ויצא ועשה את עולתו ואת עולת העם
וכפר בעדו ובעד העם: (כה) וחלב החטאת
יקטיר המזבחה: (כו) והמשלח את השעיר
לעזאזל יכבס בגדיו ורחץ את בשרו במים
ואחרי כן יבא אל המחנה: (כז) ואת פר
החטאת ואת שעיר החטאת אשר הובא
את דמם לכפר בקדש יוצא אל מחוץ
למחנה ושרפו באש את עורתם ואת בשרם
ואת פרשם: (כח) והשרף אתם יכבס בגדיו
ורחץ בשרו במים ואחרי כן יבא אל המחנה:
(כט) והיתה לכם לחוקת עולם בחדש
השביעי בעשור לחדש תענו את נפשתיכם
וכל מלאכה לא תעשו האזרח והגר הגר
בתוכם: (ל) כי ביום הזה יכפר עליכם
לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני יי
תטהרו: (לא) שבת שבתון הוא לכם
ועניתם את נפשתיכם חקת עולם:
(לב) וכפר הכהן אשר ימשח אתו
ואשר יקדש את ידו לכהן תחת אביו
ולבש את בגדי הבד בגדי הקדש:
(לג) וכפר את מקדש הקדש ואת אהל
מועד את המזבח יכפר ועל הכהנים
ועל כל עם הקהל יכפר: (לד) והיתה
זאת לכם לחוקת עולם לכפר על בני
ישראל מכל חטאתם אחת בשנה
ויעשו כאשר צוה יי את משה:

אמור

(א) ויאמר יי אל משה אמר אל הכהנים
בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא
בעמיו: (ב) כי אם לשארו הקרב אליו
לאמו ולאביו ולבנו ולבתו ולאחיו:
(ג) ולאחתו הבתולה הקרובה אליו אשר
לא היתה לאיש עליה יטמא: (ד) בעל
בעמיו יתחל לחלו: (ה) לא יקרחו קרחה
בראשם ופאת זקנם לא יגלחו ובבשרם
לא ישרטו שרטת: (ו) קדשים יהיו לאלוקיהם
ולא יחללו שם אלוקיהם כי את אשי יי
לחם אלוקיהם הם מקריבים והיו קדש:
(ז) אשה זונה וחללה לא יקחו וגרושה
מאישה לא יקחו כי קדש הוא לאלוקיו:
(ח) וקדשתו כי את לחם אלוקיך הוא
מקריב קדש יהיה לך כי קדוש אני יי
מקדשכם: (ט) ובת איש כהן כי תחל
לזנות את אביה היא מחללת באש
תשרף: (י) והכהן הגדול מאחיו אשר
יוצק על ראשו שמן המשחה ומלא את
ידו לבש את הבגדים פרע לא יפרע
ובגדיו לא יפרם: (יא) ואל כל נפש מת
לא יבא אל אביו ואל אמו לא יטמא:
(יב) ומן המקדש לא יצא ולא יחלל את
מקדש אלוקיו כי נזר שמן משחת
אלוקיו עלי אני יי: (יג) ואשה בבתולתיה
יקח: (יד) אלמנה וגרושה וחללה זונה
אלה לא יקח כי אם בתולה מעמיו
יקח אשה: (טו) ולא יחלל זרעו בעמיו
כי אני יי מקדשו: (טז) וידבר יי אל
משה לאמר: (יז) דבר אל אהרן לאמר
איש איש מזרעך לדרתם אשר יהיה בו
מום לא יקרב להקריב לחם אלוקיו:
(יח) כי כל אשר בו מום לא יקרב איש
עור או פסח או חרם או שרוע: (יט) או
איש אשר יהיה בו שבר רגל או שבר יד:
(כ) או גבן או דק או תבלל או גלדת
או יבלת או מרוחת אשך: (כא) כל אשר
בו מום מזרע אהרן הכהן לא יגש להקריב
אשי יי מום בו לחם אלוקיו לא יגש:
(כב) לחם אלוקיו מקדשי הקדשים
ומן הקדשים יאכל: (כג) אך אל הפרכת
לא יבא ואל המזבח לא יגש כי מום בו
ולא יחלל את מקדשי כי אני יי מקדשם:
(כד) וידבר משה אל אהרן ואל בניו
ואל כל בני ישראל:

בהר

(א) ויאמר יי אל משה בהר סיני לאמר:
(ב) דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם
כי תבאו אל הארץ אשר אני נתן לכם
ושבתה הארץ שבת ליי: (ג) שש שנים
תזרע שדך ושש שנים תזמר כרמך
ואספת את תבואתה: (ד) ובשנה השביעית
שבת שבתון יהיה לארץ שבת ליי שדך
לא תזרע וכרמך לא תזמר: (ה) את
סחיר קצירך לא תקצר ואת בציר
נזיריך לא תבצר שנת שבתון יהיה
לארץ: (ו) ושבת הארץ לכם לאכלה לך
ולעבדך ולאמתך ולשכירך ולתושבך
הגרים עמך: (ז) ולבהמתך ולחיה
אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכל:
(ח) וספרת לך שבע שבתות שנים
שבע פעמים שבע שנים והיו לך ימי
שבע השבתות תשע ושבעים שנה:
(ט) והעברת שופר תרועה בחדש
השביעי בעשור לחדש ביום הכפרים
תעבירו שופר בכל ארצכם: (י) וקדשתם
את שנת החמשים שנה וקראתם דרור
בארץ לכל יושביה יובל הוא תהיה לכם
ושבתם איש אל אחוזתו ואיש אל
משפחתו תשובו: (יא) יובל שנה היא
שנת תהיה לכם לא תזרעו ולא תקצרו
את ספיחיה ולא תבצרו את נזיריה:
(יב) כי יובל הוא קדש יהיה לכם מן
השדה תאכלו את תבואתה: (יג)
בשנת היובל הזאת תשובו איש אל
אחוזתו: (יד) וכי תמכרו ממכר לעמיתך
או קנה מיד עמיתך אל תונו איש את
אחיו: (טו) במספר שנים אחר היובל
תקנה מעמיתך במספר שני תבואת
הוא מכר לך: (טז) לרב השנים תרבה
מקנתו ולמעט השנים תמעיט מקנתו
כי מספר תבואות הוא מכר לך:
(יז) ולא תונו איש את עמיתו ויראת
מאלוקיך כי אני יי אלוקיכם: (יח)
ועשיתם את חקתי ואת משפטי תשמרו
לעשות אותם ושבתם לבטח על הארץ:
(יט) ונתנה הארץ פריה ואכלתם לשובע
וישבתם לבטח עליה: (כ) וכי תאמרו
מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע
לא נאסף את תבואתנו: (כא) וצויתי
את ברכתי לכם בשנה השישית והעשה
את התבואה לשלש השנים: (כב)
והזרעתם את השנה השמינית ואכלתם
מן התבואה ישן עד שנת התשיעית
עד בוא תבואתו תאכלו ישן:
(כג) והארץ לא תמכר לצמיתות כי לי
הארץ כי גרים ותושבים אתם עמדי:
(כד) ובכל ארץ אחוזתכם גאולה תתנו
לארץ: (כה) כי ימוך אחיך ומכר מאחזתו
ובא גאלו הקרב אליו וגאל את מכר
אחיו: (כו) ואיש כי אין לו וגאלו
והשיג ידו ומצא די גאולתו: (כז)
וחשב את שני המכרו לאיש אשר
נמכר לו ושב לאחזתו: (כח) ואם לא
מצאה ידו די השיבו לו אשר נמכר בו
עד שנת היובל ויצא ביובל ושב לאחזתו:
(כט) ואיש כי ימכר בית מושב עיר
חומה וגאלתו עד תם לשנת ימי מכרו
יהיה גאלתו: (ל) ואם לא נגאל עד
מלאת לו שנה תמימה וקם הבית
אשר בעיר אשר לו לצמיתות לקוחו
לדרתיו לא יצא ביובל: (לא) ובתי
חצרים אשר אין להם חומה סביב
שדה הארץ יחשבו גאולה תהיה לו
וביובל יצא: (לב) וערי הלוים בתי
ערי אחזתם גאולת עולם תהיה
ללוים: (לג) אשר יגאל מן הלוים
ויצא מבית הנמכר בערי אחזתם
כי בתי ערי הלוים הם תחת בני
ישראל: (לד) ושדה מגרש עריהם
לא ימכר כי אחזת עולם הוא להם:
(לה) וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך
והחזקת בו גר ותושב וחי עמך:
(לו) אל תקח מאתו נשך ותרבית
ויראת מאלוקיך וחי אחיך עמך:
(לז) את כספך לא תתן לו בנשך
ובמרבית לא תתן אכלך: (לח)
אני יי אלוקיכם אשר הוצאתי אתכם
מארץ מצרים לתת לכם את ארץ כנען
להיות לכם לאלוקים: (לט) וכי
ימוך אחיך עמך ונמכר לך לא תעבד
בו עבדת עבד: (מ) כשכיר כתושב
יהיה עמך עד שנת היובל יעבד
עמך: (מא) ויצא מעמך הוא ובניו
עמו ושב אל משפחתו ואל אחוזת
אבתיו ישוב: (מב) כי עבדי הם
אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים
לא יתמכרו מכרת עבד: (מג)
לא תרדה בו בפרך ויראת מאלוקיך:
(מד) ועבדך ואמתך אשר יהיו לך
מאת הגוים אשר סביבתיכם מהם
תקנו עבד ואמה: (מה) וגם מבני
התושבים הגרים עמכם מהם תקנו
וממשפחתם אשר עמכם אשר הולידו
בארצכם והיו לאחוזה: (מו)
והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם
לרשת אחוזה לעולם בהם תעבדו
ובאחיכם בני ישראל איש באחיו לא
תרדה בו בפרך: (מז) וכי תשיג יד
גר ותושב עמך וכי ימוך אחיך
עמו ונמכר לגר תושב עמך או לעקר
משפחת גר: (מח) אחרי נמכר גאולה
תהיה לו אחד מאחיו יגאלנו:
(מט) או דודו או בן דודו יגאלנו
או משאר בשרו מבית משפחתו
יגאלנו או השיגה ידו ונגאל:
(נ) וחשב עם קונהו משנת המכרו
עד שנת היובל והיה כסף מכרו
במספר שנים כימי שכיר יהיה
עמו: (נא) אם עוד רבות בשנים
לפי אלה מן כסף גאולתו
ישיב גאולתו מן מקנה כספו:
(נב) ואם מעט נשאר בשנים עד
שנת היובל וחשב לו כשני שכרו
ישיב את גאולתו: (נג) כשכיר
שנה בשנה יהיה עמו לא ירדנו
בפרך לעיניך: (נד) ואם לא
יגאל באלה ויצא בשנת היובל
הוא והבניו עמו: (נה) כי לי
בני ישראל עבדים עבדי הם
אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים
אני יי אלוקיכם:

בחקתי

(א) אם בחקתי תלכו ומצותי
תשמרו ועשיתם אותם: (ב)
ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה
הארץ יבולה ועץ השדה יתן
פריו: (ג) והשיג לכם דיש את
בציר וגפן תשיג את זרע
ואכלתם לחמכם לשובע
וישבתם לבטח בארצכם:
(ד) ונתתי שלום בארץ
ושכבתם ואין מחריד
והשבתי חיה רעה מן הארץ
וחרב לא תעבר בארצכם:
(ה) ורדפו אויביכם לפניכם
ונפלו לפניכם לחרב:
(ו) ורדפו מכם חמשה
מאה ומאה מכם רבבה
ירדפו ונפלו אויביכם
לפניכם לחרב: (ז)
ונתתי פניי בתוכם
והפרתי אתכם והרביתי
אתכם וקימתי את
בריתי אתכם: (ח)
ואכלתם ישן נושן
והוצאתם מפני חדש
תכונו: (ט) ונתתי
משכני בתוכם ולא
תגעל נפשי אתכם:
(י) והתהלכתי בתוכם
והיתי לכם לאלוקים
ואתם תהיו לי לעם:
(יא) אני יי אלוקיכם
אשר הוצאתי אתכם
מארץ מצרים מהיות
להם עבדים ואשבר
מוטות עולכם ואולך
אתכם קוממיות:
(יב) ואם לא תשמעו
לי ולא תעשו את כל
המצות האלה: (יג)
ואם בחקותי תמאסו
ואם את משפטי תגעל
נפשכם לבלתי עשות
את כל מצותי להפרכם
את בריתי: (יד)
אף אני זאת אעשה
לכם והפקדתי עליכם
בהלה את השחפת
ומקדחת מכלות עינים
ודאבון נפש והזרעתם
לריק זרעכם ואכלו
אויביכם: (טו)
ונתתי פני בכם ונגפתם
לפני אויביכם ורדו
שנאיכם בכם ונסתם
ואין רדף אתכם:
(טז) ואם עד אלה
לא תשמעו לי והוספתי
לייסר אתכם שבע
על חטאתיכם: (יז)
ושברתי את גאון עזכם
ונתתי את שמיכם
כברזל ואת ארצכם
כנחשת: (יח)
ותם לשוא כחכם
ולא תתן ארצכם
את יבולה ועץ
השדה לא יתן
פריו: (יט)
ורדפו אויביכם
לפניכם ונפלו
לפניכם לחרב:
(כ) ונתתי פניי
בכם והפרתי
אתכם והרביתי
אתכם וקימתי
את בריתי אתכם:
(כא) ואכלתם
ישן נושן
והוצאתם מפני
חדש תכונו:
(כב) ונתתי
משכני בתוכם
ולא תגעל
נפשי אתכם:
(כג) והתהלכתי
בתוכם והיתי
לכם לאלוקים
ואתם תהיו לי
לעם: (כד)
אני יי אלוקיכם
אשר הוצאתי
אתכם מארץ
מצרים מהיות
להם עבדים
ואשבר מוטות
עולכם ואולך
אתכם קוממיות:
(כה) ואם לא
תשמעו לי
ולא תעשו את
כל המצות
האלה: (כו)
ואם בחקותי
תמאסו ואם
את משפטי
תגעל נפשכם
לבלתי עשות
את כל מצותי
להפרכם את
בריתי: (כז)
אף אני זאת
אעשה לכם
והפקדתי
עליכם בהלה
את השחפת
ומקדחת
מכלות עינים
ודאבון נפש
והזרעתם
לריק זרעכם
ואכלו
אויביכם:
(כח)
ונתתי פני
בכם ונגפתם
לפני אויביכם
ורדו שנאיכם
בכם ונסתם
ואין רדף
אתכם:
(כט)
ואם עד אלה
לא תשמעו
לי והוספתי
לייסר אתכם
שבע על
חטאתיכם:
(ל)
ושברתי
את גאון
עזכם
ונתתי
את שמיכם
כברזל
ואת
ארצכם
כנחשת:
(לא)
ותם
לשוא
כחכם
ולא
תתן
ארצכם
את יבולה
ועץ
השדה
לא יתן
פריו:
(לב)
ורדפו
אויביכם
לפניכם
ונפלו
לפניכם
לחרב:
(לג)
ונתתי
פני
בכם
והפרתי
אתכם
והרביתי
אתכם
וקימתי
את
בריתי
אתכם:
(לד)
ואכלתם
ישן נושן
והוצאתם
מפני
חדש
תכונו:
(לה)
ונתתי
משכני
בתוכם
ולא
תגעל
נפשי
אתכם:
(לו)
והתהלכתי
בתוכם
והיתי
לכם
לאלוקים
ואתם
תהיו
לי
לעם:
(לז)
אני
יי
אלוקיכם
אשר
הוצאתי
אתכם
מארץ
מצרים
מהיות
להם
עבדים
ואשבר
מוטות
עולכם
ואולך
אתכם
קוממיות:
(לח)
ואם
לא
תשמעו
לי
ולא
תעשו
את
כל
המצות
האלה:
(לט)
ואם
בחקותי
תמאסו
ואם
את
משפטי
תגעל
נפשכם
לבלתי
עשות
את
כל
מצותי
להפרכם
את
בריתי:
(מ)
אף
אני
זאת
אעשה
לכם
והפקדתי
עליכם
בהלה
את
השחפת
ומקדחת
מכלות
עינים
ודאבון
נפש
והזרעתם
לריק
זרעכם
ואכלו
אויביכם:
(מא)
ונתתי
פני
בכם
ונגפתם
לפני
אויביכם
ורדו
שנאיכם
בכם
ונסתם
ואין
רדף
אתכם:
(מב)
ואם
עד
אלה
לא
תשמעו
לי
והוספתי
לייסר
אתכם
שבע
על
חטאתיכם:
(מג)
ושברתי
את
גאון
עזכם
ונתתי
את
שמיכם
כברזל
ואת
ארצכם
כנחשת:
(מד)
ותם
לשוא
כחכם
ולא
תתן
ארצכם
את
יבולה
ועץ
השדה
לא
יתן
פריו:
(מה)
ורדפו
אויביכם
לפניכם
ונפלו
לפניכם
לחרב:
(מו)
ונתתי
פני
בכם
והפרתי
אתכם
והרביתי
אתכם
וקימתי
את
בריתי
אתכם:
(מז)
אלה
החקים
והמשפטים
והתורות
אשר
נתן
יי
ביניו
וביני
בני
ישראל
בהר
סיני
ביד
משה:

במדבר

(א) ויאמר יי אל משה
בהר סיני לאמר:
(ב) שאו את ראש
כל עדת בני ישראל
למשפחתם לבית
אבתם במספר שמות
כל זכר לגלגלתם:
(ג) מבן עשרים שנה
ומעלה כל יצא צבא
בישראל תפקדו
אתם לצבאתם אתה
ואהרן: (ד)
ואתכם יהיו לאיש
איש לבית אבתיו
הוא: (ה)
ואלה שמות
האנשים אשר
יעמדו אתכם
לראובן אליצור
בן שדיאור:
(ו) לשמעון
שלומיאל בן
צורישדי:
(ז) ליהודה
נחשון בן
עמינדב:
(ח) ליששכר
נתנאל בן
צוער:
(ט) לזבולן
אליאב בן
חלון:
(י) לבני יוסף
לאפרים אליישמע
בן עמיהוד
לבני מנשה
גמליאל בן
פדהצור:
(יא) לבנימן
אבידן בן
גדעוני:
(יב) לדן
אחיעזר בן
עמישדי:
(יג) לאשר
פגעיאל בן
עכרן:
(יד) לגד
אליסף בן
דעואל:
(טו) לנפתלי
אחירע בן
עינן:
(טז) אלה
הם הקרואים
עדת מועד
נשיאי מטות
אבתם הם
ראשי אלפי
ישראל:
(יז) ויקח
משה ואהרן
האנשים
האלה אשר
הוגדו בשמות
(יח) ואת
כל העדה
הקהילו
לאחד
לחדש
השני
ויתילדו
על
משפחתם
לבית
אבתם
במספר
שמות
מבן
עשרים
שנה
ומעלה
לגלגלתם:
(יט)
כאשר
צוה יי
את משה
ויפקדם
במדבר
סיני:
(כ)
ויהי
בני
ראובן
בכור
ישראל
תולדתם
למשפחתם
לבית
אבתם
במספר
שמות
לכל
זכר
לגלגלתם:
(כא)
פקודיהם
למטה
ראובן
ששה
וארבעים
אלף
וחמש
מאות:
(כב)
לבני
שמעון
תולדתם
למשפחתם
לבית
אבתם
פקודיו
במספר
שמות
לכל
זכר
לגלגלתם:
(כג)
פקודיהם
למטה
שמעון
שלשה
ועשרים
אלף
ומאתים:
(כד)
לבני
גד
תולדתם
למשפחתם
לבית
אבתם
במספר
שמות
מבן
עשרים
שנה
ומעלה
כל
יצא
צבא:
(כה)
פקודיהם
למטה
גד
חמשה
וארבעים
אלף
וארבע
מאות
וחמשים:
(כו)
לבני
יהודה
תולדתם
למשפחתם
לבית
אבתם
במספר
שמות
מבן
עשרים
שנה
ומעלה
כל
יצא
צבא:
(כז)
פקודיהם
למטה
יהודה
ארבעה
ושבעים
אלף
ושש
מאות:
(כח)
לבני
יששכר
תולדתם
למשפחתם
לבית
אבתם
במספר
שמות
מבן
עשרים
שנה
ומעלה
כל
יצא
צבא:
(כט)
פקודיהם
למטה
יששכר
חמשה
וחמשים
אלף
וארבע
מאות:
(ל)
לבני
זבולן
תולדתם
למשפחתם
לבית
אבתם
במספר
שמות
מבן
עשרים
שנה
ומעלה
כל
יצא
צבא:
(לא)
פקודיהם
למטה
זבולן
שבעה
וחמשים
אלף
וארבע
מאות:
(לב)
לבני
יוסף
לבני
אפרים
תולדתם
למשפחתם
לבית
אבתם
במספר
שמות
מבן
עשרים
שנה
ומעלה
כל
יצא
צבא:
(לג)
פקודיהם
למטה
אפרים
ארבעים
אלף
וחמש
מאות:
(לד)
לבני
מנשה
תולדתם
למשפחתם
לבית
אבתם
במספר
שמות
מבן
עשרים
שנה
ומעלה
כל
יצא
צבא:
(לה)
פקודיהם
למטה
מנשה
שנים
ושלשים
אלף
ומאתים:
(לו)
לבני
בנימן
תולדתם
למשפחתם
לבית
אבתם
במספר
שמות
מבן
עשרים
שנה
ומעלה
כל
יצא
צבא:
(לז)
פקודיהם
למטה
בנימן
חמשה
ושלשים
אלף
ומאתים:
(לח)
לבני
דן
תולדתם
למשפחתם
לבית
אבתם
במספר
שמות
מבן
עשרים
שנה
ומעלה
כל
יצא
צבא:
(לט)
פקודיהם
למטה
דן
שנים
וששים
אלף
ומאתים:
(מ)
לבני
אשר
תולדתם
למשפחתם
לבית
אבתם
במספר
שמות
מבן
עשרים
שנה
ומעלה
כל
יצא
צבא:
(מא)
פקודיהם
למטה
אשר
אחד
וארבעים
אלף
וחמש
מאות:
(מב)
לבני
נפתלי
תולדתם
למשפחתם
לבית
אבתם
במספר
שמות
מבן
עשרים
שנה
ומעלה
כל
יצא
צבא:
(מג)
פקודיהם
למטה
נפתלי
חמשה
וחמשים
אלף
וארבע
מאות:
(מד)
אלה
הם
הפקודים
אשר
פקד
משה
ואהרן
ונשיאי
ישראל
שנים
עשר
איש
איש
אחד
לבית
אבתם
היו:
(מה)
ויהי
כל
הפקודים
לבני
ישראל
לבית
אבתם
מבן
עשרים
שנה
ומעלה
כל
יצא
צבא
בישראל:
(מו)
ויהי
כל
הפקודים
שש
מאות
אלף
ושלשת
אלפים
וחמש
מאות
וחמשים:
(מז)
והלוים
למטה
אבתם
לא
התפקדו
בתוכם:
(מח)
ויאמר
יי
אל
משה
לאמר:
(מט)
אך
את
מטה
לוי
לא
תפקד
וראשם
לא
תשא
בתוך
בני
ישראל:
(נ)
ואתה
הפקד
את
הלוים
על
משכן
העדות
ועל
כל
כליו
ועל
כל
אשר
לו
הם
ישאו
את
המשכן
ואת
כל
כליו
והם
ישרתו
אותו
וסביב
למשכן
יחנו:
(נא)
ובנסע
המשכן
יורידו
הלוים
אתו
ובחנות
המשכן
יקימו
הלוים
והזר
הקרב
יומת:
(נב)
ובני
ישראל
יחנו
איש
על
מחנהו
ואיש
על
דגלו
לצבאתם:
(נג)
והלוים
יחנו
סביב
למשכן
העדות
ולא
יהיה
קצף
על
עדת
בני
ישראל
ושמרו
הלוים
את
משמרת
משכן
העדות:
(נד)
ויעשו
בני
ישראל
ככל
אשר
צוה
יי
את
משה
כן
עשו:
(נה)
ויאמר
יי
אל
משה
לאמר:
(נו)
דבר
אל
בני
ישראל
ואמרת
אליהם
איש
כי
יפלא
מאיש
אשה
לכל
נדר
נזיר
להזיר
לייי:
(נז)
מיין
ושכר
יזיר
חומץ
יין
וחומץ
שכר
לא
ישתה
וכל
משרת
ענבים
לא
ישתה
וענבים
לחים
ויבשים
לא
יאכל:
(נח)
כל
ימי
נזרו
מכל
אשר
יעשה
גפן
היין
מחרצנים
ועד
זג
לא
יאכל:
(נט)
כל
ימי
נזר
תער
לא
יעבר
על
ראשו
עד
מלאת
הימים
אשר
יזיר
לייי
קדש
יהיה
גדל
פרע
שער
ראשו:
(ס)
כל
ימי
הזיר
לייי
על
נפש
מת
לא
יבא:
(סא)
לאביו
ולאמו
לאחיו
ולאחותו
לא
יטמא
בהם
במותם
כי
נזר
אלוקיו
על
ראשו:
(סב)
כל
ימי
נזרו
קדש
הוא
לייי
וגלח
הנזיר
פתח
אהל
מועד
מקרבן
לייי
על
נדרו
כפי
אשר
לא
יוכל
לתת
כל
אשר
ידו
תשיג
כפר
אשר
נדר
כן
יעשה
על
תורת
נזרו:
(סג)
ויאמר
יי
אל
משה
לאמר:
(סד)
דבר
אל
אהרן
ואל
בניו
לאמר
כה
תברכו
את
בני
ישראל
אמור
להם:
(סה)
יברכך
יי
וישמרך
יאר
יי
פניו
אליך
ויחנך:
(סו)
ישא
יי
פניו
אליך
וישם
לך
שלום:
(סז)
ושמו
את
שמי
על
בני
ישראל
ואני
אברכם:
(סח)
ויהי
ביום
כלות
משה
להקים
את
המשכן
וימשח
אותו
ויקדש
אתו
ואת
כל
כליו
ואת
המזבח
ואת
כל
כליו
וימשחם
ויקדש
אתם:
(סט)
ויקריבו
נשיאי
ישראל
ראשי
בית
אבתם
הם
נשיאי
המטות
הם
העמדים
על
הפקדים:
(ע)
ויביאו
את
קרבנם
לפני
יי
שש
עגלות
צב
ושנים
עשר
בקר
עגלה
על
שני
הנשיאים
ושור
לאחד
ויקריבו
אותם
לפני
המשכן:
(עא)
ויאמר
יי
אל
משה
לאמר:
(עב)
קח
מאתם
והיו
לעבד
את
עבודת
אהל
מועד
ונתת
אתם
אל
הלוים
איש
כפי
עבודתו:
(עג)
ויקח
משה
את
העגלות
ואת
הבקר
ויתן
אתם
אל
הלוים:
(עד)
ארבע
עגלות
ושמנה
בקר
נתן
לבני
גרשון
כפי
עבודתם:
(עה)
ואת
ארבע
העגלות
ואת
שמנת
הבקר
נתן
לבני
מרארי
כפי
עבודתם
ביד
איתמר
בן
אהרן
הכהן:
(עו)
ולבני
קהת
לא
נתן
כי
עבודת
הקדש
עליהם
בכתף
ישאו:
(עז)
ויקרבו
הנשיאים
את
חנכת
המזבח
ביום
המשח
אתו
ויקריבו
הנשיאים
את
קרבנם
לפני
המזבח:
(עח)
ויאמר
יי
אל
משה
נשיא
אחד
ליום
נשיא
אחד
ליום
יקריבו
את
קרבנם
לחנכת
המזבח:
(עט)
והקרב
הראשון
ביום
הראשון
נחשון
בן
עמינדב
למטה
יהודה:
(פ)
ויהי
הקרבנו
קערת
כסף
אחת
שלשים
ומאה
משקלה
מזרק
כסף
אחד
שבעים
שקל
בשקל
הקדש
שניהם
מלאים
סלת
מנחה
בלולה
בשמן
לעלה
כף
אחת
עשרה
זהב
מלאה
קטרת
בר
אחד
בן
בקר
איל
אחד
כבש
אחד
בן
שנתו
לעלה
שעיר
עזים
אחד
לחטאת
ולזבח
השלמים
בקר
שנים
אילים
חמשה
עתודים
חמשה
בני
שנה
חמשה
זה
קרבן
נחשון
בן
עמינדב:
(פא)
ביום
השני
הקריב
נתנאל
בן
צוער
נשיא
יששכר
הקריב
קרבנו
מזרק
כסף
אחד
שלשים
ומאה
משקלו
מזרק
כסף
אחד
שבעים
שקל
בשקל
הקדש
שניהם
מלאים
סלת
מנחה
בלולה
בשמן
לעלה
כף
אחת
עשרה
זהב
מלאה
קטרת
בר
אחד
בן
בקר
איל
אחד
כבש
אחד
בן
שנתו
לעלה
שעיר
עזים
אחד
לחטאת
ולזבח
השלמים
בקר
שנים
אילים
חמשה
עתודים
חמשה
בני
שנה
חמשה
זה
קרבן
נתנאל
בן
צוער:
(פב)
ביום
השלישי
נשיא
בני
זבולן
אליאב
בן
חלון:
(פג)
קרבנו
מזרק
כסף
אחד
שלשים
ומאה
משקלו
מזרק
כסף
אחד
שבעים
שקל
בשקל
הקדש
שניהם
מלאים
סלת
מנחה
בלולה
בשמן
לעלה
כף
אחת
עשרה
זהב
מלאה
קטרת
בר
אחד
בן
בקר
איל
אחד
כבש
אחד
בן
שנתו
לעלה
שעיר
עזים
אחד
לחטאת
ולזבח
השלמים
בקר
שנים
אילים
חמשה
עתודים
חמשה
בני
שנה
חמשה
זה
קרבן
אליאב
בן
חלון:
(פד)
ביום
הרביעי
נשיא
בני
ראובן
אליצור
בן
שדיאור:
(פה)
קרבנו
מזרק
כסף
אחד
שלשים
ומאה
משקלו
מזרק
כסף
אחד
שבעים
שקל
בשקל
הקדש
שניהם
מלאים
סלת
מנחה
בלולה
בשמן
לעלה
כף
אחת
עשרה
זהב
מלאה
קטרת
בר
אחד
בן
בקר
איל
אחד
כבש
אחד
בן
שנתו
לעלה
שעיר
עזים
אחד
לחטאת
ולזבח
השלמים
בקר
שנים
אילים
חמשה
עתודים
חמשה
בני
שנה
חמשה
זה
קרבן
אליצור
בן
שדיאור:
(פו)
ביום
החמישי
נשיא
בני
שמעון
שלומיאל
בן
צורישדי:
(פז)
קרבנו
מזרק
כסף
אחד
שלשים
ומאה
משקלו
מזרק
כסף
אחד
שבעים
שקל
בשקל
הקדש
שניהם
מלאים
סלת
מנחה
בלולה
בשמן
לעלה
כף
אחת
עשרה
זהב
מלאה
קטרת
בר
אחד
בן
בקר
איל
אחד
כבש
אחד
בן
שנתו
לעלה
שעיר
עזים
אחד
לחטאת
ולזבח
השלמים
בקר
שנים
אילים
חמשה
עתודים
חמשה
בני
שנה
חמשה
זה
קרבן
שלומיאל
בן
צורישדי:
(פח)
ביום
הששי
נשיא
בני
גד
אליסף
בן
דעואל:
(פט)
קרבנו
מז

לְשִׂמְחָה וּמֵאֵבֶל לְיוֹם טוֹב לַעֲשׂוֹת אוֹתָם
יְמֵי מִשְׁתֶּה וְשִׂמְחָה וּמִשְׁלֹחַ מָנוֹת אִישׁ
לְרֵעֵהוּ וּמַתָּנוֹת לָאֶבְיֹנִים: כג וְקִבֵּל הַיְּהוּדִים
אֵת אֲשֶׁר־הֵחֵלּוּ לַעֲשׂוֹת וְאֵת אֲשֶׁר־כָּתַב
מָרְדֳּכַי אֲלֵיהֶם: כד כִּי הָמָן בֶּן־הַמְּדָתָא
הָאֲגָגִי צֹרֵר כָּל־הַיְּהוּדִים חָשַׁב עַל־
הַיְּהוּדִים לְאַבְּדָם וְהִפִּל פּוּר הוּא הַגּוֹרָל
לְהֻמָּם וּלְאַבְּדָם: כה וּבְבֹאָהּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ
אָמַר עִם־הַסֵּפֶר יָשׁוּב מַחֲשַׁבְתּוֹ הָרָעָה
אֲשֶׁר־חָשַׁב עַל־הַיְּהוּדִים עַל־רֹאשׁוֹ וְתָלוּ
אֹתוֹ וְאֶת־בָּנָיו עַל־הָעֵץ: כו עַל־כֵּן קָרְאוּ
לַיָּמִים הָאֵלֶּה פּוּרִים עַל־שֵׁם הַפּוּר עַל־כֵּן
עַל־כָּל־דִּבְרֵי הָאִגֶּרֶת הַזֹּאת וּמֶה־רָאוּ עַל־

תרגום

דַּחְשִׁיכִי: כג וְקַבִּילוּ עַלַיְיהוּן כּוּלְהוֹן יְהוּדָאֵין כַּחֲדָא, יָת דִּי שָׁרִיאוּ לְמֶעְבַּד, וְיָת דִּי גְּזַר כְּתַב מָרְדְּכַי כְּגִינְהוֹן: כד אֲרוּם הָמָן בַּר הַמְדָתָא דְּמִן יְחוּס דַּאֲגַג מַעִיק כָּל יְהוּדָאֵין, חָשִׁיב עַל יְהוּדָאֵין לְהוֹבְדוּתְהוֹן, צְבַע פִּיסָא אִיהוּ הוּא עַדְבָּא לְשַׁגְשַׁיהוֹן וּלְהוֹבְדַיְיהוֹן: כה וְכַד עָלַת אֶסְתֵּר קֳדָם מַלְכָּא, אֲמַר לַהּ מַלְכָּא, יְתוּב זְמִיוֹנֵיהּ בִּישָׁא דַּחְשִׁיב לְמֶעְבַּד לְמָרְדְּכַי וְלִיהוּדָאֵין עַל רֵישֵׁיהּ, וְיִצְלְבוּן יָתֵיהּ וְיָת בְּנוֹי עַל קְיָסָא: כו בְּגִין כֵּן קְרוּ לְיוֹמַיָּא הָאִלֵּין פּוּרַיָּא כֵּן דִּיפַרְסְמוּן יוֹמֵי נִסָּיָא לְמְהֲוֵיהוֹן יְדָעִין מָה חָזוּ

עַל שׁוּם פִּיסָא, בְּגִין כֵּן עָתִידִין לֵיהּ זְמַן שַׁתָּא בְּשַׁתָּא, בְּגִין וּפִתְגָמֵי מְגִלָּתָא הָדָא לְאִשְׁתְּמָעָא לְכָל עַמָּא בֵּית יִשְׂרָאֵל, לְמְהֲוֵיהוֹן יְדָעִין מָה חָזוּ

רש"י

(כד) כִּי הָמָן בֶּן הַמְּדָתָא. חָסֵר לְהוֹסִיף וּלְאַמֵּת: (כה) וּבְבֹאָהּ. אֶסְתֵּר אֶל הַמֶּלֶךְ לְהַתְחַנֵּן לוֹ: אָמַר עִם הַסֵּפֶר. אָמַר הַמֶּלֶךְ בְּפִיו, וְלֵיוֹ לְכָתוּב סְפָרִים שֶׁמְּשׁוּב מַחֲשַׁבְתּוֹ הָרָעָה בְּרֹאשׁוֹ: (כו) עַל כֵּן עַל כָּל דִּבְרֵי הָאִגֶּרֶת הַזֹּאת. נִקְבְּעוּ הַיָּמִים הָאֵלֶּה, וְלֵכֶן נִכְתְּבָה לְדַעַת דּוֹרוֹת הַבָּאִים: וּמֶה רָאוּ. עֹשֵׂי

אבן עזרא

קְרוּבִים בְּעֶרֶךְ לַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁהָיוּ בָּהֶם הַפּוּרִים, וְזֶה יִתֵּן לָנוּ תּוֹסֶפֶת אֹרֶךְ שֵׁנִי, עַל כֵּן הוּצְרַךְ הַכָּתוּב לוֹמַר וְהַחֹדֶשׁ אֲשֶׁר נֶהְפַּךְ לָהֶם, וְלְעוֹלָם יִהְיֶה הַסְּמוּךְ לְנִיסָן בְּשָׁנָה פְּשׁוּטָה אוֹ מְעֻבֶּרֶת. וּמְפָרְשִׁים אָמְרוּ כִּי טַעַם וְהַחֹדֶשׁ עַל אֹרֶךְ שֵׁנִי. וְאַחֲרִים אָמְרוּ כִּי כִּימִים יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר וְחֲמִשָּׁה עָשָׂר, וְאִם כֵּן הָיָה רָאוּי שֶׁיֹּאמַר וַבְּחֹדֶשׁ וְלֹא וְהַחֹדֶשׁ: (כג) וְקִבֵּל. כְּמוֹ לְשׁוֹן אֲרָמִית, וּבָא לְשׁוֹן יָחִיד שֶׁכֹּל אֶחָד וְאֶחָד קִבֵּל כְּמוֹ בְּנוֹת צְעָדָה (בְּרֵאשִׁית מט כב). אוֹ שֶׁתִּחְסַר מִלַּת כֹּל. וְהָרִאשׁוֹן הוּא הַנָּכוֹן. וּמַדְקְדֵק אָמַר כִּי וְקִבֵּל שַׁב לְמָרְדְּכַי וְהוּא יוֹצֵא לִשְׁנַיִם פְּעוּלִים, אִם כֵּן מַה טַּעַם אֲשֶׁר הֵחֵלּוּ לַעֲשׂוֹת, רַק הוּא שֶׁקִּבְּלוּ אֲשֶׁר עָשׂוּ בַּתְּחִלָּה כִּי עָשׂוּ בְּשָׁנָה הַבָּאָה פּוּרִים: וְאֵת אֲשֶׁר כָּתַב מָרְדְּכַי. לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה: (כד) כִּי הָמָן בֶּן הַמְּדָתָא. הַטַּעַם דַּיָּן הוּא שֶׁיִּקְבְּלוּ זֶה, כִּי לוּלֵי זֹאת הַתְּשׁוּעָה נִמְחָה שְׁמָם וְשֵׁם זַרְעָם, וְיִזְכְּרוּ אוֹתָהּ בְּכָל שָׁנָה לְהוֹדוֹת הַשֵּׁם אֲשֶׁר לוֹ נִתְּנוּ עֲלִילוֹת: דְּגוּשׁוֹת מ"ם לְהֻמָּם. לְחִסָּרוֹן מ"ם הַכְּפֵל: (כה) וּבְבֹאָהּ לְפִי הַמֶּלֶךְ, הַטַּעַם כִּי הָמָן חָשַׁב לְאַבֵּד הַיְּהוּדִים, וְכַאֲשֶׁר בָּאָה אֶסְתֵּר אֶל הַמֶּלֶךְ וְתִבְקֹשׁ עַל עַמָּהּ, אָמַר הַמֶּלֶךְ שֶׁיִּכְתֹּב עִם הַסֵּפֶר יָשׁוּב מַחֲשַׁבְתּוֹ הָרָעָה, עַל כֵּן בְּטֵלוּ הַסְּפָרִים הָרִאשׁוֹנִים, פֵּרוּשׁ עַל כֵּן הַשֵּׁנִי: (כו) עַל כָּל דִּבְרֵי הָאִגֶּרֶת הַזֹּאת. מְגֻדֶּרֶת אִגְרָה בְּקִצּוּר מַאֲכֹלֶת (מִשְׁלֵי ו ח), וְהַטַּעַם מַחְבֶּרֶת הַמְּלִים: וּמֶה רָאוּ. בְּעִבּוּר שֶׁרָאוּ הַפְּלָאִים:

תרגום שני

וּמִן אֲבֵילָא לְיוֹמָא טָבָא, לְמֶהֱוֵי עָבְדִין יָתוּן יוֹמָתָא דְּמִשְׁקְיָא וְחֶדְוָתָא, וּמִשְׁדָּרִין מָנָן (וְדוֹנָנוֹן) גְּבַר לְחַבְרֵיהּ, וְיַהֲבִין מַתְּנָאתָא לְמִסְכְּנָיָא: כג וְקַבִּילוּ יְהוּדָאֵי עֲלֵיהוֹן יָת כָּל מָה דְּשָׁרְיָא לְמֶעְבַּד, וְיָת מָה דְּכָתַב מָרְדְּכַי כְּגִינֵיהוֹן: כד מְטוּל דְּהָמָן בַּר הַמְדָתָא (דְּמִזַּרְעָא) אֲגַג מְעִיקְנָהוֹן דְּכָל יְהוּדָאֵי, דְּחָשִׁיב עַל יְהוּדָאֵי לְמִגְמְרָא יָתוּן, (צְבַע פִּיסָא, רְמָא מִלְּתָא הוּא עַדְבָּא לְשַׁגְשֵׁיהוֹן) וְלִמְשֵׁיצָיָא יָתוּן, וְכַד חֲזוּ (לַבְלְרֵיָא דְּמַלְכָּא) דְּהָמָן וּבְנוֹי צְלִיבִין עַל צְלִיבָא יוֹמִין סַגִּיאִין, אָמְרִין: לְמָא אֶסְתֵּר עָבְדָה עַל מָה דִּכְתִיב בְּאוֹרַיְתָא 'לָא תְּבִית נְבִלְתֵּיהּ עַל צְלִיבָא'. עָנַת אֶסְתֵּר וַאֲמַרַת לוֹן, עַל דְּקִטֵּל שָׁאוּל מַלְכָּא לְגִיוֹרֵי גִּבְעוֹנָאֵי, הֲוָן בְּנוֹי צְלִיבִין עַל צְלִיבָא מִן שֵׁירוּי חַצְדָּא דִּסְעָרִין עַד יוֹמָא דְּנַחַת מִטְרָא עֲלֵיהוֹן הָנָן שִׁיתָא יַרְחֵי, וְכַד הָנָן דְּבֵית יִשְׂרָאֵל סַלְקִין נִתְחַזּוּן בֵּי מִקְדְּשָׁא, הָנָן אָמְרִין לוֹן עַמְמַיָּא לְמָא אִילֵין צְלִיבִין, עָנֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאָמְרִין לוֹן עַל דְּפְשַׁט אֲבוּהוֹן יְדֵיהּ בְּגִיוֹרֵי גִּבְעוֹנָאֵי וּקְטַל יָתוּן. הָמָן רְשִׁיעָא דִּי בְעָא לְמִשֵּׁיצָיָא לְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, עַל חַד כַּמָּה וְכַמָּה יְהֵוֵי הוּא וּבְנוֹי צְלִיבִין עַל צְלִיבָא כָּל יוֹמֵי עָלְמָא: כה וּכְמִיצְלֵהּ אֶסְתֵּר קֳדָם מַלְכָּא אֲמַרַת מָה דִּכְתִיב בְּסִפְרָא 'מְשֵׁיצָיָא תְּשֵׁיצוּן יָת דְּכָרְנָיָא דַּעֲמָלֵק מִתְּחוֹת שְׁמַיָּא'. וְקָם הָמָן מְזַרְעֵיתֵיהּ דְּבֵית עֲמָלֵק וְחָשַׁב מַחֲשַׁבְתָּא בִּישָׁא עַל דְּבֵית יִשְׂרָאֵל, וּמַחֲשַׁבְתֵּיהּ בְּרֵישֵׁיהּ סַלְקַת וּצְלִיבוּ יָתֵיהּ וְיָת בְּנוֹי עַל צְלִיבָא: כו מְטוּל דְּקָרוּ לְהוֹן כְּדֵין קָרוּ לְיוֹמָתָא הָאִילֵין פּוּרַיָּא, עַל שׁוּם פִּיסָא וְעַקְתָא דַּצְרַע יַתְהוֹן כְּדֵין כְּתִיב וּמְפָרַשׁ בְּאִגְּרָאתָא הָדָא, (מָה דַּחֲזוּ אַבְהָתָנָא לְמִקְבַּע יוֹמַיָּא עַל נִסָּיָא דַּעֲבַד לְהוֹן לְהֵם כִּכְתוּב וּמְפוֹרָשׁ בָּאִגֶּרֶת הַזֹּאת, וְזֶה מָה שֶׁרָאוּ אֲבוֹתֵינוּ לִקְבּוֹעַ יָמִים עַל הַנִּסִּים שֶׁעָשָׂה לָהֶם אֲדוֹן

פתשגן הכתב

לַעֲשׂוֹת אוֹתָם יְמֵי מִשְׁתֶּה וְשִׂמְחָה וּמִשְׁלוֹחַ מָנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ וּמַתָּנוֹת לָאֶבְיוֹנִים: (כג) וְקִבֵּל הַיְּהוּדִים אֶת אֲשֶׁר הֵחֵלּוּ לַעֲשׂוֹת, וְאֶת אֲשֶׁר כָּתַב מָרְדְּכַי עֲלֵיהֶם: (כד) כִּי הָמָן בֶּן הַמְּדָתָא הָאֲגָגִי צֹרֵר כָּל הַיְּהוּדִים חָשַׁב עַל הַיְּהוּדִים לְאַבְּדָם וְהִפִּיל פּוּר הוּא הַגּוֹרָל לְהֻמָּם וּלְאַבְּדָם: (כה) וּבְבֹאָהּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ אָמַר עִם הַסֵּפֶר יָשׁוּב מַחֲשַׁבְתּוֹ הָרָעָה אֲשֶׁר חָשַׁב עַל הַיְּהוּדִים עַל רֹאשׁוֹ וְתָלוּ אֹתוֹ וְאֶת בָּנָיו עַל הָעֵץ: (כו) עַל כֵּן קָרְאוּ לַיָּמִים הָאֵלֶּה פּוּרִים עַל שֵׁם הַפּוּר עַל כֵּן עַל כָּל דִּבְרֵי הָאִגֶּרֶת הַזֹּאת וּמֶה רָאוּ עַל

מדרשי חז"ל

כימים אשר נחו וגו', כימים לרבות י"א וי"ב. ואימא לרבות י"ב וי"ג, י"ג זמן קהלה לכל היא ולא צריך לרבות, ואימא ט"ז וי"ז ולא יעבור כתיב. (מגילה ב.).

לעשות אותם וגו'. סעודת פורים שחל להיות בשבת מאחרין ולא מקדימין, אבל אין עושין אותה בשבת, מאי טעמא, דכתיב לעשות אותם ימי משתה ושמחה את ששמחתו תלויה בבית דין, יצא זה ששמחתו תלויה בידי שמים. (ירושלמי מגילה פ"א ה"ד).

והחדש וגו'. כל החודש כשר לקריאת המגילה, מאי טעמא, דכתיב והחדש אשר נהפך להם וגו' ובלבד עד חמשה עשר בו, מאי טעמא ולא יעבר כתיב. (שם פ"א ה"א).

ימי משתה ושמחה. א"ר יוסף: בפורים הכל מודים דבעינן נמי לכם, מאי טעמא, ימי משתה ושמחה כתיב בהו. (פסחים סח:).

משתה ושמחה. משתה מלמד שאסור בתענית, שמחה מלמד שאסור בהספד, אבל במלאכה מותר, מאי טעמא, יו"ט לא קבלו עלייהו. (מגילה ה:).

ומשלח מנות וגו'. תנא רב יוסף, ומשלוח מנות איש לרעהו שתי מנות לאיש אחד, ומתנות לאביונים שתי מתנות לשני אנשים. (מגילה ז.).

(כה) **אמר עם הספר.** אמרה מבעי ליה, א"ר יוחנן: אמרה לו יאמר בפה מה שכתוב בספר. (שם טז:).

(כו) **ומה ראו וגו'.** מהו ומה ראו, מה ראה אחשורוש

ગુજરાત વિધાનસભા

ગુરૂવાર, તા. ૧૮-૧૧-૨૦૦૦

(૧૧-૩૦ થી ૧૧-૪૦ સુધી)

શ્રી ગોરધનભાઈ ઝડફિયા (ગોધરા) : સાહેબ, મારો પ્રશ્ન ક્રમાંક ૧૧૭ છે.

סח: אלו דברים פרק ששי פסחים

עין משפט
נר מצוה

יד א מיי׳ פ״ד מה״ל פט״ו ה״ב. טור ב מיי׳ פ״ט מה״ל שבת הלכה ח:

[עיין לעיל בפנינה סט:]

[תוס׳ ערכין ספ״ב] מגמות עב.

מז ר מיי׳ פ״ו מה״ל ה״ט הלכה יט סמג לאוין עה עושין ע״מ סי׳ תקסה סניף ל:

מח [ר] כל זה מן הכל מודים בעצרת פר כלו סתמה דעשיר ופשיטי ברב אלפס ביצה פ״ב סי׳ מ״ה תמה:

יט ח טוש״ע א״ח סי׳ תרב ס״ה:

רבינו חננאל

כתיב הבא ודשו בבשים בדברים וכתיב התם ודשו בשן ונלעד ביסי עולם: והקטר חלביו דוחה את השבת תניא אמר ר׳ שמעון ראה כמה חביבה מצוה בשעתה שהרי הקטר חלבים שברים בהלילה עד שתחשך ס״ש אלא מקפדין אחרון בשבת לקיים מצוה בשעתה: הרכבתו אינו דוחה השבת. דלא בר׳ נתן דאמר בפרק הזבחים כי הוי טשא את ע״ב מ״ו וחמשעו כשבת פשוי הוי מילי חוץ לירושלים אבל חוץ לעזרה לא: הבאתו מוחיק לחוצים אין דוחה את השבת בר׳ עקיבא דאמר בפסחים בפרק [כשם] תוחשין דאורי׳. ירושלמי הרבבתו לא אמרו אלא חוץ לירושלים אבל חוץ לעזרה מותר משום שבת שהתירו במקדש: חתיבת יבלתו אין דוחה את השבת יבלת לדה אר בכלי הא דתנן בפוף עירובין ואותבין יבלת בסקדש ביבשה ובדר: מתני׳ ר׳ אליעזר אומר דוחין אמר ר׳ אליעזר וסה אם שוחטה שהיא אב מלאכה דוחה את השבת אלו שבשוחטשבת לא יהיו את השבת אמר לו ר׳ יהושע יום טוב כל מלאכה שהיא לצורך אוכל נפש ואוסר בו רבר מוב אלו שקן בשבת של שבת כרתנן ביום מוב שבת אלו שלין בגילן ולא חכבין אמר לו רבי אליעזר יהושע מה הראיה שבת דרשות לא שלין בגילן לשבת רבצה שהיא הבאת הפסח כדי שישחטם ור׳ יהושע אמר לך יום מוב בכל מיני מאכל הוא ותתרחה לשחוטם לבשל ולא ותתרחה לתביא מחוץ [לתחומם] וכיוצא בו ולעשות תשמוחת יו״ם ויא״א אמר יום מוב אי כולי לך אי כולי לה׳ הבין ראי בתי לטעבר כולי לה׳ ולקחת האם כולי הרשות ביום בשלו אקבאן שבשות יום[מוב]: איבא לסיפרך ומה יום מוב שהתירו בו מלאכה דרשות בגון הא דאמרינן הואיל והתירה הבערה לצורך אחרה נמי שלא לצורך לא הוה׳ירו שבות

מסורת השי״ס

והקטר חלביו וכו׳: *תניא אמר רבי שמעון **בא וראה כמה *חביבה מצוה בשעתה שהרי הקטר חלבים ואברים ופדרים כשרים כל הלילה °ואין ממתינים להם עד שתחשך: הרכבתו והבאתו וכו׳: ורמינהו *חותבין יבלת במקדש אבל לא במדינה ואם בכלי כאן ובאן אסור ר׳ אליעזר ור׳יוסי בר חנינא חד אמר אידי ואידי ביד הא בלחה הא ביבשה וחד אמר ׳אידי ואידי בלחה ולא קשיא הא ביד הא בכלי ולמאן דאמר הא ביד הא בכלי מאי טעמא לא אמר אידי ואידי ביד ולא קשיא הא בלחה הא ביבשה אמר לך יבשה מפרך פריכא ולמאן דאמר אידי ואידי ביד ולא קשיא הא בלחה הא ביבשה מאי טעמא לא אמר אידי ואידי בלחה ולא קשיא הא ביד הא בכלי אמר לך כלי הא קתני התם אם בכלי כאן וכאן אסור ואידך הא דקתני כלי הכא פלוגתא דרבי אליעזר ור׳ יהושע אתא לאשמועינן: א״ר אליעזר ומה אם שחיטה וכו׳: ר׳ יהושע לטעמיה דאמר שמחת י״ט נמי מצוה היא *דתניא ר׳ אליעזר אומר אין לו לאדם ביו״ט אלא או אוכל ושותה או יושב ושונה ר׳ יהושע אומר ׳הלקהו חציו לאכילה ושתיה וחציו לבית המדרש וא״ר יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו כתוב אחד אומר °עצרת לה׳ אלהיך וכתוב אחד אומר °עצרת תהיה לכם ר׳ אליעזר סבר או כולו לה׳ או כולו לכם ור׳ יהושע סבר חלקהו חציו לה׳ וחציו לכם: (עב״ם סימן) א״ר אלעזר [ר׳] °הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם מ״ט יום שניתנה בו תורה הוא אמר רבה הכל מודים בשבת דבעינן נמי לכם מ״ט °וקראת לשבת עונג אמר רב יוסף הכל מודים בפורים דבעינן נמי לכם מ״ט °ימי משתה ושמחה כתיב ביה מר בריה דרבינא כולה שתא הוה יתיב בתענייתא לבר מעצרתא ופוריא ומעלי יומא דכיפורי עצרת יום שניתנה בו תורה פוריא ימי משתה ושמחה כתיב °מעלי יומא דכיפורי *דתני חייא בר רב מדפתי °ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש וכי בתשעה (הם) מתענין והלא בעשירי מתענין אלא לומר לך כל האוכל ושותה בתשעה בו מעלה עליו הכתוב כאילו מתענה תשיעי ועשירי רב יוסף ביומא דעצרתא אמר עבדי לי עגלא תלתא אמר אי לא האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקאן רב ששת כל תלתין יומין מהדר ליה תלמודיה ותלי וקאי בעיברא דדשא ואמר חדאי נפשאי חדאי נפשאי לך קראי לך תנאי אינו *והא״ר אלעזר אילמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר °אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שבתי אמר רב אשי ולמאי דקאמר ר׳ אליעזר נמי י״ט רשות אית ליה פירכא ומה י״ט שהתיר בו מלאכה של רשות לא התיר שבות שעמה שבת שלא התיר בה אלא מלאכה של מצוה אינו דין שלא תתיר שבות שעמה

*) בנרסת מ: ר״ה ע. יומא פא:

ורבי

[קדושין נא. ע״ש מוקין סה: ע״ש]

[עירובין קא. [ע״ש]

ביצה סו:

גליון השי״ס

גמ׳ ותין ממתינים לכם. עי׳ עוקי תנן ר״ה ל: ר״ה ע: מקלקלו: שמחת״ל הכל מודים בעצרת. עי׳ ר״ה ס: מוספות ד״ה כלילו התענה:

[שמות לד]

[עי׳ רש״י עירובין סב. וע״ע רש״י סנהדרין סה: ומגיקום׳ תוס׳ ביצין ט. ורש״י שבת יח.]

מרגיס לב. [והגנמטו סנהדרין נמ:]

מוסף רש״י במה חביבה מצוה בשעתה. גרגיס מו לתנגה (תולין נד:). ואין ממתינים להם. לגבני תמידין ומוספין דשבת (מגמות עב). חותבין יבלת במקדש. יגלת, ורגל״ה, והוא מוס לתמיד שדוסה מם השבת, כדכתיב (ויקרא כב) לו מרון לו יגלת, יגלת דקרע יגלת, שפין סם דבר אלא כמו מיגרע, דומיא דשבור ולא כתיב שבר, ומורם ומי לא כתיב עיגרון, אבל יגלת דומתמי׳ הוא סם דבר של הסוס. מוסכין יגלת, ביד קאמר (ברכות קג). ואם בכלי כאן וכאן אסור. ולמ״נ דבי עבדי נמי ביד מתקן הוא והוה ליה מוקן מבעלי מיים ומי מולה דבוא לא לאמר, אמילו הכי כיון דלכאמר יד קא עבדי אפיק ן דרך לטוסכה אלא בכפין, אין כאן אלא שבות, ואם בכלי כאן וכאן אסור, דאב מלאכה הוי מולין ולית ליה מלאכה מבמות אסורה כמוב (שם) קשיא אמתמא אמתמא (שם). הא ביבשה. ואמילו הכי בכלי אסור משום דמתקן לה ותניין מלאכה קא עבדי (שם). הא בכלי. ור״ל אמילו בכלי שרי, דק״ל מבשרי מלוי דחזין שבת כגון מלאכה אבמות כגון נקוב המוס מבשרי קרבן הוא והקרבן דוחה הבשת ובמבשרין פלוגי (שם). אמר לך כלי הא קתני התם. ולמה ליה לגמא לאמתמא בתרי דוכתי (שם). פלוגתא דר״א ור׳ יהושע אתא לאשמועינן. לתני הדר תמיל משום שלגנה דר״ל לאמתמינן לאמילו בכלי שרי (שם). כאילו התענה תשעה ועשירי. והכי קאמר קרא סמיו עאמתם בשבת לחדש (כרסים ס:) והכי מאמתם קרא ותניתם בשבת, לאמר המקן עאמר בשבת אמוכל לבתענות בשבת, ומדלאקריה קרא בלשון עיטר לומר לן הרי הוא כאילו אמתמה בשבת (יומא פפ:); מ: דהכי אמר קרא, ותניתם בשבת, אמילו אמתמה אמי קורא עיטר, וכיון דאמרינן עיטר אמתמה כל דמתים בגמלה ומהיה עמי עדיף, דהא מדקאמר בעבר לא כדאן לא אמתמה אמילה, ומהיה דרייה קרי עיטר (ר״ה ע.).

סימן מז

שאלה הקמיעות שנושאין הבחורים בצואריהם אעפ"י שאינם מומחין כלל, דלא איתמחי גברא ולא איתמחי קמיע, אי שרי לצאת בהן בשבת בכרמלית או לא.

תשובה לכאורה נראה דאסור לצאת בהן בכרמלית בשבת, דמאחר שאין בו תועלת בודאי יש בהן משום משא בשבת, וכתבו הס"ת והסמ"ג כל דבר שהוא משום משוי בשבת, ואסור מן התורה אסור אפילו לדידן בכרמלית, וכן איתא בירושלמי ושמא תאמר שאין בו שיעור משא לחייב בו בשבת משום משא, הלא בפרק המוציא [עח ע"ב] אמרו ששיעור עור לחייב הוצאה כדי לעשות בו קמיע, כל שכן הקמיע עצמו ומתניתין דקתני אינו חייב חטאת בקמיע שאינו מומחה, היינו משום דספק הוא דעדיין לא ריפא ג' פעמים, ואפשר שתרפא ג' פעמים אבל היכא דלא ריפא כלל וגם לא בא מן המומחה, כ"ע מודים דמשא הוי. מכל מקום נראה אי דייקת שפיר אזי מוכח דשרי, מאחר שאינו אלא תכשיט כמו שפירש"י אהא אם מומחה הוא דשרי לצאת בו בשבת משום דתכשיט הוא לחולה, אלמא דשם תכשיט הוא ולא שם משא הוא עליו כלל ואין לומר דווקא לחולה הוא תכשיט משום דמכתו מוכיח עליו, זה אינו מדאמרינן בסוגיא שם [סא ע"א] לאו שנכפה אלא כדי שלא יכפה, ופרש"י שבא ממשפחת נכפה ודואג שלא יכפה, אלמא אף על גב דאין מכתו מוכיח עליו שהרי אינו עושה אלא משום דאגה, הוא הדין לכל הקמיעות שעושין מפני דאגת המזיקים ורוחות רעות דשכיחי לפגוע דשרי, ואין לומר דווקא היכא דמומחה הוי תכשיט משום צורך העניין ופעולתו, והוי כדבר סגולה שאין תכשיט גדול מזה, אבל כשאינו מומחה הוה כמשא ומתניתין דקתני אינו חייב חטאת בשאינה מומחה, היינו משום ספק וכדפרישית, דשמא תועיל הקמיע ונמצא שמביא חולין לעזרה, הלשון אינו מובן כן דאם כן היה לו לומר ופטור מחטאת או אינו מביא חטאת, אבל לשון אינו מחייב חטאת משמע שאין בו שום חיוב חטאת, כמו אינך אינו חייב חטאת השנוין שם במשנה, ועוד הסברא נותנת כיון שהוא נושא בצוארו משום תועלת רפואה או הצלה דהוי ליה תכשיט למה שהוא נושאו כאלו הוא מומחה, דאי לא תימא הכי אלא דווקא כשהוא לתועלת ברור הוא דודאי תכשיט ולא בע"א, ולא תלוי בדעת האדם הנושאו אם כן למה התירו למי שלא יכפה, דלמא אף בלא קמיע לא יכפה והוה ליה משא, אלא מאחר שהוא נושאו לתועלת, הוי ליה תכשיט הוא הדין הכא. ואין לומר שתלוי במעלת הקמיע כל זמן שהיא מומחה שם תכשיט עליה ומשום הכי לא קשה מהא דלא יכפה, זה אינו דאם כן למה התירו דווקא למי שלא יכפה, וכמו שפירש"י שהוא ממשפחת נכפים דמשמע להדיא כל אדם אסור לפי שלא נקרא תכשיט, אלא לנושאה משום תועלת, והיינו כמו שפירשתי ומה שנושאין הנשים האידנא טבעת שיש עליהן חותם, וכן האיש נושא טבעת בלא חותם וכבר אמרו וחלופיהן באיש, הארכתי בזה בביאורים של הלאוין.

סימן מח

שאלה אם שכח על הניסים בסעודת פורים אי צריך לחזור או לא.

תשובה יראה דצריך לחזור, וכן נמצא במרדכי בכתב יד שהגיה גדול בדורו מהר"ר יעקב פולק ז"ל שמתחילה כתב בחנוכה ופורים אין מחזירין אותו בעל הניסים, ולבסוף כתב שבת וי"ט

5

ופורים דלא סגי דלא אכיל מחזירין, ומדהגיה הגאון כך אלמא דלאו טעות היא, אלא תרוייהו אוקימתא נינהו וצריכין לחלק ביניהן, דבפורים ערבית ושחרית אין מחזירין אותו דלא עדיף מתפילה, אכן סעודת פורים שהטילו הנביאים והחכמים על כל בני ישראל ועשו חיזוק לדבריהם, יותר משל תורה להיות ימי משתה ושמחה, ורז"ל החמירו בו (לאסור) לישב בתענית יותר משבתות וימים טובים דשרי בתענית חלום.

וכן גרסינן בפרק אלו דברים [סח ע"ב] מר בריה דרבינא הוה יתיב כלא שתא בתעניתא בר מעצרתא ומעלי יומי דכיפורי ויומי דפוריא, ואם כן סברא הוא דלא גרע מסעודות שבת דלא סגי בלא פת, כמו שכתב הרא"ש בפרק ג' שאכלו בסעודת י"ט דמחויב לאכול פת משום שמחה, משום חלקיהו כו' וחציו לאכילה ועיקר אכילה הוא לחם, ומשום הכי מחזירין בי"ט ביעלה ויבא בברכת המזון, כל שכן בסעודת פורים שנקבע למשתה ושמחה, דבעינן סעודה קבועה בפת ומחזירין עליה גם חכמים אסמכוה אקרא, בסוף פרק קמא דמגילה [סז ע"ב] שהוא כי"ט ממש ודרשו מקרא ליהודים היתה אורה ושמחה וגו', שמחה זו היא י"ט דכתיב ושמחת בחגיך, ואין לומר דמחזירין בי"ט משום דמחזירין בתפילה ימי חול המועד יוכיחו שמחזירין בתפילה ואין מחזירין בברכת המזון, אם לא בי"ט משום סעודות שמחה וכל שכן בסעודת פורים שקבועה לדורות ורז"ל קבלו אף אם כל המועדות יהיו בטלים כו'.

והנלע"ד כתבתי שלמה בן מהר"ר יחיאל זצ"ל ה"ה לוריא

סימן מט

שאלה ראובן השיא את בתו לאיש בעוד אביו יעקב קיים, ונתן לחתנו שטר חצי זכר כמנהג הארץ, וזהו נוסח השטר שכתב במתנה חלוטה שחייב לחתנו אֶלף זַהֲוֻבים ואלו אלף זהובים יורשיו מחויבים לשלם, אך הברירה יהא ביד יורשיו שאם ירצו לתת לחתנו חלק כחצי זכר בכל דבר הן במוחזק הן בראוי יהיו נפטרים מן החוב הנ"ל, והנה אחר כך מת ראובן בחיי אביו יעקב ואחר כך מת יעקב אביו והחתן תובע גם חצי חלק מירושת יעקב, כי אמר שהם ראוים לגבי ראובן חמיו ויש לו חלק בהן כמו שכתוב לו במוחזק ובראוי, והיורשים משיבים כי אין לו חלק בזו כי המה יורשי אבי אביהן כו'.

תשובה טרם פתחי בעניין צריכין אנו לדקדק, בשמעתא דפרק מי שמת [קנט ע"א] שדומה קצת לנדון, וכן היא הסוגיא לשם, אתמר הבן שמכר בנכסי אביו בחיי אביו ומת בנו מוציא מיד הלקוחות, וזו היא שקשה בדיני ממונות, ולימרו ליה אבוך מזבין ואת מפיק, ומאי קושיא דלמא מצי אמר מכח אבוה דאבא קאתינא, תדע דכתיב תחת אבותיך יהיו בניך וגו', ומסיק בסוף שמעתתא דהאי קרא בברכה כתיב ומשום הכי קשה בדיני ממונות, אבל לעניין פסק הלכה הוי כמו ששלחו מתם, ופי' רשב"ם הבן מוציא מיד הלקוחות מפני שהן ראוי ולא באו לידי ראובן לעולם, וכשם שהראוי אינו משתעבד כך אינו נמכר, כדתנן בבכורות פרק יש בכור [נב ע"ב] ולא האשה בכתובתה ולא האשה במזונותיה כולן אינן נוטלין בראוי כבמוחזק כו', ותו פריך התם

סימן קי

שאלה: בהרבה מקומות נהגו בעלי בתים וגם ת"ח לעשות עיקר סעודת פורים בערב. והולכין לבהכ"נ ומתפללין מנחה ולא ערבית, וחוזרין לבתיהן ומתחילין בסעודה ביום ונמשכין בה עד הלילה, ורוב הסעודה היא בלילה. יש טעם למנהג או לאו.

תשובה: יראה דיש למצוא טעם וסמך קצת למנהג זה. מצאתי הועתק תשובה אחת[1] וז"ל: שמעתי מה"ר טוביה בשם ריב"א שכל מאכל שלוקחים הבחורים זה מזה אפילו שלא ברשות, משום שמחת פורים משעת קריאת המגילה עד לילה סעודת פורים שהן שני לילות ויום אחד, אין בהם משום גניבה ולא משום גזילה. ואין להזמינו לבית דין ואין חוששין עליו, ובלבד שלא יעשו שלא כהוגן על פי שבעה טובי העיר, עכ"ל. מתשובה זו משמע להדיא דלילה שנייה עיקר היא לסעודת פורים. ועדיין לריב"א גופיה תקשה מהאי טעמא דהא ודאי לילה שנייה ליל ט"ו, והיאך יוצאין בה ידי סעודת יום י"ד לדידן דבני עיירות אנו שהרי קורין רק בי"ד. וכתב רמב"ם[2] דדוקא י"ד לבני עיירות, ולבני הכרכים ט"ו במשתה ושמחה, אע"ג דלענין הספד ותענית שוין זה בזה.

ונראה טעם לדבר משום דבארבעה עשר שחרית צריך שיהוי בקריאת מגילה, ואח"כ הוא טרוד ושולח מנות ומתנות לאביונים ואין פנאי לאכול בסעודה בשמחה ובתענוג. ולכך קבעוה קדמונינו מקצתה בערב ולהתחיל מבעוד יום ג"כ קודם תפילת ערבית כדי לקיים מצות סעודה ביום שהוא עיקר. ונמשך ביה מאז בפנאי ובתענוג עד הלילה ובלילה עצמה. וחשיב הכל סעודה אחת. ואשכחן כה"ג דמבטלין סעודת מצוה בשביל מצות אחרות. בפרק אותו ואת בנו מפרש התוספות[3] אמאי לא חשיב התנא יו"ט של סוכות בארבעה פרקים בשנה שרגילין בסעודה גדולה כדמוכח התם. משום דטרידי במצות סוכה ולולב באותו ערב יו"ט לא היו רגילין להרבות בסעודה[4]. אף כי ישבתי מנהג זה מ"מ רבותי ואני אחריהם נהגינן עיקר הסעודה בשחרית, כמדומה שכן נהגו ברינו"ס.

סימן קיא

שאלה: בני אדם השולחים לחבירהם בפורים חלוקים וסדינים וכה"ג, יוצאים ידי משלוח מנות או לאו.

תשובה: יראה דאין יוצאים בהן[1], דנראה טעם דמשלוח מנות הוא כדי שיהא לכל אחד די וספק לקיים הסעודה כדינא[2]. כדמשמע בגמ' פ"ק (מגילה ז, ב) דאביי בר אבין ורב חנינא בר אבין הוו מחלפים סעורותייהו בהדדי ונפקי בהכי משלוח מנות. אלמא דטעמא משום סעודה היא. ותו נראה דלא אשכחן בשום מקום דמיקרי מנות אלא מידי דמיכלי או דמשתי. וכן דקדק הרמב"ם[3] בלשונו שכתב וחייב לשלוח שתי מנות של בשר או שתי מיני תבשיל או שתי מיני דאוכלים, ונראה דשתיים בכלל אכילה[4]. ובמתנות לאביונים כתב מעות או מיני מאכלים. אלמא דגבי משלוח מנות סבר דווקא מידי דמיכלי.

סימן קיב

שאלה: מה שנוהגים לעשות כמה מלאכות בפורים בתפירות וציורים וכמה מיני מלאכות לצורך שמחת פורים, יפה הן עושין או לאו.

תשובה: יראה דשפיר דמי[1]. והכי מוכח בפ"ק (מגילה ה, ב) דמשני לעולם נהוג איסור מלאכה אפילו באתרא דרבי, אלא רבי נטיעות של

סי' קי: 1. ל"מ. 2. פ"א ממגילה ה"ט. 3. חולין פג, א ד"ה וכדברי. 4. עי' ב"י וב"ח (סי' תרצ"ה) ועי' ד"מ (סק"ד) ורמ"א (ס"ב) בשם מנהגים. 5. תשו' מהרי"ל (סי' נ"ו) וכ"ה בה"ג (ד"ו עמ' 81, וד"ב עמ' 198) וכ"ה בשאילתות דראח"ג פ' יקהל (שאיל' א'-לפורים) ומובא בראבי"ה (ח"ב סו"ס תקס"א) וכ"פ בשו"ע (סי' תרצ"ה ס"א).

סי' קיא: 1. ט"ז (סי' תרצ"ה סק"ד). 2. בס' מנות הלוי כתב טעם אחר, והוא: כדי להרבות השלום והרעות, והרבה חילוקים יש לתלות בב' טעמים אלו, עי' תשו' חת"ס (או"ח סי' קצ"ו) וברכ"י (סי' תרצ"ה סק"ח), גם ספיקו של המג"א (שם סקי"ב) בסמוך על שולחן אחרים יש לתלות בזה, ועי' מהר"י אסהד (או"ח סי' ד"ז יו"ד סי' רס"ג) ומהרי"ם שיק (או"ח סי' שמ"א) ובנין ציון (סי' מ"ד). 3. פ"ב ממגילה הט"ו. 4. צע"ק שהרי ד"ז מפו' במגילה (ז, ב) דשלח רבה לר"ז רגל של שור ונוד יין ויצא יד"ח בשני מנות אלו, וכבר עמד ע"ז במהר"י אסהד (או"ח סי' ר"ז) ועי' חת"ס (או"ח סי' קצ"ו).

סי' קיב: 1. רמ"א (סי' תרצ"ו ס"א) ועי' ר"מ שם (סק"א) ובהא"ט (סק"ב) ועי' פמ"ג שהביא מירושלמי שמותר לכתוב מגילה בפורים,

סימן תרצה

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

[א—ב] מצוה להרבות בסעודת פורים ועד כמה צריך להשתכר: צריך לאכול סעודת פורים ביום: [ג] הזכרה בברכת המזון ואם התחיל בסעודתו ביום ומשכה עד הלילה: [ד] כמה מנות צריך לשלוח לרעהו: אם החליף סעודתו בשל חבירו יצא:

א(א) מצוה להרבות בסעודת פורים: ב וצריך שישתכר עד שלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי: א(ב) ואם אכלה בלילה לא יצא:

תרצה א מצוה להרבות בסעודת פורים וכו'. בפרק קמא (ז:) רב אשי הוה יתיב קמיה דרב כהנא ענה ולא אתו רבנן [אמר ליה מאי טעמא לא אתו רבנן] אמר ליה דילמא טרידי בסעודת פורים שמעינן דצרי להרבות בסעודת פורים ומשום דלכי המדרש מחמת טירדא דסעודתא דכיון דעסיק במצוה להרבות בסעודת פורים פטור ממצות תלמוד תורה בבית המדרש:

ב וצריך שישתכר וכו'. מימרא דרבא שם וקשה הא אפילו שתה טובא לא טעי בה ופירשו התוספות עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי ארורה זרש ברוכה אסתר ארורים כל הרשעים ברוכים כל היהודים ורבא קילל בלשונו וכן פירש הר"ן אבל בספר לידה לדרך (מאמר ד כלל ז פ"ד ד"ה בליל) פירש שישתכר עד שלפעמים יטעה לומר להפך ברוך מרדכי ארור המן וזה לשון האגודה (מגילה סי' ו) יש מפרשים לאשתכר כי משתכר זה כזה עכ"ל: **ולפעד"נ** כפשוטו דצריך שישתכר הרבה עד דלא ידע כלל מה חילוק יש בין ארור המן לברוך מרדכי שזה הגיע קרוב לשיכרותו של לוט ואין לתמוה איך הרשהו להשתכר כל כך שהרי רבה ור' זירא היו משתכרים עד שקש רבה ושחטיה לר' זירא והנכון מ"ש הרב הגדול רבינו אפרים דמהך עובדא דשחטיה רבה לר' זירא אידמיא ליה מימרא דרבא ולאו שפיר למיעבד הכי וכן כתבו בעל המאור והר"ן משמו וגלאה דמהך טעמא סידר בעל התלמוד להך עובדא דרבה ור' זירא אחר מימרא דרבא למימרא דהכי הוי הלכתא ולדמוי לדרבא ומיהו דוקא לבשומי עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי הוא דאתיין לה אבל מיהו צריך לשתות הרבה מלימודו שייטב לבו בשמחה והא שתו או אפילו שיכור שאינו יכול לדבר לפני המלך רק שתהא דעתו עליו ובהגהות מיימוניות (פ"ב הט"ו אות ג) כתב בשם רא"י ה (סו"ס תקפד) כל זה למצוה אבל לא לעכב ובתשובת מהרי"ל סימן נ"ו ביאר טעמו עיי"ש:

ג ואם אכלה בלילה לא יצא. מימרא דרבא שם מאי טעמא ימי משתה ושמחה כתיב: **כתב** המרדכי פירש ראבי"ה שצריך לנהוג כלילי שבת ויומו דומיא דקריאה דכתיב (אסתר ט כח) והימים האלה נזכרים ונעשים ואין היקש למחצה ואינו מבין זה דהא רב כהנא קאמר לרב אשי אמאי טרידי רבנן בסעודת פורים וכי לא הוה אפשר למיכלה באורתא אמר ליה ולא סבר לה למר להא דרבא דאמר סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו מאי טעמא ימי משתה ושמחה כתיב משמע דסעודה אחת די עכ"ל ולפעד"נ לישב דברי ראבי"ה דקונר דולאי הסעודה המשונה בריבוי מינים אינה אלא ביום כדמוכח מהתם עובדא אלא דרב כהנא קא סלקא דעתא דבלילה נמי יצא אם אכל הסעודה המשונה בלילה ואם כן לפי זה לא היה צריך להרבות גוזל לעניים ומראה בעצמו כאילו מקיים מתנות הנאמרים באביוני ישראל וכתב רבי שטוב ממנו לזרקן ליש שמראה שמתנות היום אף לגויים וכן כתב הר"מ בשם רבינו אפרים וכתב דבעיר שלא הורגלו בכך אסור להרגילן אבל בעיר שהורגלו בכך אין לבטל הדבר משום דלכי שלום ע"כ ורבינו אפשר שבמקום שנהגו קאמר בדוקא או בעיר חדשה אם צריכין לנהוג כך מפני דרכי שלום:

ד כתב המרדכי בפרק קמא דמגילה (סי' תשעז) במקום שאין עניים יכול לעכב מעות פורים שלו לעצמו וליתנן במקום שילה:

תרצה פרטי רמזי דינים המחודשים המבוארים בזה הסימן

[א] אם צריך לאכול סעודת פורים גם בלילה: [ב] פורים שחל להיות בערב שבת היאך עושים סעודת פורים: ט"ו דמוקפין שחל להיות בשבת עושים סעודת פורים ביום שבת:

א—ב מצוה להרבות בסעודת פורים וצריך שישתכר עד שלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. מימרא דרבא בפרק קמא דמגילה (ז:) וכתבו התוספות (ד"ה דלא) דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי ארורה זרש ברוכה אסתר ארורים כל הרשעים ברוכים כל הצדיקים א) וכן כתב הר"ן (ג: ד"ה גמ') כלומר דאי בין ארור המן לברוך מרדכי לחוד אפילו שתה טובא לא טעי ביה (א) וכתב הר"ן (שם) בשם רבינו אפרים דמהתם עובדא דקש רבה בסעודת פורים ושחטיה לר' זירא כדאיתא בגמרא (שם) אידמי ליה מימרא דרבא ולא שפיר דמי למיעבד הכי: **לכתוב** בארמות חיים (הל' פורים אות לח) חייב אינש לבסומי בפורים לא שישתכר שהשיכרות איסור גמור ואין לך עבירה גדולה מזו שהוא גורם לגילוי עריות ושפיכות דמים וכמה עבירות זולתן אך שישתה יותר מלימודו מעט: **ואם אכלה בלילה לא יצא.** מימרא דרבא שם ומפרש טעמא משום דימי משתה ושמחה כתיב (אסתר ט כב): **לכתב** המרדכי (סי' תשפז) בשם ראבי"ה שצריך לנהוג כלילי ג) שבת ויומו דומיא דקריאה והמחבר תמה עליו (ב): **לכתוב** בארמות חיים (שם אות לה) נהגו לאכול בליל פורים אחר התענית זרעונים זכר לזרעונים שהיו אוכלים בבית המלך דכתיב (דניאל ו יב) ויתנו לנו מן הזרועים (מגילה יג.). וכתב ה"ר אשר יש שנהגו שלא לאכול בשר בליל ההוא כדי שלא יטעו ויחשבו שהיא סעודת פורים (ג): **וכתוב** עוד שם סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו יש מפרשים כעין לילה שאין אבוקה כנגדו דרך שמחה ויום טוב ונשאל רבינו האי מי שנשבע להתענות בפורים שבת היאך עושים סעודת פורים: ט"ו דמוקפין שחל להיות בשבת עושים סעודת פורים ביום שבת:

א—ב מצוה להרבות בסעודת פורים וצריך שישתכר עד שלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. מימרא דרבא בפרק קמא דמגילה (ז:) וכתבו התוספות (ד"ה דלא) דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי ארורה זרש ברוכה אסתר ארורים כל הרשעים ברוכים כל הצדיקים א) וכן כתב הר"ן (ג: ד"ה גמ') כלומר דאי בין ארור המן לברוך מרדכי לחוד אפילו שתה טובא לא טעי ביה (א) וכתב הר"ן (שם) בשם רבינו אפרים דמהתם עובדא דקש רבה בסעודת פורים ושחטיה לר' זירא כדאיתא בגמרא (שם) אידמי ליה מימרא דרבא ולא שפיר דמי למיעבד הכי: **לכתוב** בארמות חיים (הל' פורים אות לח) חייב אינש לבסומי בפורים לא שישתכר שהשיכרות איסור גמור ואין לך עבירה גדולה מזו שהוא גורם לגילוי עריות ושפיכות דמים וכמה עבירות זולתן אך שישתה יותר מלימודו מעט: **ואם אכלה בלילה לא יצא.** מימרא דרבא שם ומפרש טעמא משום דימי משתה ושמחה כתיב (אסתר ט כב): **לכתב** המרדכי (סי' תשפז) בשם ראבי"ה שצריך לנהוג כלילי ג) שבת ויומו דומיא דקריאה והמחבר תמה עליו (ב): **לכתוב** בארמות חיים (שם אות לה) נהגו לאכול בליל פורים אחר התענית זרעונים זכר לזרעונים שהיו אוכלים בבית המלך דכתיב (דניאל ו יב) ויתנו לנו מן הזרועים (מגילה יג.). וכתב ה"ר אשר יש שנהגו שלא לאכול בשר בליל ההוא כדי שלא יטעו ויחשבו שהיא סעודת פורים (ג): **וכתוב** עוד שם סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו יש מפרשים כעין לילה שאין אבוקה כנגדו דרך שמחה ויום טוב ונשאל רבינו האי מי שנשבע להתענות בפורים

דרכי משה

תרצה (א) **אבל** בחידושי אגודה (מגילה סי' ו) ובתולדות אדם וחוה נתיב י' חלק א' (סב ע"ג) כתב דחשבון ארור המן וברוך מרדכי שוה וצריך להשתכר עד דלא ידע החשבון. ומהרי"ב כתב דרוצה לומר שישתכר ויישן ולא ידע בין ארור המן וכן משמע במיימו' והמנהגים כתבו דפיוט אחד היה שהיו עונין על בית אחד ארור המן ועל בית א' ברוך מרדכי ב) וצריך צילותא שלא יטעה לפעמים. כתבו הגהות מיימוניות בפרק ב' (הט"ו אות ב) צריך להשתכר היינו למצוה אבל ידי פורים יצא אפילו לא השתכר. כתב המרדכי בסוף פרק קמא דמגילה (סי' תשפט) ופרק המקבל בבא מציעא (ע"ג דף קמ"ד) (סי' שצח) ועדיף פורים כיום שניתנה בו התורה כי הא דמר בריה דרבינא (פסחים סח:) הוה יתיב כל שתא בתעניתא לבד מעצרת ופורים וכו'. וכתב מהרי"ל (הל' פורים סי' ט עמ' תכו) שהיה לובש בגדי שבת בפורים: (ב) **ובתשובת** מהר"י ברי"ן משמע דגם בלילה חייב לשמוח: (ג) **ואין** נוהגין כן. והר"י ברי"ן כתב מהא דגרסינן בפרק קמא (ז:) רב אשי הוה יתיב קמיה דרב כהנא אמר אמאי לא אתו רבנן לבי מדרשא וכו' אמר ליה קא עסקי בסעודת פורים שמע מינה דסעודת פורים דוחה תלמוד תורה מכל מקום כיון דדרשינן (שם:) אורה (אסתר ח ט) זו תורה מצוה לעסוק בתורה קודם הסעודה והיא מגינה עליו שלא יארע לו

הגהות והערות

תרצה א) **בתוספות** שלפנינו ובדפו"ר ב"י איתא "כל היהודים" ועיין לעיל סימן תרצ משב"כ בהגהות והערות אות יח: ב) **פירוש** שהיה פיוט בנוי על יתר ובתים, והיה בסוף בית אחד החרוז ארור המן ובבית השני ברוך מרדכי והיה מתחלף בכל פעם וצריך צילותא לזכור שלא יטעה, ופירוש זה מביא אבודרהם (בדיני פורים עמ' רט ד"ה ואמר) בשם בעל המנהגות (אות לד) וכן הוא באשכול מהר' ארערבוך הל' חנוכה ופורים ריש סימן ח: ג) **בדפו"ר** ב"י איתא שצריך לנהוג בלילי שבת ויומו וכו' ובנרפס לילו (שבת) ויומו וסגרו תיבת (שבת) וכתב המאמר מרדכי סק"ב ח"ל ונראה לי פשוט רט"ס הוא וצריך לומר "כלילי שבת ויומו" ורצה לומר שצריך לשמוח בלילה וביום דומיא דשבת וכמו שעושים בקריאת המגילה שקורין אותה בלילה וביום עכ"ל:

מהו והשיב לון כמ במלות פורים לדמות שם שמים ואפשר לו לעשות סעודת פורים בלילה ויולא ידי חובתו ד): **וכתוב** עוד שם פורים שחל להיות בערב שבת עבדינן סעודת פורים מבעוד יום ובלילה לריכין לקדושי ולריכין נמי למיטעם מידי בתר קידושא ויש שעושים סעודתם בבוקר והכל לפי המנהג (ד). בסימן תרפ"ח (שם סוע"ב) כתבתי כשחל יום ט"ו בשבת כרכים המוקפים חומה עושין סעודת פורים: **כתוב** בתרומת הדשן (סי' קי) שנהגו רוב העולם לעשות עיקר סעודת פורים בערבית ה) ונמשכים הם עד הלילה ורוב הסעודה היא בלילה ונתן טעם לדבר ומכל מקום כתב שהוא ורבותיו נהגו לעשות עיקר הסעודה בשחרית: **וכתב** עוד שמלא בתשובה שכל מאכל שלוקחים הנמורים זה מזה אפילו שלא ברשות משום שמתת פורים משעת קריאת המגילה עד ליל סעודת פורים שהם שני לילות ויום אחד אין בהם משום גזיבה ולא גזילה ואין להזמינו לדת דין ואין חוששין עליו ובלבד שלא יעשו שלא כהוגן על פי ז' טובי העיר עכ"ל. ול"ל דהיינו לדידהו שהיו נוהגים הנמורים כך אבל אנו שלא נהגו כן אין מילוק בין פורים לשאר ימות השנה לענין זה (ה):

ג ואומר על הנסים בברכת המזון בהודאה. כפרק במה מדליקין (שבת כה.): **ואם** התחיל בסעודתו ביום ומשכה עד הלילה כתב הרא"ש ז"ל (שרית כלל כב סי' ו) שאין אומרים על הנסים. אבל הגהות מיימוניות כתבו בפרק ג' מהלכות מגילה (הי"ד אות ח) בשם הר"מ שלריך לברך על הנסים כדלשכתן [ח] רב אלי של שבת במולאי שבת וכן כתב בתרומת מיש (שם) בשם הר"י מקורבי"ל (ו):

ד וצריך לשלוח מנות איש לרעהו לפחות שתי מתנות לאדם אחד. נתבאר בסימן תרל"ד:

ג ואומר על הנסים בברכת המזון בהודאה. ואם התחיל בסעודתו ביום ומשכה עד הלילה כתב אדוני אבי הרא"ש ז"ל שאין אומרים על הנסים: ד וצריך לשלוח מנות איש לרעהו לפחות שני

כל כך בסעודה חשובה גם כן ביום עד דליהוי טרידי בה לבטל בית המדרש בשבילה דכבר יצא ידי חובתו במה שאכל סעודה חשובה בלילה ורב אשי מהדר ליה מדרבא דלא יצא ידי חובתו בסעודה חשובה שאכל בלילה אלא דוקא באכלה ביום והשתא לפי זה הוכיח ראב"ה דבעל כרחך לריך לסעוד גם בלילה לערוך שולחנו ולסעוד והיינו בלילי שבת ויומו אלא דבטל יום עדיף דאי אית דאין לריך לסעוד בלילה כלל היאך טעה כל כך רב כהנא וקא סלקא דעתא דילא בסעודה חשובה כשאכלה בלילה הלא אינו חייב כלל לסעוד בלילה אלא ודאי דעל כל פנים חייב לסעוד בלילה דומיא דקריאה וכו' וקא סלקא דעתא דרב כהנא דילא נמי בה ידי חובתו אם אכל בלילה סעודה חשובה וכו' ומהדר ליה רב אשי דליתא אלא לא יצא ידי חובתו עד דסעיד סעודה חשובה ביום והכי נהוג לסעוד בלילה אף בחל ארבעה עשר ביום ראשון וכבר סעד סעודה שלישית במנחה בשבת בסעודה חשובה אפילו הכי מחברין וקועדין אחר יציאת בית הכנסת בלילה דעורכין שולחן וקועדין ומרבין קלת בסעודה זו לשם פורים ולמחר ביום ארבעה עשר קועדין סעודה חשובה בריבוי מעדנים:

ד ואם התחיל בסעודתו ביום וכו'. כן כתב הרא"ש (שו"ת) כלל כ"ג (סי' ו) וכתב שאף בשבת בסעודה שלישית אם היה אוכל ויצא שבת אינו מזכיר של שבת אבל בהגהות מיימוניות בפרק ג' מהלכות מגילה (הי"ד אות ח) בשם הר"ם דלריך לברך על הנסים כדלשכתן רב אלי של שבת במולאי שבת ובית יוסף כתב שכן כתוב בתרומת מיש בשם מהר"י מקורבי"ל וכן כתוב במהרי"ל סימן נ"ו עיי"ש: **ואיכא** למאה דבשו"ע בסוף סימן קפ"ח (ס"י) פסק כמהר"ם ובסימן רע"ח (ס"ו) פסק כהרא"ש וכאן (בשו"ע ס"ג) גבי על הנסים הביא שתי הסברות ולא הכריע. ולענין הלכה אין אנו נוהגין כהרא"ש אלא כמהר"ם וכן פסק מהרש"ל (בביאורו לטור) וכן כתב בהגהות שו"ע (ס"ג):

ה וצריך לשלוח מנות איש לרעהו וכו'. בפרק קמא דמגילה (ז.) תני רב יוסף וכתב הר"ן ז"ל (ג: ד"ה גמ' מתני') שתי מנות לאדם אחד היינו מיני מאכל ומשקה לעשירים ולאביונים. די לכל אחד במתנה אחת שהיא נחשבת בעיניהם כדבר גדול עכ"ל ולעד"נ בטעם מנות ומתנות אלו שהוא כדי שתהא השמחה כוללת שמחת עבודת יוצר הכל והם המתנות לאביונים וגם כן כוללת שמחת האדם עם אוהביו וריעיו והם המנות ובהיות שהמשובה בפורים היתה כוללת שתי תשובות האחת שנפרע לנו מכל צריו ונקם נקמתנו שניה שהושיע לנו עד שלא נפקד מאתנו איש והם בלשת שתי מתנות טובות ומרומזים יפה בשתי מתנות שנתן אחשורוש האחד בית המן שהיה נפרע לנו מצריו והשני נתינת הטבעת שלא יפגע בנו שום אויב ולר וכן כתוב (אסתר ח ב) ביום ההוא נתן המלך [וגו'] את בית המן וגו' וכתיב (שם ג) ויסר המלך את טבעתו [וגו'] ויתנה למרדכי וגו' וע"כ אלו שתי מתנות מיקנו לנו חכמינו ז"ל בין בשמחת עבודת היולר ובין בשמחת האדם עם אוהביו וריעיו ליתן מידו ומהונו שתי מתנות לזכר שתי תשובות אלו על ידי מתנות שנתן אחשורוש לא יצוז מנגד פניו והנה לאשר לא יחדל אביון מקרב הארץ (דברים טו יא) וראה העזובה מצוה לחלק ולתת לכל אביון מתנה אחת כי כך כתבו הקדמונים והשכל גם כן יחייב אותו כי מי שיש לו מאה זהובים ליתן לענייס שגדול שכרו כשיחלקם למאה עניים מאשר יתן כל מאה זהובים לעני אחד או לשנים וג' כי זה שנתן למאה היה מאה נפשות אבל בשמחת האדם עם אוהביו וריעיו אולי לא

דרכי משה

קלקול בסעודה עכ"ל: (ד) **ובמנהגים** שלנו (ר"א טירנא פורים עמ' קס) כתוב דיש לעשותה בבוקר כשחל פורים ביום ששי אבל בשאר ימות החול מתפללין מנחה ואחר כך אוכלין סעודת פורים וכן נוהגין וכתבו מנהגים (שם עמ' קנט) דרוב הסעודה צריכה להיות ביום אבל בתרומת הדשן סימן ק"י כתב רוב העולם נוהגין לעשות עיקר סעודת פורים בערב ונמשכים עד הלילה ורוב הסעודה היא בלילה ונתן טעם לדבר ומכל מקום כתב דהוא ורבותיו נהגו לעשות עיקר הסעודה בשחרית. כתוב עוד במנהגים (שם עמ' קסב) וחייב במשתה ושמחה שתי הימים שנאמר (אסתר ט כז) את שני הימים האלה וגו': (ה) **ועיין** בחשן משפט הלכות נזקין (סי' שעח אות ה) שהארכתי בזה בעזרת האל ית': (ו) **וכן** נוהגין:

חדושי הגהות

תרצה [ח] **לא** מצאתי כן בגמרא ושאלתי את פי אדמו"ר הגאון המפורסם מוהר"ר יעקיה ברלין נ"י אשר כלל בתוך אחדים עמקי יש התלמוד בתריפות ובקיאות עד כל כ"ז לא נעלם ממנו והשיבני כי לא מצא כן בשום מקום וגם שאי אפשר לומר כלל שמותר להתפלל של שבת במולאי שבת להמעיין בכל הפוסקים בסימן קפ"ח אשר ע"כ מאוד יפול לב אדם בחמיה מתקיימת על רמיית הגהות מיימון מגמרא שלא בטלו לחלוק על הרא"ש וגם הרב בית יוסף (והרא"ש) [והרמ"א] בשלחן ערוך נמשכו אחריו ואפשר לתמוה ולומר דלריך לומר רב אלי של שבת בערב שבת והוא בגמרא דברכות (כז.) ורא"ש דכמו שרב אלי של שבת בחול בערב שבת הוא הדין דמותר להזכיר על הנסים בלילה שאתי פורים ותוגמא לזה מצאתי בהרא"ש המאו הב"י לעיל סוף סימן קפ"ח קחנו משם ו):

הגהות והערות

ד) **תשובה** זו הובאה בשו"ת הגאונים (מהד' ליק) סימן לה, וצ"ל דמ"ש הגאון ואפשר שיעשה סעודה בלילה ויוצא בה י"ח לרווחא דמילתא כתב כן שהרי על כל ביטול מצוה דרבנן חלה השבועה לבטלה לגמרי כמ"ש כן תחלה שאין במשתה פורים כמצוה המושבע עליה מהר סיני וכוונתו דאפילו אם נאמר דדברי קבלה כדאורייתא דמי מכל מקום לא עדיף מחצי שעור דאף למ"ר דאסור מן התורה לא חשוב מושבע מהר סיני כמ"ש הרמב"ם הלכ' נדרים ותוספות שבועות ע"ב ד"ה אהתירא ורק לרווחא דמילתא כתב ואפשר שיעשה סעודה בלילה ויוצא י"ח ואף דמבואר בש"ס מגילה ז ע"ב דסעודת פורים שעשאה בלילה לא מכל מקום קצת מצוה יצא גם בעשאה בלילה [אם לא היה אפשר לעשותה ביום] כמ"ש הר"ן סוף פסחים גבי כל שלא אמר ג' דברים אלו בפסח לא ח עיי"ש. שוב ראיתי בספר האשכול הלכות פורים סימן ח שהביא גם כן תשובה זו דהגאון וכתב עליו וז"ל והאי ואפשר שיעשה [שכתב הגאון] לא לא בהדיא אמר דאינו יוצא בה עכ"ל ועיין ג"כ פר"ח סי' תרצ"ה ולדעתי נכון דכוונת הגאון כמ"ש. ומ"ש בהגהות נחל אשכול שם לא ראה מ"ש בחי' מגילה דף ז' שם יעוש"ב, (ר' יעקב שור מקיטוב): ה) **נדצ"ל** "בערב" וכ"ה בדרכי משה סק"ד: ו) **עיי"ש** בהגהות והערות אות יט במהדורתינו:

ימצאו לאדם אוהבים רבים כמ"ש רז"ל (נ"ב מז:) אז תברא כתבי דאיוב וכן אמרו (אבות פ"א מ"ו) קנה לך חבר על כן המצוה לשלוח שתי מנות לרעהו הטוב להיות שמח ושש עמו על שתי משעות אלו כנזכר ישמע חכם ויוסף לקח (משלי א ה):

ו ואם החליף סעודתו בשל חבירו יצא. בפרק קמא דמגילה אמר בר אבין ורב חייא בר אבין מחלפי סעודתייהו להדדי ופירש רבינו דבפורים שעמדו בו עכשיו בשנה זו היו מחליפין סעודתם זה שולח לזה סעודתו וזה שולח לזה סעודתו כדי לקיים משלוח מנות ועשו כן לפי שלא היתה ידם משגת כדי שיוכל לשלוח מנות לרעהו ולהשאיר גם לעצמו כראוי ועל כן היו צריכין להחליף סעודתן וכן פירשו הרמב"ם (פ"ב הט"ו) והר"ן ז"ל (ג: ד"ה גמ' מתני') אבל רש"י ז"ל כתב וזה לשונו מחלפין סעודתייהו זה אוכל עם זה בפורים של שנה זו ובשנה קודם תבירו עמו ע"ל ומשמע שרולה לומר שלא היו שולחין זה לזה ופשיטא שאין שנה שניה מועיל להוציא את תבירו ידי חובת משלוח מנות משנה שעברה אלא כך הוא הפירוש דכיון דטעם משלוח מנות הוא כדי שיהא שמח ושש עם אוהביו וריעיו ולהשכין שיהם אהבה ואחוה וריעות אם כן אם יפעוד אחד עם חבירו ורעהו הרי הם בשמחה ובטוב לב משתה יחד ופטורים הם מעתה מחיוב משלוח מנות והוא הדין בשנה שניה וכן בכל שנה ושנה אם יחזור ויפעוד אצלו כמו בשנה שעברה נמי יוצאין שניהם ידי חובתן אלא האמת אומר שהיו מחליפין בשנה שניה ועיקרו לא אתא אלא לאשמועינן האי דינא דכפועד אצל רעהו פטורין שניהם מחיוב משלוח מנות ולפי זה אין צריך לפרש כלל שהיו עניים אלא אפילו בעשירים כן הדין אלא שהמה היו אוהבים זה את זה בימי עוז והשכימו שטוב ויפה להם לשבת אחים יחד בסעודת פורים בשמחה ובטוב לב משתה כברכת ה' אשר נתן להם כן נראה לי דעת רש"י ומקובל לע"ד משאר פירושים שנאמרו בו:

תרצו א פורים מותר בעשיית מלאכה וכו' עד אינו רואה סימן ברכה לעולם. כן כתב הרמב"ם וכן פסק (הסמ"ק) [הסמ"ג (הל' מגילה רנ ע"ג)] והביא ראיה כדאיתא התם שרב קלל אדם אחד שראהו שורע פשתן בפורים ולא נתן הפשתן ההוא מפני שבאותו מקום נהגו שלא לעשות מלאכה עכ"ל אלא דקשיא לי דמראיה זו משמע דמשמתינן ליה דהא רב לטייה לההוא גברא וכן כתב בהגהות מיימוניות (פ"ג אות ח) בשם השאלתות (ויקהל סי' מז) עיי"ש ונראה ודאי דהא דקאמר דלטייה פירושו שקלל אותו מה שלא יצמח מה שזרע אבל לאדם עצמו לא קלל והיינו הך דאיתו רואה סימן ברכה לעולם דרצה לומר דבמלאכה זו אינו רואה סימן ברכה ולא הוה תמור קללה זו כשמתא שהוא שם מיתה וקללה של אדם עצמו ומדע דהא למאי דמשני רבא מלאכה לא קבילו עלייהו ורב דלטייה לההוא גברא דברים המותרים ונהגו בו איסור הוה ואם כן אין כאן איסור מדברי סופרים כלל כי אם מנהג והשתא כל שכן הוא מערב שבת וערב יום טוב דאיסור מלאכה בדידהו מדברי סופרים הוא ואפילו הכי דייק תלמודא בפרק מקוש שנהגו (פסחים נ:) סימן ברכה הוא דאיתו רואה אבל שמותי לא משמתינן ליה כל שכן פורים דאין בו איסור מדברי סופרים דפשיטא דאין לשם עונש שמתא כי אם דאיתו רואה סימן ברכה לכל היותר והיינו דלטייה: **אך** קשה למאי שהיה גורס הרא"ש (בפירוש לסמ"ג הל' ערבי פסחים ה.) בתוספה הסוגיא דפרק תלמודא ולשמתיה מר שמותי כיון דלא נמת מיתניה היינו שמתיה ונראה לומר דהרמב"ם והסמ"ג ורבינו לא היו גורסין כך אלא גורסין כגירסא שלנו. ועוד נלפע"ד אף לפי דרכי משה

(ז) ואיני יודע מאי קשיא למר דאף אי סבירא ליה משלוח מנות איש לרעהו הוא דוקא ובעי שילוח ממש ולכן אם אוכל עם חבירו אינו יוצא מכל מקום אין זו קושיא דאפשר דרש"י סבירא ליה דמשלוח לאו דוקא אלא הוא הדין אם אוכל עם חבירו דמ"ש אם אוכל עמו בביתו או ששלחה אליו ואי קשיא ליה דאם אחד היה אוכל עם חבירו בשנה זו אם כן השני לא היה מקיים משלוח מנות באותו פורים וכן השני בפורים הבא אם כן מאי קאמר בסוף דבריו אם כן מאי אתא לאשמועינן דסגי אשמועינן דהאחד יוצא במה שחבירו אכל עמו ולכן אין [כדאי] לדחות דברי רש"י מכח קושייתו. כתב מהרי"ל (הל' פורים סי' טו עמ' חל) דטוב לשלוח מיני מאכל ומשקה דדברים אחרים אינם קרויים מנות וכן כתב בתרומת הדשן סימן קי"א וכתב עוד דאם שלח דברים אחרים לא יצא. כתב מהר"י ברי"ן דבאשיר"י בפרק קמא דמגילה (סי' ו) משמע דאין משלוח מנות אלא ביום ולא בלילה. וכתב עוד דאם אחד מחל על מנתו [מנתו] מחולה דאין אדם מקבל מנות בעל כרחו. וכתב עוד דאשה חייבת בשילוח מנות ומתנות לאביונים כמו שחייבת במקרא מגילה ואשה תשלח לאשה ואיש לאיש אבל לא בהיפך משום גזירה שמא ישלח לאלמנה ויבואו לידי ספק קידושין אבל מתנות לאביונים אפילו איש לאשה הוי דרך צדקה עכ"ל:

מנות לאדם אחד. ואם החליף סעודתו בשל חבירו יצא:

סימן תרצו

פרטי דיני המבוארים בזה הסימן

[א] דינו בעשיית מלאכה: [ג] דינו בהספד ותענית וצידוק הדין ואבילות: חתן ואבל אם ילכו לבית הכנסת:

א פורים מותר בעשיית מלאכה ובמקום שנהגו שלא לעשות אין עושין והעושה אינו רואה סימן

תרצו פרטי דיני המחודשים המבוארים בזה הסימן

[א] אפילו במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה לא נהגו אלא ביום מקרא מגלה לבד: [ח] מותר לישא אשה בפורים: [ז] פורים שחל להיות במוצאי שבת והאבל יושב בבית הכנסת בשבת במנחה:

א(א) פורים מותר בעשיית מלאכה וכו'. בפרק קמא דמגילה (ה:) אמרינן דרבי נטע נטיעה בפורים ומתמיהינן עליה דהא מתי רב יוסף שמתה ומשתה ויום טוב (אסתר ט יט) א] שמתה מלמד שאסורים בהספד משתה מלמד שאסור בתענית ויום טוב מלמד שאסור בעשיית מלאכה רבי בר ארבסר הוה וכי נטע בחמשה עשר נטע ומי שרי והא כתיב במגילת תענית (תענית יח:) אם יום ארבעה עשר ואת יום חמשה עשר יומי פוריא אינון דלא למיספד בהון ואמר רבא לא נצרכה אלא לאסור את של זה את של זה ואת של זה את הני מילי בהספד ובתענית אבל מלאכה יום אחד ותו לא אינו והא רב חזייה לההוא גברא דהוה קא שדי כיתנא בפוריא ולטייה ולא נמת כיתניה התם בר יומיה הוה רבה בריה דרבא אמר אפילו תימא ביומיה [הוה] הספד ותענית קבילו עלייהו מלאכה לא קבילו עלייהו דמעיקרא כתיב שמתה משתה ויום טוב ולבסוף כתיב (שם כב) לעשות אותם ימי משתה ושמחה ואילו יום טוב לא כתיב ואלא רב אמי טעמא לטייה לההוא גברא משום (פסחים נ:) דברים המותרים ואתרים נהגו בהם איסור הוה ובאתריה דרבי לא נהוג ואינעית אימא לעולם נהוג ורבי נטיעה של

שעה

מנות לאדם אחד. ואם החליף סעודתו בשל חבירו יצא. בפרק קמא דמגילה (ז:) אמר בר אבין ורב חייא בר אבין מחלפי סעודתייהו להדדי ופירש הר"ן (ג: ד"ה גמ') לא היה לאחד מהם כדי שיוכל לשלוח לחבירו ולהשאיר לעצמו ולפיכך שולחים כל אחד סעודתם זה לזה כדי לאכול סעודת פורים ולקיים מצות משלוח מנות ורש"י פירש מחלפי סעודתייהו זה אוכל עם זה בפורים של שנה זו וכשנייה קועד חבירו עמו וקשה לי על דבריו דאם כן לא היו מקיימים משלוח מנות איש לרעהו וא"ת שהיו שולחים מנות איש לרעהו אם כן מאי אתא לאשמועינן (ז):

תרצו פרטי דיני המחודשים המבוארים בזה הסימן

[א] אפילו במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה לא נהגו אלא ביום מקרא מגלה לבד: [ח] מותר לישא אשה בפורים: [ז] פורים שחל להיות במוצאי שבת והאבל יושב בבית הכנסת בשבת במנחה:

א(א) פורים מותר בעשיית מלאכה וכו'. בפרק קמא דמגילה (ה:) אמרינן דרבי נטע נטיעה בפורים ומתמיהינן עליה דהא מתי רב יוסף שמתה ומשתה ויום טוב (אסתר ט יט) א] שמתה מלמד שאסורים בהספד משתה מלמד שאסור בתענית ויום טוב מלמד שאסור בעשיית מלאכה רבי בר ארבסר הוה וכי נטע בחמשה עשר נטע ומי שרי והא כתיב במגילת תענית (תענית יח:) אם יום ארבעה עשר ואת יום חמשה עשר יומי פוריא אינון דלא למיספד בהון ואמר רבא לא נצרכה אלא לאסור את של זה את של זה ואת של זה את הני מילי בהספד ובתענית אבל מלאכה יום אחד ותו לא אינו והא רב חזייה לההוא גברא דהוה קא שדי כיתנא בפוריא ולטייה ולא נמת כיתניה התם בר יומיה הוה רבה בריה דרבא אמר אפילו תימא ביומיה [הוה] הספד ותענית קבילו עלייהו מלאכה לא קבילו עלייהו דמעיקרא כתיב שמתה משתה ויום טוב ולבסוף כתיב (שם כב) לעשות אותם ימי משתה ושמחה ואילו יום טוב לא כתיב ואלא רב אמי טעמא לטייה לההוא גברא משום (פסחים נ:) דברים המותרים ואתרים נהגו בהם איסור הוה ובאתריה דרבי לא נהוג ואינעית אימא לעולם נהוג ורבי נטיעה של

הגהות והערות

תרצו א) **בגמרא** שלפנינו איתא פסוק יט, ובדפו"ר ב"י איתא "משתה ושמחה" והוא פסוק כב אבל "יום טוב" לא כתוב שם ומסקנת הגמרא מפסוק כב מובא להלן בבית יוסף:

ב. בגרייתא בבבא מציעא דף ע"מ [ע"כ]:
ג. שם [ה] [וירושלמי מגילה פ"ל הלכה ד]:
ד. [הגהות מיימוניות מגילה סוף פ"ב, בשם] ר"מ [מרדכי מגילה דפוס לבוב סימן קפד] בשם רבי אפרים:
ה. מרדכי בפרק קמא דמגילה [רמז תשמו]:
תרצה ו. שם בגמרא דף ז' [ע"כ]:

ציונים לרמ"א

ב) מהרי"ל [הלכות פורים עמוד פסח]:
ג*) דרכי משה אות א:
ד*) שם:
ה*) מנהגים לר"א טירנא מנהגי פורים עמוד קמר קמז:
ו*) דרכי משה שם בשם ההגהות:
ז*) מהרי"ל שם עמוד תכב:
ח*) שם:
ט*) רבדרי עצמו:
י) מרדכי פרק קמא דבבא כתרא [רמז תלח]:
כ*) רבן שמעון בן גמליאל בבא מציעא עח, ב; רי"ף שם מח, ב רא"ש שם פ"ו סימן ט; רבינו ירוחם נתיב י ח"א בדעת הרמב"ם מגילה ב, טז: תרצה ו) טור [רש הסימן]:
כ) מרדכי סוף פרק קמא [מגילה רמז תשפז בשם ה"ל מרדכי]:

חכמת שלמה

תרצד (פסיק ב) אין משנין מעות פורים לצדקה אחרת. כ"כ, הגה מה שדברי הרמב"ם תמוהים כזה, עיין מה שכתבתי ביאורו בחידושי על יו"ד מהדורא ד' סימן קפ"ב בהלכות לצדקה בפשוטה לעיר הקודש ירושלים תובב"א, ע"ש והו"ק:

ב) ואין חייב כו'. כמו שכתוב בפרשה [שמות ל, יד] מבן עשרים כו'. ומה שכתוב בירושלמי [שם] פרק קמא הלכה (ה' ז') [ג ד] שתי שערות, שם בשבבר נתן פעם אחת: [ג] [פסיק ב] אין משנים כו' [פסיק ג] אין מדקדקים כו'. בגמרא שם [בבא מציעא עח, ב] איתא מגבת פורים לפורים, מגבת העיר לאותה העיר, ואין מדקדקין בדבר, אבל לוקחין את העבלים ושחוטין ואוכלין אותן והמותר יפול לכיס של צדקה, רבי אליעזר אומר מגבת פורים לפורים ואין העני רשאי ליקח מהן רצועה לסנדלו אלא אם כן התנה במעמד אנשי העיר, דברי רבי יעקב שאמר משום רבי מאיר, ורבן שמעון בן גמליאל מיקל, ופירש רש"י [ד"ה] ואין מדקדקין, לומר דיים בפחות, אבל לוקחין כו'. וכן כתב בהגהות אשר"י דפרק קמא דמגילה [סימן ז ד"ה מעות]. אבל הרמב"ם [מגילה ב, טז] פירש ואין מדקדקין בדבר, ר"ל כל הפושט יד כו', והשמיט מה שכתוב שם [בגמרא] אבל לוקחין כו'. והוא כגירסת הרי"ף [בבא מציעא מח, ב] ורא"ש שם [פ"ו סימן ט] מגבת פורים לפורים ואין מדקדקין בדבר ואין העני רשאי ליקח כו': [ד] [פסיק ב הגה] ודוקא כו' אבל כו'. עיין תוספות [בבא מציעא] שם ד"ה רבי אליעזר כו', ופסק כתנא קמא. והרי"ף ורא"ש כתבו שם דלית הלכתא כוותיה, אלא כרבן שמעון בן גמליאל דמיקל, דדבי מאיר אזלי לשיטתו, כמו שכתוב שם [ע"א]. וקיימא לן כמתניתין שסתם שם באחרונה גם החליקה פטור כו', וכל שכן להני אמוראי דלא מוקמי כלל למתניתין דדבי מאיר. ועוד, דבמתניתין לצבוע לו אדום קיימא לן כרבי יהודה, כמו שכתוב שלנו [בבבא מציעא] צ"ע, שמתחיל בדברי רבי אליעזר ומסיים בדברי רבי יעקב שאמר משום רבי מאיר. וגירסת הרי"ף נכונה, וזהו שכתב דדבי מאיר אזלי לשיטתו. וזה לשון ירושלמי פרק קמא דמגילה [רש] הלכה ד', אין משנין במעות פורים, הא שאר כל המעות משנין, אלא כל המעות עד שלא יעמוד לגזברין אתה רשאי לשנותן כו'. ועיין יו"ד סימן רנ"ט [סעיף א]: [ה] [פסיק ג] אין מדקדקים כו'. ג"כ כגירסת הרי"ף [בבא מציעא שם], וכן הוא בירושלמי שם: [ו] ובמקום שנהגו. ביטין ס"א א'. ועיין ט"ז [ס"ק ב] ומ"א [ס"ק ו]
[ז] [פסיק ד] במקום. עיין בחולין קל"ד ב':
תרצה [א] [הגה ריש הסימן] מצוה. שם [מגילה] ז' ב' כי נפיקנא לבר [ב] ובמעורה כו'. שם, ולא הוה אפשר כו':

מחצית השקל

דלא יתן להם קורם פורים. ומנהג העולם ליתן קודם פורים. אף דמתנות לאביונים מצותו דוקא ביום פורים, צריך לומר דעכ"פ נותן שתי מתנות לאביונים גם ביום פורים, וגם יש הרבה ענינים החזרים על הפתחים בפורים: (פ"ק ג) מבן עשרים כו'. זהו לדעת הרי"ע כו'. במסכת שקלים פרק א' משנה ג'. וכתב התוספות יום טוב שטעם הרי"ע דתרי קראי כתיבי בפרשת כי תשא, בחר כתיב [שמות ל, יג] זה יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל, וכתוב השני כתיב [שם פסוק יד] כל העובר על הפקודים מבן עשרים שנה ומעלה יתן תרומת ה'. ודרשו חז"ל [ירושלמי שקלים פ"א הלכה א] שהיו ב' מיני מחצית השקל, א' שנעשו מהן הארנים למשכן, וא' שלקחו מהן קרבנות צבור כל השנה. וזו שהיה לקרבנות, נוהג גם לדורות. וסבירא ליה להר"ע דקרא ב' רכתיב מבן עשרים שנה קאי על מחצית השקל לקרבנות, ולכן בעינן דוקא בן עשרים. אבל הרמב"ם [פירוש המשניות, שקלים פ"א משנה ג] סבירא ליה דקרא קמא דכתיב סתם כל העובר על הפקודים וגו' קאי לקרבנות, וא"כ כיון שהוא בן י"ג שנה שהוא נקרא גדול חייב במחצית השקל לקרבנות. וא"כ כיון דמחצית השקל שאנו נותנים בפורים הוא זכר לאותן מחצית השקל שנתנו לצורך הקרבנות וקבעו בפורים, דתנן [שקלים פ"א משנה א] באחד באדר משמיעין על השקלים, שיביא כל אחד מחצית השקל שלו, ולכן תליא מנהגינו במחלוקת הר"ע והרמב"ם הנ"ל: ואיתא במשנה כל קטן כו'. במשנה הנ"ל. וכתב הרמב"ם [שם] דוקא אביו חייב, אבל אם מת האב, הקטן פטור, דאין האב יכול לחייב את בנו הקטן. וכתב התוספות יום טוב [שם משנה ג ד"ה שוכ] לפרש דברי הר"ע שכתב שגם הקטן אחר מות אביו חייב מיירי שהניח נכסים לקטן וא"כ חל החיוב על נכסי האב, ב"ש [בבא מציעא מח, ב] ורא"ש שם ד"ה רבי אליעזר כו', ופסק כתנא קמא. והרי"ף ורא"ש כתבו שם דלית הלכתא כוותיה, אלא כרבן שמעון בן גמליאל דמיקל, דדבי מאיר אזלי לשיטתו, כמו שכתוב שם [ע"א]. וקיימא לן כמתניתין שסתם שם באחרונה גם החליקה פטור כו', וכל שכן להני אמוראי דלא מוקמי כלל למתניתין דדבי מאיר. ועוד, דבמתניתין לצבוע לו אדום קיימא לן כרבי יהודה, כמו שכתוב שלנו [בבבא מציעא] צ"ע, שמתחיל בדברי רבי אליעזר ומסיים בדברי רבי יעקב שאמר משום רבי מאיר. וגירסת הרי"ף נכונה, וזהו שכתב דדבי מאיר אזלי לשיטתו. וזה לשון ירושלמי פרק קמא דמגילה [רש] הלכה ד', אין משנין במעות פורים, הא שאר כל המעות משנין, אלא כל המעות עד שלא יעמוד לגזברין אתה רשאי לשנותן כו'. ועיין יו"ד סימן רנ"ט [סעיף א]: [ה] [פסיק ג] אין מדקדקים כו'. ג"כ כגירסת הרי"ף [בבא מציעא שם], וכן הוא בירושלמי שם: [ו] ובמקום שנהגו. ביטין ס"א א'. ועיין ט"ז [ס"ק ב] ומ"א [ס"ק ו]
[ז] [פסיק ד] במקום. עיין בחולין קל"ד ב':
תרצה [א] [הגה ריש הסימן] מצוה. שם [מגילה] ז' ב' כי נפיקנא לבר [ב] ובמעורה כו'. שם, ולא הוה אפשר כו':

ביאור הגר"א

האב, ע"ש: במקום כו' אבל לא נפקי כו'. אפילו החזן עני, מכל מקום נתן דהוא בכלל שכירת החזן, הוה ליה פורע חובו במתנות לאביונים: (פ"ק ג) אין כו'. ועיין ביורה דעה כו' ובחושן משפט כו'. שהביא ב' דעות אי צדקה יש לה דין הקדש וחייב לקיים מחשבתו אפילו לא הוציא בשפתיו. והכריע שם דיש להחמיר: (פ"ק ח) ודוקא כו'. וכן משמע מלשון רמ"א כאן. דתיבות אבל העני יכול לעשות בו מה שירצה, שנדפס בשו"ע באותיות מרובעות, כאלו הוא לשון המחבר הרב ב"י, הוא טעות, וצ"ל באותיות קטנות, הם דברי רמ"א, וכן הוא בדפוסים הישנים. ואם כן משמע כיון דרמ"א היתרא אתי לאשמועינן, דהמחבר סתם אין משנים כו', ועל זה הגיה דלפעמים שרי לשנות, והיינו העני. ולא אשמעינן רבותא אפילו בני העיר דשאים לשנות, אלא על כרחך דבני עיר אין דשאים לשנות. והא דכתב ברישא ודוקא הנבאים, ולא כתב ודוקא בני העיר, לא דקדק ברישא כמו דאין כוונתו בהגהתו זאת כי אם לאשמועינן היתרא, כנ"ל: דינה בשאר צדקה. ואם רשאים לשנותה לדבר הרשות, ואם יש חילוק בזה בין בני

לבני העיר, עיין ש"ך [יו"ד] סימן רנ"ו ס"ק ח':
תרצה (פ"ק א) ובמעורה כו'. וב"ח כו' בלילה כו'. ר"ל, ליל י"ד, כמו שכתב מ"א ס"ק ב', והיינו דומיא דמגלה, וכליל שבת ויומו. ואיתא הב"ח ראיה דגם בליל י"ד יש קצת מצוה, מדאמרינן במגילה דף ז' [ע"ב] רב אשי הוי יתיב קמיה דרב כהנא בפורים, נגה ולא אתו רבנן, אמר מר טעמא לא אתי רבנן, אמר ליה אפשר טרידי בסעודת פורים, אמר ליה הא הוי אפשר למיכליה באורתא, אמר ליה לא סבר להא דדבא סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא כו'. ובשלמא אי גם בליל י"ד יש קצת מצוה

משבצות זהב

מתות ומתנות לאביונים סלקא דעתך אמינא בכלל צדקה הוא ומפטר, א משמע לן. ועיין פרי חדש בסימן תרצ"ה [אות ד] כתב דחייב במשלוח מנות, וכאן [אות א] כתב דפטור ממתנות לאביונים, וצ"ע, דהכל היו בכלל הנס כאשה, עיין סימן תרצ"ה סעיף ד'. ורשאי ליתן מאכל או מעות, ולא מצאתיו כעת כמה יהיה שיעור מתנות. יראה לי דלכתחלה צריך ליתן מתנה לאביון דבר הראוי להנות ממנה בפורים, מאכל או מעות שיכול להוציא בפורים. ועיין טור דפסק אין העני רשאי לשנות המעות, כרבי מאיר בברייתא דאומנין [בבא מציעא ע"ח ע"ב] דמגבית פורים לפורים. ועד כאן לא פליגי הפוסקים, פסק המחבר [ז] כמותם בסעיף ב', אלא דעני יכול לשנות, אבל בעל מגבית צריך ליתן שיכול להנות ממנה בפורים. אף שי"ל להיפך, דעד כאן פסק הטור במגבית פורים לפורים דאדעתא דהכי נתנו דליכלו בפורים (עיין פרי חדש כאן אות ב לרבי מאיר הטעם דמשנה מדעת בעל הבית הוה גזלן, ואף דאנן לא קיימא לן הכי, בפורים וודאי אדעתיה דהכי יהבו), מה שאין כן כשבעל הבית נותן לו כתונת לבורים י"ל דשרי לכולי עלמא. מכל מקום נראה לכאורה דלכתחלה יש ליתן דבר שיכול להנות ממנו בפורים, וצ"ע *. עיין יו"ד [סימן מ"ח סעיף א' ובש"ך [ס"ק] א' וסימן רנ"ג בש"ך אות י"א ובסימן רנ"ה סעיף (י"א) [יב], הוא הדין כאן עני המתפרנס מצדקה יתן מתנות לשני אביונים ויחזרו הם ויתנו לו. נסתפקתי, מתנה לאביון אם מהני על מנת להחזיר. ומשלוח מנות לא מהני, כי מנות לאכול ומשקה שישמחו בפורים, עיין סימן תרצ"ה [סעיף ד], מנות לשון הכנה, מן הוא [שמות טז, טו], ואי"ה שם יבואר [יא], וצ"ע *. וג' מחצית השקל אם מחלקין לאביונים יוצאין ידי מתנות לאביונים, עיין מ"א [ס"ק] ג' ויבואר שם אי"ה. ומה שכתב רמ"א בסעיף א', אלשה חצאים גדולים ששם מחצית עליהם, עיין דדכי משה [אות א] כתב חצי גדול הוא ט' פשיטין קטנים "ועצמו" הרי עשר, כמו עשרה מחצית השקל. "ועצמו" כלומר עם הכולל, חצי גדול עצמו, כי נשתנו המטבעות לידע השיעור: **(ב) אף.** עיין ט"ז. ועיין ב"י אף בעיר חדשה כל שיש שלום נותנין, יע"ש:

אשל אברהם

[מספר ט, כב], ומנות נעיין ביום י"ד דוקא לעיירות, וט"ו לכרכין, ולא גליל י"ד, הוא הדין מתנה לאביון נמי אף בגליל י"ד לא יתן. וי"ל דסברא הוא ליתן לעני קודם שיכין לפורים, ומשום הכי רשאי ליתן במעניה אמתר וכל שכן בגליל י"ד, וקודם לא, דלמא אכלי כו', וצ"ע: **ב בגיל פורים.** עיין מ"ל. ונוהגין ליתן מחצית השקל קודם מנחה, ובשחרית מעות מגילה. ומי שיש מגילה כעיר כידו אי חייב ליתן מעות מגילה, עיין מש"ל מזה. ועיין בהלכות לולב מי שיש כידו אתרוג אי חייב ליתן מעות אתרוג [ז], יע"ש: **ג מבן עשרים.** עיין מ"ל. עיין פרק קמא דשקלים משנה ד' בהר"ע ברטנורא ומופקות יום טוב, וכר"מ ז"ל [פירוש המשניות שם משנה ג]. ולענין מיון שטוקל אין פוסק, מחלוקת בין הר"מ ז"ל [שם] והר"ע ברטנורא [שם ד"ה שוב] אי מה אביו אי מחויב הקטן ליתן, יע"ש. ועיי המתפרנס מצדקה ג"ע אי מחויב ליתן מחצית השקל, אע"ג שזמן המקדש היה מחויב ליתן, כמו שכתב הר"מ ז"ל [הלכות שקלים פ"א ה"ב], ומקדש מלא בתורה [שמות ל, טו] כו', עיין מה שאכתוב אי"ה באות ד': **ד אין.** עיין מ"ל. עיין יו"ד [סימן] רנ"ה סעיף (מ') [יג] פסק הר"ב מיסב בלב נדיב ליתן, דלדקה נדר הוא, וכתב [דברי הימים-ב, מט, לא] כל נדיב "לב" עולות, מה הקדש בלב הוא הקדש, הוא הדין לדקה. ועיין דלכי משה שם [אות ג] הפרש בלמר בפה כופין אותו, ובלב אין אנו יודעין איכפיה. ומשמע הוה שחיסב בלב ורוצה עתה לחזור ממשכנין. והא לדקה מצות עשה שמתן שכרה בידה בגמרא ע, ב], ובשלמא לדקה המחויב כפי הדין כפי ערכו יש לנו דלא מקפון [דברים טו, ז], מה שאין כן כשחיסב בלב יותר מכפי ערכו, וי"ל איכא לנו לא מאמר בנדבה ונדר, עיין ר"מ ז"ל פרק (ג') [מ] מתנות עניים הלכה ל'. **אם** נגו הגבאים מעות לכמה לדקות ונתערבה פרוטה ממעות פורים שם אי בטל, עיין ר"מ ז"ל פרק ז' ממעילה [הלכה ו] וכסף משנה ומשנה למלך [שם] באורך, מבטל לא בטיל, ובעלים עיין ביאה ל"ח כ', ונרך ליתן הפרוטה לצורך פורים: **ה ודוקא.** עיין מ"ל. בטור כתב סמס ואין לשאין משמע אף אנשי העיר, והר"ב כתב הגבאים, י"ל אנשי העיר דשאין לשנות. והמחבר [ט] כתב העני יכול לשנות, משמע לכאורה הא אנשי העיר לא שאלה, מי שדר בעיר לקבל להתעסק בו אינם ליבור לפני העמוד אי רשאי יחיד לפעמים לשאול אותו לעצמו. יראה, דלכתך אסור, ואף בלא בכרכה י"ל דאין רשאי, עיין סימן י"ד [סעיף ד] מותר ליטול מעות מבריו כו' דמשא לקומיה מצוה בממוניה היא דאין כל כך היזק ביכר, ושם הפסיקו אחרונים דאין לברך, וכאן אין שום ליבור, וכבר אין שום לומר ניחא ליה לקומיה מצוה בממוניה, ודאיה מבריחא דמליעא ע"א [ע"ב] מגבית פורים אין רשאין לשנות דבמר דעת הנודר אחליון *, וצ"ע:

ו ובפעודה. עיין מ"ל. אפילו כשאל נמוכאי שנה שנשנה מג' סעודות [=מסעודה שלישית] יעשה קצת סעודה כשביל פורים, כמו מגילה. ואם שכח על הניסים בגליל י"ד פטיעה דלכולי עלמא אין מחר, עיין מ"ל [ס"ק] ט'. ובגליל ט"ו אין מחויב לאכול, וכיום ט"ו חייב לאכול קצת, כמו בגליל הגר"א [סעיף כ]. אבל פת לאחר דבעינן, אין צריך כי אם ביום י"ד לעיירות וט"ו לכרכין. ועיר שהוא אפק, עיין ט"ז [משנות אות ה] מה שכתבתי בשם הפרי חדש [אות ד ד"ה עיר], ועיין מה שאכתוב אי"ה באות ב':

באר היטב

ואין. דהיינו מיוצא ליכא ומנהגא ליכא, דכתב לבוש [סימן תרפו סעיף ב] ליתן מעות פורים בעד כל אחד ואחד אפילו בעד הילדים. ונותנים מעות גם מהולד, הגהות מנהגים, [מנהגי פורים אות מט]. ואיתא במשנה, קטן שהתחיל אביו לשקול על ידו שוב אינו פוסק. במקום דנהיגי לתת מעות מחצית השקל לחזן, אין איסור בדבר, דכל הנותן אדעתא דמנהג נותן, [מימרא סימן נ"ד. אבל לא נפקי בזה ידי מתנות לאביונים אלא אם כן נתקיים מהם לעניים, מ"ל [ס"ק ג]. וכתב שי"ה דמחצית השקל וכל שכן מתנות לאביונים ומשלוח מנות אין בא מעות מעשר. ואם בא להוסיף, מוסיף מן המעשר, מהרי"ל בתשובה סימן ר"ו, [מ"ל ס"ק ל]. ועיין בגנאה הגדולה [בהגהות מרדכי [בהגה"ט]. ומעות שחסב בלבו לאלקס ביום פורים אינו רשאי לשנותו, [בית הגהות אשר"י. ועיין ביו"ד סוף סימן רנ"ה, [מ"ל ס"ק ד]:

(ג) **נותנים.** ולכתחלה אין לנהוג כן ליתן לעכו"ם, מ"ל [ס"ק ו]:

ומנהגו. ודאי דלאו שפיר למיעבד הכי, ומנהג כשר הוא לחלקן לעניים, אמנם היינו דוקא האיך שבאו בהריא לצורך העניים כו' או שמנהג אותה העיר כו', [אותן מקומות שכבר נהגו ליתן מעות פורים הכל לחזן הקורא המגילה, איני רואה איסור, שכל הנותן כו' ומחשבת כל אחד אדעתא דחזן, ואין כאן דין [מעות פורים. ואע"ג דמרבלא בפומי דאינשי לקרותם בשם מעות פורים, לאו בשמא תליא מילתא. וכן פירש רש"י [שם ד"ה מגבת] [מעות פורים מעות שגבו הגבאים מבני העיר לחלק לעניים לסעודת פורים כו'. מה שאין כן בנדן דידן מעולם לא גבו אדעתא דעניים כו', עכ"ל. מבואר שהיה [אותן המקומות לגבות מעות מבעלי הבתים על דעת ליתן לחזן הקורא המגילה והיה נקרא בשם מעות פורים, ובזה כתב המשאת בנימין דינו, אבל אין [כמחצית השקל, והאומר מנהג על פי מה שכתב בבאר היטב אין שומעים לו כי הוא מנהג בטעות, ואם נהגו צריך לבטלו, ולדידי חזי לי שלוחי ציבור [אשר רצו לזכות במחצית השקל מחמת דברי באר היטב אלו, והראיתי להם שהוא טעות וחזרו בהם ומשכו את ידם מן הוא והלאה. ומה שכתב המג"א [ס"ק ג] שהביא הבאר היטב אבל לא נפקי בזה כו', זה מבואר גם כן דקאי על הך מעות הניתן לגבאים שנקרא עליהם שם מעות פורים:

(א.) **מצוה להרבות כו'.** ועיין בברכי יוסף [אות א] בשם אחד קדוש בתשובה כת"י אם עשה סעודת פורים בלא לחם יצא. ועיין שם [אות ב] בשם מהר"י מולכו מי שאכל בליל פורים ומשכה סעודתו עד היום, ואכל קצת ביום, יצא. ועיין בכנסת הגדולה [הגב"י] ופרי חדש [אות א] דבלילה אפילו בלא נגנדו לא יצא. ומה שכתב הב"י [עמוד תרצב ד"ה וכתוב] שיש מפרשים כעין לילה שאין אבוקה כנגדו, היינו אף ביום ובבית אפל, אבל כשאינו אפל פשיטא [ד"ה צריך הדלקה, דשרגא בטיהדא מאי מהני. ואני ראיתי חסידים ואנשי מעשה כשהיו יושבין בסעודה לאחר מנחה היו מדליקין נרות לשמוח בהם, עד כאן [הגבי" אות א]. ועיין בליקוטי פרי חדש שכתב בשם תרומת הדשן סוף סימן ק', כשעושה סעודה ביום מדליק אבוקה דרך שמחה ריום טוב, [ובכמה לא מצאתי בתרומת הדשן. ועיין במחזיק ברכה [אות א] מה שכתב על ספר שונה הלכות [על הבה"ג סוף הלכות מגילה ד"ה ומה שכתב עוד רבינו וכן] בזה.

[וכתב במור וקציעה [סוף הסימן] נראה לי שאין צריך להזהר לעשות בסעודת פורים זכר לאבילות, כיון דחייב לבסומי עד דלא ידע כו':

לבושי שרד

(ט) **מגיא סק"ה מלשון רמ"א.** קשה הא מדרכה משמע מרמ"א דוקא הגבאים, והמחבר הוא ליה להרים מדכתב אבל העני [ומשמע כני העיר. ונראה דמדהשמיע לן כל כך רמיה. אבל הרמ"א שהגיה רק דברי המרדכי ולא הגיה גם קופן, והוה ליה להגיה אבל העני ובני העיר כו', שמע מינה דהגה לא סגיבא ליה להמרדכי, וק"ל:

יד אפרים

תרצד [פנ"א ס"ק ג] דבן י"ג חייב בו. ובדרכי משה [אות א] כתב בשם מהר"י ברי"ן דאף מעוברות יתנו, וסימן, זה יתנו כל העובר [שמות ל, יג]:

(שם) **בפקום דנהיגי כו'.** כאן חסר הציון, וצריך לציין על זה ס"ק בפני עצמו, וקאי על מה שכתוב בסעיף (ד') [ב] דאין משנין מעות פורים כו'. על זה כתב במקום דנהיגי. ועיין בשו"ת משאת בנימין [סימן נד] שהיה מנהג שהגבאי היה נוהב מכל אחד מעות פורים ונותן לחזן, וכתב על זה דלאו בשמא תליא מילתא, ואע"ג דשמו מעות פורים כו', אבל ממעות שקלים שניתן קודם שנכנס פורים לא מייירי, ופשיטא שאין מנהג בשום מקום ליתן לחזן, רק מחלקים אותם לעניים. ולא כבאר היטב [ס"ק ב] שהבין דאשקלים קאי. וכן כתבתי בשערי תשובה [ס"ק ב] בביאור יותר, ע"ש:

(שם **סק"ד**) **אינו רשאי לשנותו.** ד"ל, אותן מעות עצמם צריך לחלק:

הגהות והערות

ד) מקור דברי רמ"א אלו הם ממרדכי והובא בדרכי משה, ושם כתוב אלא פעמים "ממלאים":

ה) עיין ממוקי יוסף [בבא מציעא מח, ב ד"ה גמ'] דלפי גירסת הרי"ף בגרייתא שם [עמ, ב] יוצא דמה שכתוב שם "ואין מדקדקין בדברי" פירושו שכל הפוטר יד נותנין לו. וכ"כ ביאור הגר"א ס"ק ג:

ו) עיין שערי תשובה סימן תרנא ס"ק יא דנחלקו מה שייר בנפש הגדולה ואליה רבה:

ז) וז"ל הגהות מנהגים "ונוהגים גם המעוברת מן הולד שנאמר [שמות ל, יג] כל העובר". וכפי הגראה הכין המ"א שהמעוברת נותנת גם בעד עצמה וגם בעד הולד, הרי שנשים ילדים מיבים, דהרי ילד לא גרע מהעובר. ויש לעיין דבמנהגים שם עמוד קמו כתוב מפורש שילדים חייבים:

ח) עיין מה שכתבתי ריש סימן זה [סוף ס"ק ט]: (גליון מ"א)

ט) בהחדורות רבות של הש"ע מופיעות מיבות "אבל העני יכול לעשות כו מה שיעלה" בדברי הש"ע, וכן היה לפני הפרי מגדים, אחלים השקל ולבוש שרד. וכ"ה בש"ע עם המשנה ברורה וכף החיים. אך בכל הדפו"ל מיבות הנ"ל מופיעות בדברי הרמ"א, וכן מיקנו אחלים השקל, מוספת שנת והגהות הגר"א פרענקל, וכן היה לפני המ"א:

י) **מהרורות ומלקוחות מקנ"מ שוה ל"מנוה":**

יא) **אולי כוונתו למש"כ** במשבצות זהב אות ד ומשאל אבהם אות יא, אי נרוך לשנות דבר הראוי מיד לאכילה:

מקום יש לאכול בלילה אפילו (ח) כשאכל במונלמי שבת, כמו שכתוב לקמן [בסעיף ט] בהג"ה: ב בלילה. (ט) אפילו בליל י"ד: ג אלא שישתה יותר וכו'. ויש אומרים שלא ידע לתשוב שאמרו המן בגימטריא ברוך מרדכי: ד תענית חלום. נראה לי כוונתו דיתענה עד אחר מנחה ואח"כ יאכל, ועיין מה שכתוב סימן תר"ד [בסעיף ו בהגה וס"ק ט] וסימן תקנ"ג סעיף י"ז [בהגה וס"ק יח]. וכספר תניא [סימן מט] כתב הנשבע להתענות בפורים יעמוד בשבועתו ויקעור בלילה, אע"פ שאנוה מן המובחר ביום, יעשה מה שיוכל, (י) ועיין רש סימן תקנ"ג [בהגה] דלא קיימא לן כן: ה ורוב הסעודה וכו'. הא דלא נהיגי לעשותה בשחרית, היינו משום שעודדים בשלשה מנות, כדאשכחן סוף פרק ה' דחולין [פג, ו תוספות ד"ה וכדנרי] שלא היו מרגיש בסעודת יום טוב הראשון של סוכות מפני שהיו עודדים בסוכה ולולב (תרומת הדשן סימן קי): ו זרעונים. בלילה הראשונה. ויש שאין אוכלין בשר בלילה כדי שלא יטעו לומר שהוא סעודת פורים (כל בו סימן מה ה, ד): ז דאם הזיק. ובנכנס הגדולה [הגב"י] כתב דוקא כשהזיק ממנו, אבל גופו חייב, עכ"ל. אבל בתוספתא סוכה [סימן מא] כתב, כשמשחקים הנחורים בשבת, (יא) ומכין זה את זה פטורים, ובלבד שלא יתכוונו, עכ"ל: ח מכה שמחת פורים. פירוש, שעשה מכה שמחה, אבל אם כוון להזיק חייב, עיין בחו"מ סי' [ז] ד"ה אומרים שיש לאכול מאכל ו זרעונים בפורים זכר לזרעונים שאכל (יב) דניאל וחבריו בבבל (יג) טוב לעבוק (יד) מעט בתורה קודם שיתחיל הסעודה ומתן לדבר ליהודים היתה אורה ושמחה [אסתר ח, טז] ולרשעים (טו) אורה זו תורה [חז] (טז) וחייב במכה ושמחה קלת בשני ימים בארבעה עשר וחמשה עשר (יז) וכן נהגו [טז] (יח) ויש אומרים ז דאם הזיק אחד את חבירו ח (יט) מכת שמחת פורים (כ) פטור ב מלשלם ועיין בחשן המשפט בדיני נזיקין (יא):

ז ט אומר על (כא) הנסים בברכת המזון בברכת הארץ [ז] ואם התחיל סעודתו ביום אינו לבסומי כו'. רבינו יונה בשם הכוונה בזה, ולא נמיבב. ולענ"ד נראה לפרש בדרך זה, דצריך האדם לתת שבח לו יתברך על עונש כפולה שעשה עמנו. האחד, הוא פורענות שהביא הוא יתברך מרדכי המן, ואלו לא נתברך מרדכי לא היה ניצול עם כל ישראל לחיות, אבל שבירכו למרדכי בגדולה מאוד, והטובה יתירה, על כן אמר צריך לבסומי עד שלא ידע מעלתיו מן ארור המן שזה מפלה שלו, לגבוה מרדכי שזה מעלתיו שהיה והכוונה, מדאמר עד דלא ידע מכלל שקודם שברות שלו ידע ומן שבא על זה, זה נתכוונו שלא יתבלבל מלימן שבא על זה בשמחה, אך שיבוא לידי כך שלא ידע יבחין עוד, ולא פטור מזה כן נראה לענ"ד. (ב) ויש אומרים דאין צורך להשתכר כו'. והא דאמר רבא בגמרא [מגילה ז, ב] עד שלא ידע בין ארור המן וכו', נראה מימרא זו, כיון שבגמרא [שם] מביא על זה דרבה שחביה לרבי זירא, שמע מינה מסקנת הגמרא שאין לעשות כן, כמו כתב ב"י [רש"ס המימון] בשם הר"ן [שם] ג, ב ד"ה גמ'] בשם רבינו אפרים בסעודה אלא [הר' סבירא ל] רק קצת, ולא אי אמרת דבל בסעודת פורי מבעוד יום ס קצת באכילת שבת לסעודה לפי מנהג הע' ן. אבל באמ דאולינן בתר שהקשה שם הדבזנא הוי ר' בחלקו בפירו ר' היה מתעו' ה' תענוג. א"כ יש מפרשים ל לא מירי כלל ב' ימים. והנד הביפורים, על הזלום בפורים מה שכתב שו

(ג) ש

ס"ק מ': (ד

ברק קמא דמו

ומכין ד

תרצה א ש

בשר

מקום אין לה

בר דעת וחבונה

הוא מעשה לסו

שלא

ויהנה פשיף ב) ב'

א סעודת פורים שעשאה בלילה א לא יצא ידי חובתו: הגה ב) ומכל מקום גם ב א) בלילה (א) ישמח א) וירבה קצת בסעודה:

ג (א) [ג] חייב אינש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי: הגה (ב) [ד] ד) וש אומרים דאין צריך להשתכר כל כך ג אלא שיאמר בלילה (ב) ה) ויישן ומתוך שיישן אינו יודע בין ארור המן לברוך מרדכי (ו) ואחר המרבה ואחר הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים [ז] ואין להתענות בפורים אלבד ד תענית חלום ועיין לעיל סימן תקפ"ח (ח) וסימן תק"ע. ו) יש נהגו לעבוד בגדי שבת ויום טוב בפורים (ט) וכן נכון [ח] ט) ומנהגים לעשות סעודת פורים לאחר (ג) מנחה וערבית יתפלל בלילה ומתפללים מנחה מחלה בעוד היום גדול ה ורוב הסעודה צריך להיות ביום ולא כמו שנוהגין להתחיל סמוך לערב ועיקר הסעודה הוא ליל חמשה עשר [ח] ז) וכשאכל פורים ביום ששי יעשו הסעודה בשחרית משום ככוד שבת ט) ומי שרוצה לעשותה תמיד בשחרית הרשות בידו ו) יש אומרים שיש לאכול מאכל ו זרעונים בפורים זכר לזרעונים שאכל (י) דניאל וחבריו בבבל (יא) טוב לעבוק (יב) מעט בתורה קודם שיתחיל הסעודה וסמך לדבר ליהודים היתה אורה ושמחה [אסתר ח, טז] ולרשעים (יג) אורה זו תורה [חז] (יד) וחייב במכה ושמחה קלת בשני ימים בארבעה עשר וחמשה עשר (טו) וכן נהגו [ט] (טז) ויש אומרים ז דאם הזיק אחד את חבירו ח (יז) מכת שמחת פורים (ד) פטור ב מלשלם ועיין בחשן המשפט בדיני נזיקין (יח) (**):

ד ט אומר על (יט) הנסים בברכת המזון בברכת הארץ [ז] ואם התחיל סעודתו ביום אינו לבסומי כו'. רבינו יונה בשם הכוונה בזה, ולא נמיבב. ולענ"ד נראה לפרש בדרך זה, דצריך האדם לתת שבח לו יתברך על עונש כפולה שעשה עמנו. האחד, הוא פורענות שהביא הוא יתברך מרדכי המן, ואלו לא נתברך מרדכי לא היה ניצול עם כל ישראל לחיות, אבל שבירכו למרדכי בגדולה מאוד, והטובה יתירה, על כן אמר צריך לבסומי עד שלא ידע מעלתיו מן ארור המן שזה מפלה שלו, לגבוה מרדכי שזה מעלתיו שהיה והכוונה, מדאמר עד דלא ידע מכלל שקודם שברות שלו ידע ומן שבא על זה, זה נתכוונו שלא יתבלבל מלימן שבא על זה בשמחה, אך שיבוא לידי כך שלא ידע יבחין עוד, ולא פטור מזה כן נראה לענ"ד. (ב) ויש אומרים דאין צורך להשתכר כו'. והא דאמר רבא בגמרא [מגילה ז, ב] עד שלא ידע בין ארור המן וכו', נראה מימרא זו, כיון שבגמרא [שם] מביא על זה דרבה שחביה לרבי זירא, שמע מינה מסקנת הגמרא שאין לעשות כן, כמו כתב ב"י [רש"ס המימון] בשם הר"ן [שם] ג, ב ד"ה גמ'] בשם רבינו אפרים בסעודה אלא [הר' סבירא ל] רק קצת, ולא אי אמרת דבל בסעודת פורי מבעוד יום ס קצת באכילת שבת לסעודה לפי מנהג הע' ן. אבל באמ דאולינן בתר שהקשה שם הדבזנא הוי ר' בחלקו בפירו ר' היה מתעו' ה' תענוג. א"כ יש מפרשים ל לא מירי כלל ב' ימים. והנד הביפורים, על הזלום בפורים מה שכתב שו

(ג) ש

ס"ק מ': (ד

ברק קמא דמו

ומכין ד

תרצה א ש

בשר

מקום אין לה

בר דעת וחבונה

הוא מעשה לסו

שלא

ויהנה פשיף ב) ב'

ציונים לרמ"א

ג) תשובות מהר"י ברונא [הובא בדרכי משה אות ג ו]:
ד) כל בו [סוף סימן מט]:
ה) (מהרי"ל) [מהר"י ברונא] [הובא בדרכי משה שם; וכן משמע בתמכ"ם מגילה ב, טו]:
ו*) סעיף ה:
ז) מהרי"ל [הלכות פורים עמוד מכו]:
ח*) דברי עצמו:
ט) מנהגים [לר"מ מינהג מנהגי פורים עמוד קנא]:
י) מנהגים [לר"מ מינהג שם]:
כ) תרומת הדשן [סימן קי]:
ל) כל בו [סימן מה ה, ד]:
מ) מהר"י ברונא [הובא בדרכי משה שם]:
נ*) מגילה טז, ב:
ס) מנהגים [לר"מ מינהג שם עמוד קנ ז]:
ע*) דברי עצמו:
פ) תרומת הדשן סימן ק"י [שמגיה כך בטעותה]:

עטרת זקנים

תרצה א) וירבה. הצריך לנהוג כליל שבת ויומו (מרדכי סוף פרק קמא דמגילה ומו משם, ועיין בדברי מורי מ"א פ"ק ו בשם הב"ח עמוד מרגא דנוי לאמון). ולמחר ביום י"ד סתרים סעודה חשובה ברבבי מעדנים, [נ"פ שם]. יש נהגו שלא לאכול בשר בלילה, שלא יטעו ויחשבו שהוא עיקר סעודת פורים (כל בו סימן מה ה, ד). ואין נוהגין כן, [דרכי משה אות ו]:
ב) משם בתורה. כן כתב מהר"י ברו"ן, מהא דגרסינן [מגילה] פרק קמא [ז, ב] רב אשי הוה יתיב קמיה (רי"ג) [רב כהנא], אמר אמאי לא אתו רבנן לבי מדרשא וכו', אמר ליה קא עסקי בסעודת פורים, שמע מינה שסעודה פורים דוחה תלמוד תורה. מכל מקום כיון דדרשינן [מגילה עז, ב] אורה [מסתר ט, מז] זו תורה, מצוה לעסוק בתורה קודם הסעודה, והיא מגינה עליו שלא יארע לו קלקלה בסעודה, עכ"ל [דרכי משה שם]:

שערי תשובה

(ב) ויישן. עיין באר היטב. ועיין בסידור עמודי שמים [שערי שמים עמוד קנד] שכתב שאביו הגאון ז"ל היה נוהג בימי בחרותו לקיים המימרא כפשוטו. ומי שהוא חלש בטבעו (או שמשחטה, עד שאפשר שיבא על ידי זה לידי מעשה או דברים שלא כהוגן), אין לו לשתות יותר מדאי, וראיה לדבר ריב"א, ודוק, שהרי אנו מבלבלין עכ"ל. וכוונתו במה שכתב ריב"א, הוא ראשי תיבות רבי יהודה בר אליעי, ר"ל שרבי יהודה בר אליעי אמר בירושלמי [שבת פ"ח הלכה א] דלא שתי אלא מפסחא לפסחא וחוגרני צדעי כו', משמע דבפורים לא שתה, כיון ששתייתו היה מזיק לבריאת גופו:

ערך לחם למהריק"ש

תרצה [סעיף א] בראש [סעודת פורים]. מצוה להרבות בסעודת פורים, ופורים שחל להיות בערב שבת עבדינן סעודת פורים מבעוד יום וקריאת מגילה לרבוי הקדוש ברוך הוא, ולמטעם מידי דבר קדושה, ויש שעשיים סעודתם בנוקר, הכל לפי המנהג:

באר היטב

תרצה (א) ישמח. אפילו בליל י"ד, [מ"א ס"ק כ], עיין כ"מ [ד"ה ומה] אמלה] וכן כתב שיירי כנסת הגדולה [הגב"י אות כ]. ולכאורה בשבת ג"כ מבערב, מלאתי. וכן כתב בסדר היום [סדר פורים] ח"ל, ומצאנו בגרות דולקות ונאכלן ערוכן ומטה מוצעת: (ב) ויישן. פירוש, שהיין מבלבלן אותו כששתה יותר מרבעית, עיין סימן צ"ט סעיף ב' ודוק, מאחר המאור הגדול מ' יצחק יצ"ו. ויש אומרים שלא ידע לתשוב שאמרו המן בגימטריא ברוך מרדכי, מ"א [ס"ק ג]. וט"ז [ס"ק ה] כתב לפפנ"ד נראה לפרש דלריך האדם לתת שבח לו יתברך על עונש כפולה שעשה עמנו, האחד הוא פורענות שהביא הוא על המן, ואלו לא נתברך מרדכי, אלא היה ניצול עם כל ישראל לחיות, אלא שבירכו למרדכי בגדולה מאוד, והטובה יתירה, על כן אמר צריך לבסומי עד שלא ידע מעלתיו מן ארור המן שזה מפלה שלו, לגבוה מרדכי שזה מעלתיו שהיה והכוונה, מדאמר עד דלא ידע מכלל שקודם שברות שלו ידע ומן שבא על זה, זה נתכוונו שלא יתבלבל מלימן שבא על זה בשמחה, אך שיבוא לידי כך שלא ידע יבחין עוד, ולא פטור מזה כן נראה לענ"ד. (ג) מנחה. ושל"ה [מסכת מגילה ד"ה פורים] כתב דיעשה הסעודה קודם מנחה, ויתפללו מנחה וערבית ויגמוד הסעודה ואחר כך יברך ברכת המזון, ע"ש: (ד) פטור. ואם כוון להזיק חייב, עיין מו"מ סוף סימן שע"ח, ועיין מ"מ ס"ק ז': (ה) הנסים. ואם שכח הנסים בברכת המזון, מחזירין אותו, דלא קני דלא אכיל, ש"ל, רש"ל, מטה משה. וכתבו הט"ז [סימן תרצא ס"ק כ] ומ"א [ס"ק ט] דהיינו דוקא בסעודת חכמת שלמה

(פשיף ב) חייב אינש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. ג"כ, עיין מה שכתבתי לפרש זה בחיטורי על מו"מ מצות מקפ"ע דף רכ"ד ע"ב, וכדרוש לפרשת זכור תשנא בגנת מקל"ג, בחידושי קבלת יעקב, ע"ש ביאור נאמלא לה בטעות הטם יתברך, ודוק:
(פשיף ג) אומר על הנסים בברכת המזון בברכת הארץ וכו'. ב"ב, עיין בתנ"ל פרק ד' אמר ליה קא עסקי בסעודת פורים, שמע מינה שסעודה פורים דוחה תלמוד תורה. מכל מקום כיון דדרשינן [מגילה עז, ב] אורה [מסתר ט, מז] זו תורה, מצוה לעסוק בתורה קודם הסעודה, והיא מגינה עליו שלא יארע לו קלקלה בסעודה, עכ"ל [דרכי משה שם]:

המיסים לו לא, נראה דמחזירין אותו, דהוי דברי קבלה וכדברי תורה דמיי, ופסיקא לאמתא, ולפ לגבי קריאת המגילה בטפסק מוקף סומה מדברי הראשונים משמע דלא אמרינן [מגילה] פסיקא לאמורא, נראה דיש לחלק כזה, על מי מה שנאמלאי בפירוש רש"י מסכת מגילה [ל"ו] [ב] [מו, ו ד"ה ונקבלה] ותוספות יום טוב שם בטעות ו ד"ה ונקבלה], ודהא קבלה הוא אומר [יחלל ב, יג] קבלו לבבכם, דפירשו שם דלא נקרא דברי קבלה רק מה שנאמר לנוח לישראל, אבל מה שנאמר דרך פיטור לא הוי דברי קבלה, ע"ש היטב. ס"ב מה שנאמר לענין הן בלא דברי קבלה כדברי תורה הוי כן, ולכך לענין עשייה כיון דכתיב [מגילה מו — לא] ומכתוב אמתר וגו' (לעשות עושים את שני הימים) [לקיים את שני הפורים] אמר נם כתיב [שם, כז] קיימו וקבלו היהודים וגו' לעשות עושים [את] שני [הימים וגו'], ומה שבעשייה כתיב לא כתיב לא ניחוי וקבלה, לכך נחשב דברי קבלה והוי דברי תורה ופסיקא לאמתא, אם דרך פיטור דברים, זה לא הוי דברי קבלה, ולעיו לא כדברנו, והוי פסיקא לקולא. חס ס"ל

במקומות רבים לפפנ"ד, ודו"ק:

משבצות זהב

תרצה (א) חייב. עיין ט"ז. ועיין ב"י [רש"ש הסימן] מפרש בענין אחר, ועיין אליה רבה אות ב' מפרש ג"כ, וכתב יזהרו בשילת ידים ויהיה שמחה של מצוה. וסעודת פורים ומתנות לאביונים ומשלוח מנות, י"ל צריך כוונה. ובסימן תע"ה [סעיף ד] ובמ"א [ס"ק] דמצה שנהנה יצא אע"ג דלא איכוון, י"ל סעודה עיקר לזכר נס שנעשה ע"י סעודה, על כן בעי כוונה *, רצ"ע: (ב) ויש אומרים. עיין ט"ז. ועיין פרי חדש [אות ב] שאין להשתכר כל כך, רק קצת, וירדם [ג] בשינה, ועל ידי כך לא ידע בין ארור המן וכו'. וכן ראוי לעשות:

הגהות רעק"א

תרצה א) [הגה פעיף ב] מכח שמחת פורים פטור מלשלם. מהמשנה מהרי"ו מינן נסופו מכח, נמצא כמשנה רבינו טוביה נשם ריב"ש, שכל שמוטפים הכמורים משום שמחת פורים, אפילו שלא בכרשום, משנע מקלא מגילה עד סוף סעודת פורים, שהם שתי לילות ויום אחד, אין נזה משום גזל, ואין להמיט נכית דין על כלה, עכ"ל. והוכח בתוספת הלשן סימן ק"י:

מחצית השקל

בסעודה אלא דעיקר הסעודה צריך להיות ביום, אתי שפיר דטעה רב כהנא דרי סבירא ליה דרשאי לעשות להיפך, להיות עיקר הסעודה בלילה וביום קל קצת, ולא צריך טרדה, עד דאמר ליה הא דרבא סעודת פורים ובו', אלא דאמרת דבליל י"ד ליכא מצוה כלל, ומסתמא היה כן המנהג שלא להרבות בסעודת ליל י"ד, אם כן איך עלה על דעת רב כהנא לטעות כל כך שיוצאים בסעודת פורים בלילה, ועיין שם: אפילו כשחל במוצאי שבת. ד"ל, דסער בעבור יום סעודה שלישית, אפילו הכי החכם עיניו בראשו ביום, למעט עצת באכילתו ביום, ליתן מקום לסעודת ליל פורים, ויסדר שלחנו במוצאי שבת לסעודת ליל י"ד: [פ"ק ב] בלילה. אפילו בליל י"ד. נקט לשון אפילו, לפי מנהג העולם שמרבים בסעודת ליל ט"ו, כמו שכתב רמ"א בהג"ה [סעיף ה] אבל באמת ליל י"ד יש יותר מצוה מליל ט"ו, ובליל ט"ו עיקר הטעם אילין בתר החתלת סעודה שהוא ביום, כמו שכתב תוספת הדשן סימן [פ"ק ד] תענית חלום. נראה לי כוונתו כו' ועיין מה שכתוב סימן תר"ד. [פ"ק ג] ואמר מ"א [ס"ק א] דהא דאמרינן בפסחים דף ס"ח [ע"ב] מר בריה דבינא הוי יתיב בתעניתא כולי שתא בר מעצרת וערב יום כיפור ופורים. חלקו בפירושו, דיש מפרשים דכולי שתא הוי מתענה אם חלם לו חלום דאינה מתענה תענית חלום, חוץ מאלו ג' ימים שאפילו תענית חלום לא מתענה, א"כ מוכח דאפילו תענית חלום אין להתענות באלו ג' ימים. אבל מפרשים כפשוטו שהתענה כל השנה יום ביומו חוץ מאלו ג' ימים, א"כ אין מיירי כלל מתענית חלום, ואין ראיה שלא להתענות תענית חלום באלו ג' ימים. והנה לעיל סימן תר"ד כתב דאין להתענות תענית חלום בערב יום הכפורים, על כרחך סבירא ליה כפירוש א', וכאן כתב דיש להתענות תענית חלום בפורים, על כרחך סבירא ליה כפירוש הב', והוי תרתי דסתרי, ועיין מה שכתב שם מ"א. לכן כתב כאן רכוותא רמ"א להתענות עד אחר מנחה,

לבושי שרד

ערבה (ה) מג"א סק"א כשחל במוצאי שבת. שנמנע מסעודה שלישית, ומה שכתב כמו שכתוב לקמן בהג"ה, היינו בסעיף (ב') [ה], ואין הרמ"א על מנת שנת, אלא על גוף הדין שיש לאכול בלילה: (ב) שם סק"ב אפילו בליל קטנה, מאי אפילו, הא דוקא בליל י"ד אבל ליל ט"ו אין מזונה, דכתיב בס"ק ג' בגמרא ומגילה ומגיה פרי מגדים הגיון מהמחבר, בעבור פורים שבשלה בלילה. (ג) שם סק"ד ועיין ריש סימן תקנ"ב. ל"ל סימן תק"ע, ועיין שם במג"א [ד] ס"ק. (ד) הגה פעיף ב דניאל וחבריו בבבל. וגם אמר אכלה זרעונין [ה] מג"א [ו] ס"ק ג' [ז] הגה פעיף ב [ח] ומכון זה את זה. משמע דאפילו גופו, כל שלא בכוונה פטור, מה שאין כן

הגהות רעק"א

ערבה א) [הגה פעיף ב] מכח שמחת פורים פטור מלשלם. מהמשנה מהרי"ו מינן נסופו מכח, נמצא כמשנה רבינו טוביה נשם ריב"ש, שכל שמוטפים הכמורים משום שמחת פורים, אפילו שלא בכרשום, משנע מקלא מגילה עד סוף סעודת פורים, שהם שתי לילות ויום אחד, אין נזה משום גזל, ואין להמיט נכית דין על כלה, עכ"ל. והוכח בתוספת הלשן סימן ק"י:

ביאור הגר"א

[ג] [פעיף ב] חייב כו'. שם, מיחייב אינש כו', ור"ל בין נקמת המן לגדולת מרדכי, והוא מה שכתוב [ברכות לג, א] גדולה נקמה שניתנה כו', ואמרו [שם] גדולה דעה, וכיון שנישלה הדעה לא ידע כו': [ד] [נהגו] ריש אומרים דאין צריך. עיין בפרק בתרא דפסחים [קיג, ב], ובפרק בתרא דיומא [עד, ב — עה, א] יתהלך במישרים כו', כל בו [סוף סימן מח]. ועיין בהגהות מיימוניות [מגילה] פרק ב' [הלכה טו אות ב]: [ה] ואין להתענות. מגילה ה' ב': [ו] ונהגים לעשות [ז] וכשחל. עיין סימן רס"ט סעיף ב' מצוה [ח] את שני הימים כו', דדכי משה [אות ב] בשם מנהגים [לר"א שירנא מנהגי פורים [ט] ויש אומרים דאם. תוספות [י] [פעיף ג] ואם התחיל כו'. כמו בתפלת נעילה, אע"ג דלרב ביומא פ"ד ב' ולתנא קמא [שם] פ"ח א' [ד

לא כתב כן, נראה לי מה שכתבתי עיקר אלינא דהלכתא. כי מדינא נראה לי (ו) דלעולם אין מחזירין אותו, כי לא מצינו שמייב לאכול פת בפורים, ומצי למיפטר נפשיה בשאר מיני מטעמים. ולכן בנדון זה שאכל כבר, פשיטא דאין להחזירו, ואותו שספק ברכה לבטלה.

ומצאתי כתוב במרדכי כתוב בקלף, היה אוכל סעודת פורים בערב שבת, יתפלל ויפרוס מפה ויקדש ובמזון יאמר על הניסים, עכ"ל. ובמטה משה [שם] ובמנהגים [ר"מ מירנא מנהגי פורים עמוד קנא עיין הערה 15 שם] כתבו הואיל ולא התפלל ערבית, משמע דאם התפלל שוב אינו אומר על הניסים, וכן כתב אל"ה [שם] ומהרי"ל בתשובה סימן נ"ו. לכן נראה לי דיברך ברכת המזון תחילה, ואח"כ יתפלל ערבית, להוציא עצמו מפלוגתא, וגם אלא יאכל ויברך ברכת המזון: י ובוהגין כו'. ונראה לי דבזה אם לא אמרו (ח) אין מחזירין אותו: יא שתי מנות בשר. מבושלים, הראוי לאכילה (מהרי"ל הלכות פורים עמוד מא). והוא הדין משקה (אל"ה שם ד"ה לשון): יב שתי מנות כו'. ונראה לי דבעניים הקפידו איזן לשני עניים, דמצוה לאכלן, מה שאין כן בעשיר דדי בשמועתן לאחד. נראה לי דמי שאוכל על שלחן חבירו ולא הכין לו כלום פטור מלשלוח מנות, וכן משמע קצת ברש"י גבי (ט) מחלפי סעודתייהו להדדי [מגילה ז, ב ד"ה מחלפין], ומכל מקום נ"ע ד (עיין מה שכתבתי סימן (תרפ"ז שס"ו) [רש סימן תרעו]), ועוד להחמיר: יג לשלוח מנות ביום. והוא הדין (י) מתנות לאביונים (שם רא"ש מגילה פ"א סימן ו):

(י"ב) [יג] בהג"ה לא יאמר אדם לחבירו בא ואכול עמי מה שהאכלתני דהוה כפורע לו מובו ונראה כאלו אלה לו ויש לחוש שיאמרו יותר ואין בזה משום רגיל, אבל מותר לומר לו בוא ואכול עמי ואאכיל עמך פעם אחרת ומותר לאכול עמו אפילו סעודה יותר גדולה, עכ"ל. הרי דבשעת אכילה השניה אסור להזכיר שהוא משלומין, הכא נמי כן דאז הוה הלוואה, כן נראה לענ"ד נכון:

ערך לחם למהריק"ש

פוף פעיף ג [שאינו אומרו]. ולא נהגו כן ועיין פוף סימן קפ"ט [פפיף ין]: פוף פעיף ד [לחבירו]. יש מי שכתב דאסור נראה לשלוח מנות לאשה שבמעמה, ואין נראה לי מדברי המגמה וכל הפוסקים המפורסמים, גם לא נהגו כן:

שערי תשובה

(ו) ראשונה. עיין באר היטב, ועיין כהר הכרמל סימן ז' שכתב דגם מהרי"ל לא קאמר אלא בשבת, אבל בפורים לא הוי סתרי אהדדי מה שאינו אומר על הניסים בתפלה, דזה שתיקה היא ואינו סתירה בדיבור, ושפיר צריך להזכיר על הניסים בלילה, אפילו התפלל תוך סעודתו, ע"ש. ועיין באליה רבה [פ"ק ז] שדעתו כהמג"א, גם הביא ממהרי"ל [הלכות פורים עמוד חל] שמה"ר נתן [איגרא] ושאר לומדים התפללו מעריב אחר הסעודה בחצות לילה, וזה דלא כשל"ה [מסכת מגילה ד"ה פורים]. ואם רוצה למצוא תקנה שיתפללו בבית הכנסת ולא יתבטל התמיד, נראה לי שילכו בלילה או סמוך ללילה יברכו ברכת המזון ואח"כ ילכו להתפלל, ויוכלו לאכול ולשתות ולשמוח עוד, דהא מצוה בשמחה בשני ימים, וגם כל יחיד שמריחת שישכח להתפלל יעשה כן, ע"ש. ובסימן עמודי שמים להגאון יעב"ץ [שערי שמים דף קנו, כ] כתב שאף אם יתפלל בערב הסעודה אומר על הנסים, והכי עבידנא עובדא, ע"ש: (ז) בשר. עיין בא"ר היטב. ועיין באשל אברהם דיש סימן תרצ"ד [אחרי מפרשים ס"ק א] בשולח מנות ונאנסו כו', ואין לו שייכות לשם במתנות לאביונים, כי אם לכאן. ומה שכתב שם דלא כספר בני חייא, עיין שם שבעל המחבר בני חייא גופיה משמע דשלא יצא, שכתב בנגנבו או בנותן מתנה על מנת להחזיר אף על גב דבעלבנה מהני, יש לחלק דהכא עיקר התקנה משום שמחה, וכיון שנגנבו או חחר ונשלם ליכא שמחה, ע"ש:

מחצית השקל

(פ"ק י) ובוהגין כו'. ונראה לי דבזה כו' אין מחזירין אותו. כיון דיש בזה שני פלוגתות הפוסקים אי מחזירים, א' פלוגתא שהביא מ"א ס"ק ט', ב' אי אזלינן בתר התחלת סעודה: (פ"ק יא) שתי וכו'. והוא הדין משקה (של"ה). והאחרונים מביאים ראיה ממגלה דף (ח') [ז] [ע"א] רבי יהודה (הנשיא) [נשיאה] שלח לרבי אושעיא אטמא דעגלא חלתא וגרבא דחמרא, שלח ליה קיימת בנו רבינו ומשלות מנות כו'. ובזה ניחא קושית מהרש"א בחדושי אגדות שם [ד"ה שורר] מאי קא משמע לן, והשתא קא משמע לן דגם במשקה יוצא: (פ"ק יב) שתי מנות כו'. דמצוה לחלק. וז"ל הב"ח [שער תרצ ד"ה וצריך] כי מי שיש לו מאה זהובים ליתן לעניים, שגדול שכרו כשיחלקם למאה עניים מאשר יתן הכל לעני אחד או שנים, כי זה שנתן למאה עניים לא כתב כן, נראה לי מה שכתבתי עיקר אלינא דהלכתא. כי מדינא נראה לי (ו) דלעולם אין מחזירין אותו, כי לא מצינו שמייב לאכול פת בפורים, ומצי למיפטר נפשיה בשאר מיני מטעמים. ולכן בנדון זה שאכל כבר, פשיטא דאין להחזירו, ואותו שספק ברכה לבטלה.

ומשכבה עד הלילה (יא) אומר על הנסים (יא) דבתר תחלת סעודה אולינן (יב) ויש מי שאומר שאינו אומרו: [הגה]

(ג) ובוהגין כסברא ראשונה. עיין סימן קפ"ט סעיף י' [פפיף ין] מה שכתבתי מעניין הליכה בתר התחלת הסעודה: (ד) מחליף עם חבירו. [שם ע"ב] אמרינן אביי בר אבין ורבי חנינא בר אבין הוו מחלפי סעודתייהו להדדי, ופירש הר"ן [שם] לא [לאחד מהם כדי לשלוח ולהשלח לעצמו, ולפיכך כל אחד שולח סעודתו זה לזה כדי לאכול סעודת פורים ולקיים מצות משלוח מנות, ולדרך זה כתוב כאן. ורש"י [שם ד"ה מחלפין] פירש מחליפין סעודתיהו זה אוכל עם זה בפורים של שם [שם] ק) ויש יג לשלוח מנות (ח) ביום ולא בלילה (י) ואם שולח זו, ובשני קובע מבירו עמו. והקשה ב"י [שוף הסימן] לפירוש הרי"ף דאם כן לא היו מקיימים משלוח מנות איש לרעהו, ואם מאמר שהיו שולחין מנות איש לרעהו, א"כ מאי קא משמע לן, ע"כ ונראה לענ"ד לרש"י הוה רגומא בזה [ג]היו (יב) אומרים בפירוש שזה יאכל עם זה ואח"כ להיפך, והוה אמינא דהוה כמו הלוואה ואין כאן מנות, דהוא מתנה דוקא, קא משמע לן דאפילו הכי היו יוצאים, דהיינו שבשנה זו יצא זה שמזמין לחבירו, ומבירו היה שולח לאיש אחר, ולשנה שניה היה להיפך. אלא שיש לדקדק למה לא פירש רש"י באמת הכל על שנה אחת ושניהם יצאו. ואפשר לומר דבר הוה כמו תשלומין בשנה זו ולא בזו. ודוגמא לזה מצינו בסימן ק"ע סעיף ב' כמו תשלומין בשנה זו ולא בזו. ודוגמא לזה מצינו בסימן ק"ע סעיף ב' [סימן] תרצ [קדים פורים]

(ג) ובוהגין. עיין [שם] ד"ה [ד]אמר שבו [ד]ברי [ר]אשונה. ובמ"ר [ר]אשונה במ' [ר]אשונה ש"ר. ומשמע [ר]אים לא ישלח, [ר] [ר"ן] [א'] [יא] [ר] [ר]חתכבד כו' [ר]בו מזה: (ד) [ר]סדר לסעוד אז [ר]בו בהאי שת: [ר]בתות קדשית ה [ר]לוח דוקא, דל [ר]אר, וא"כ מא [ר]מומין יצא, [ר]בר הט"ז י"ל [ר]ה משמע לן דיו [ר]לוח הוא לא [ר]ריך מש"ש ואם [ר]חבירו ויצא יד [ר]לוח ממש בעי [ר]חבירו והוה של [ר]מרשיו משמע [ר]לא דקא הוה. [ר]מנות ב"ד. שו [ר]לה דצריך ב [ר]א [סימן] תרצ [ר]חדים פורי

[ר]מזמנו שאוכל ב [ר]מי ממנה הלוואה ומ [ר]מרים פורים. ואין [ר]ין שם. ולי [ר]ל. אלא כ [ר]קדיש) [קפז], ט [ר]מן קפ"ט סעיף [ר]קב. היה אוכל ב [ר]שון ומתר על ה [ר]ערבת, משמע דל [ר]מזמנו סימן ר"י. [ר]לאיש עצמו מפו [ר]ין שם. ולגיהו ז [ר]שמעא"

יד ואשה חייבת. לא לאימי מזהרין מזה. ומפסר דדוקא בגלגנה, אבל אשה שיש לה בעל בעלה משלח בשבילה לכמה בני אדם. ומכל מקום יש להסמיר: **טו** ספק קידושין. פירוש, שיאמרו שזהו סבלונות (יא) ומושמין לקידושין. אבל מתנות לאחיותיו הוי מעות וליכא למיחש לסבלונות. וגם ליכא למיחש שקדשה במעות הללו, שהרי לריך שיאמר בפני שני עדים הרי את מקודשת:

תרצו **א** בכל מקום. עיין ריש סימן תס"ח [סעיף א בהגה] דעל ידי עכו"ם מותר. ועיין סימן תקנ"ד סעיף כ"ב: **ב** אינו רואה. עיין בתמב"ם [מגילה ב, יד] דמשמע דאפילו במקום שנהגו לעשות, וכן כתב הר"ן מזרחי בשמו בביאורי סמ"ג [הלכות פרטי פסחים ה, א מות ג]. אבל בב"י [עמוד תרצה סוף דבור ראשון] משמע דדוקא במקום שנהגו שלא לעשות: **ג** סימן ברכה. כגון אם זורע אחה דבר (ה) אינו מלמים (ב"י שם). אבל הר"ן מזרחי [שם] כתב שאינו מרוים אבל אינו מפסיד גם כן. ומשמע שם שגירסא אחרת היה לו בגמרא: **ד** פסקי הלכות. ופשטי המקרא ומגרת אלוה ומזכרת מוכומיו וכן כל דבר שאינו לריך עיון גדול (מטה משה סימן תמרים ב"י שם ד"ה כתוב תרתות פרטים מגילה סימן מ):

תרצו (א) בכל מקום שלא לעשות. נראה דפסק מותר, כיון שמתמה היא לו. ודומה למה שכתב ב"י תרטו ד"ה כתב בתרומות] בשם תרומות מגילה סימן מ) דבר לכמוב מגרת שאלת שלוס ומזכרת מוכומיו. ומע"ג דלענין נראה הוי פרקמטיא אסור מתנות לרעהו והוא אינו רוצה לקבלם אז מותר לו ילא (ט) [טז] ג) יד ואשה חייבת בשמחות לאחיותיו ומשלח מנות כאיש. ואשה משלח לאשה ואיש לאיש אבל לא בהיפך שלא יבא איש לשלוח לאלמנה ויכולו לידי **טו** ספק קידושין אבל בשמחות לאחיותיו אין לחוש:

שבמות סימן תקנ"ד [סעיף ט] שאני דיש לו לעשות כל מה שמתה לו:

סימן תרצו

דיני הספר ותענית ועשיית מלאכה בפורים.

ובו ח' סעיפים:

א [א] פורים מותר בעשיית מלאכה [ב] ובמקום שנהגו שלא לעשות (א) אין עושין [ג] (ד) והמלאכה נהגו (א) **א** בכל מקום [ד] [ה] שלא לעשות: [ו] [א] והעושה **ב** אינו רואה [ז] ברכה מאותה מלאכה לעולם [ח] אלא אם כן הוא בנין של שמחה כגון בית חתנות [ט] או אבורנקי של מלכים דשרי: הגה [ב] [ג] ומותר לעשות כל מלאכה מלוה [ב] כגון [ג] [ד] פסקי הלכות [ד] [ג] וכן מותר לעשות אפילו מלאכות גמורות לצורך פורים:

ב [ה] אפילו במקום שנהגו לא נהגו אלא ביום מקרא מגילה בלבד אבל לאמור [ה] של זה בזה [ג] אינו מנהג:

ג [ו] יום ארבעה עשר ויום חמשה עשר הם אסורים [ד] בהספד [א] [ב] ותענית לכל אדם בכל מקום [ז] בין לבני כרכים שהם עושין חמשה עשר בלבד בין לבני עיירות שהם עושין ארבעה עשר בלבד [ח] וחנשים מענות בהם שכולם עונות כאחת ומטפחות שסכות אל כף אבל לא מקוננות שתהא אחת מדברת וכולן עונות אחריה נקבר המת לא [ט] ולא (מקוננות) [מטפחות] [ג] [י]:

ה אסורים בהספד. ומקום שנהגו שביום ז' הולכין על הקבר לקונן, אסור בפורים, אלא האבל נגדו ילך שם עם חזן אחד ויאמר לו השכבה. ואפילו בערב פורים אסור לילך שם שלא יאמרו שמלילות נפסק מאמת פורים (שו"ת ר"ש הלוי מו"ס סימן י"ג, כנסת הגדולה הגה"ט):

ערך לחם למהריק"ש

תרצו סעיף א לעולם וכו'. ויש מומרים שמנהגן מומו: בסוף [דשרי]. ומלאכת מלוה שרי, ומלאכת כל מלאכה לעולם. גם כל מלאכה לעולם מוחלת: סוף סעיף ב [מענות כו'] דין לדוק הדין והכרלה כדין פנוכה המוכר בסימן תר"ע [בערך לסמ]:

ביאור הגר"א

[טז] ואשה כו'. כמו שכתוב שם ד' א'. ועיין פרי חדש [סוף אות ד]:

תרצו [א] [סעיף א] והעושה. פסחים נ' ב' ובכל מקום שיש נדנוד עבירה:

[ב] [הגה] ומותר לעשות כל מלאכת מצוה. בפרק קמא דשקלים [משנה א] בט"ו קורין כו' ומחקינין כו'. ואפילו בכרכים, מפני שהוא מצוה. כמו שכתוב שם בגמרא [מתר קטן ה, א] וסנין שאם לא כו': [ג] כגון לכתוב. מתניתין [מגילה] י"ז א' היה כותבה. ואף על גב דבירושלמי [מגילה פ"ב הלכה ב] מוכי"ח משם דמותר בעשיית מלאכה, היינו דלא קבלו עלייהו יום טוב ממש, אבל משום המנהג מותר, כמו שכתוב בגמרא [שם] ה' ב' ואי בעיח אימא לעולם נהוג ודבי נטיעה כו', משמע אבל אי הוי יום טוב אף של שמחה אסור: [ד] וכן מותר. כנזכר לעיל נטיעה של שמחה. וכן פסקי הלכות מטעם זה, פקודי [תהלים יט, ט] כו':

הגהות רעק"א

ג) (הגה שם) ואשה חייבת. עיין בפרי חדש [סוף אות ד] דכתב, איש כתיב ט, כב) ולא אשה. לענ"ד לפי מה שכתוב מגילה ד' א' דאי לאו הקישא לחמץ לא היה נשים מחויבות בסעדה, דהך סברא דאף הן היו באותן הנס [משנה סברא דאורייתא, ובטורי אבן שם [ד"ה נשים] כתב דר"ל דלענין מגילה דאסור הקדש נאמרה [מגילה ז, א] הוי כמו דאורייתא, ומעיקר הדין לא היו נשים מחויבות דהוי זמן גרמא, אלא דתז"ל חייבו אותן בכך משום דהיו באותו הנס, מחויבים מדברי קבלה, ונשים מחויבות דק מדרבנן, עיי"ש היטב. ואיכ דכתיב ומשלח מנות איש היינו דהחיוב ברוח הקדש באמת לא היה על נשים מצות עשה שהזמן גרמא, ואפילו כמקרא מגילה אינם חייבות, אבל אותיב חו"ל לחייבן בקריאת מגילה שאף הן היו באותו הנס מהאי טעמא דיש בשלוח מנות, ונכון כעזרת השם יתברך (הג"ה מבן המחבר. ועיין בגליון מאאמ"ו הגאון זצלה"ה על מגילה פרק ב' משנה ד' שדחה שם דברי מהר"ם):

הגהות והערות

יג) כן הוא במהדורת תמ"ד תע"ג ותקי"ד (דפוס פרופס):

יד) עיין כזה שדי סמך מ"ל עמוד מה כלל שנב ד"ה ואיש:

תרצו א) עיין שו"ת מהר"ם מרוטנבורג דפוס פראג סימן תרמג:

ב) עיין שאילתא סז וכשאילת שלוח אות פב:

ג) תוקן בשמן המאור ע"פ לשון המשנה שם והפוסקים, וכ"ה לשון הטו"ע יו"ד סימן תפ סעיף ה:

ד) תוקן ממהדורת וולמרש:

ה) בדפוריר של הדרכי משה, נתוך דברי הב"י נוספה הגהת המדפיס בסוגריים "(וכ"כ הכלבו)", וכדפוסים שאחריו בתנוה בדרכי משה הקצר אות ב. הגה זו הסמיכה הפמ"ג לנדק הבית, אך בדפו"ר של בדק הבית ליתא:

ו) עיין שו"ת שאגת אריה סימן קא:

ציונים לרמ"א

תרצו א) כל בו [סימן מה; ב"י עמוד תרעה ד"ה כתוב בתרומות]:

ב) כל בו [שם; תרומת מיים הלכות מגילה סימן מ]:

ג) תרומת הדשן סימן קי"ב:

לבושי שרד

הקדושין, מיישין שמא קידשה כבר בפני עדים ואינם נאמנים:

תרצו (א) מג"א פס"ג אינו מצמיח. מעובדא דרב מוא לחנוה נגבל פשמן בפורים ולעייה, ולא נמת, כן הוא בגמרא [מגילה פ, ב]. והפסיק בפסק

(יא) שם פקפ"ו וחוששין לקידושין. דנתבאר בלה"ע [סימן מה סעיף א] דאיכא למאן דאמר שאם שלח לה סבלונות מושמין לקדושין, דאף על גב דהמקדש בלא עדים אין מושמין לקדושין, מכל מקום כיון דאין דרך לשלוח סבלונות אלא אחר

אוצר מפרשים

תרצו א (הגה סעיף א) שלא לעשות. וכשחל בערב שבת מותר לגלח לכבוד שבת לכולי עלמא, עיין תשובת בית דוד [או"ח] סימן (תצ"ד) [תצח]. ובספר דבר משה [ח"א או"ח] סימן מ"ד חזוכך להחמיר בישראל, ודוקא על ידי גוי שרי, ע"ש. ובתשובת (מהר"ם) [מהד"ר] מינץ סימן ד':

(אשל אברהם, א)

ב (שו"ע סעיף ב) ותענית. ותענית חלום שרי, אלא דצריך למיתב תענית לתעניתו, כמבואר לעיל סימן תקס"ח סעיף ה'. ומג"א סימן תר"ד [ס"ק א] האריך למאוד ליישב מאי שנא ערב יום כיפור מפורים ושבועות. ומסיק וז"ל, כיון דביום טוב מדאורייתא אסור להתענות, הוה ליה להחמיר מספק שלא להתענות בשבועות תענית חלום, ואי סבירא ליה דמר בריה דרבינא לא קאי אתענית חלום, אם כן גם בערב יום הכיפורים יש להתענות, ע"ש. וכאשר נתייקרתי לקבל פני הגאון המפורסם אב"ד ור"מ דק"ק אשכנזים באמשטרדם גר"ז בפורים העבר, והיה אך שמח לבו, ונורקה מפיו איזה דברים מענינא של יומא. וראשון לציון הנה הקשה על דברי המחבר הנ"ל, דאי מדאורייתא אסור ביום טוב להתענות, אם כן גם בשאר יום טוב האיך מתענין, ומר בריה דרבינא [פסחים סח, ב] האיך עביד הכי. ואי סבירא ליה כרבי אליעזר דאמר [שם] או כולו לה' וכו', אגן עכ"פ ליה לן לבעבר כוחיה קיימא לן [סימן תקכט סעיף א] כרבי יהושע [שם]. הוא מותיב ופפרק כלאחר יד [ד"ה מבואר במג"א עצמו סימן תקצ"ז [ס"ק א] בשם דרכי משה [סוף סימן תקכט] דהטעם דמותר להתענות תענית חלום ביום טוב, משום דהתענית עונג ושמחה ולפי זה פסקי הרמ"א ברורים ומכוונים יפה, דבעצרת ופורים איסור התענית משום מניעת עונג ושמחה, וראי דמותר בתענית חלום, דהתענית עונג ושמחה אבל בערב יום הכיפורים דדמא רחמנא עליה מצות אכילה, כדילפינן [בסוכה מרגניתם [ויקרא כג, לב] וכו', וגם הטעם כדי שיחענה למחר בכח האכילה ודאי לא מהני במה שאומר שיש לו עונג ונחת רוח בתענית, ואינו יוצא ידי כי אם באכילה ממש, הילכך לא ניתן מצוה זו לדחות מצוה דאורייתא מפני חלום, ושפיר פסק דמ"א דאסור. והם מילי דמסתברא, ומקום הניתו לו להתענות בראש השנה, ועיין בב"י [ריש סימן תקצ] ואחרונים מה שהקשו על זו מהרבה כתובים וש"ס דראש השנה י"ט [ע"א] [1], ודעת לבונן נקל, ואין כאן להאריך: (אשל אברהם)

מורה"ר יצחק גלין אליעזר ראמדין

(דלא כשכנה"ג שעשה מזה ספק) מיהת האירנא אסור משום הכנה משבת לחול.

כתוב בהגהת ש"ע [סע' ד] מלין התינוק קודם קריאת המגילה. ע"ל ס"ס תרפ"ז שדבריו סותרין זא"ז.

סימן תרצד

שם [ד"ה מעות]. ימכר ויפול. צ"ל.

שם. י"ל על רבינו שפסקה להאי. צ"ל. דליתא להך ברייתא דסברה כו' אלא כרשב"ג דמיקל. כצ"ל. מעות עצמן. צ"ל*.

אם אשה חייבת במשלוח מנות, עיין שאילת יעבץ (סימן ק"ך).

דף שט"ו ע"א בטור. מעות שגבו. צ"ל. וכתוב דבעיר. צ"ל[1].

סימן תרצה

באור בגמרא סעודת פורים שאבלה בלילה לא יצא י"ח ושחיזב לאכול שתי סעודות בפורים

[שעג:] בב"י. [ד"ה כתוב בא"ח]. י"מ כעין לילה שאין אבוקה כנגדו. ר"ל הא בליליא כעין יממא, נפק י"ח. ויצא לו זה מגמרא דיומא (ע"ה, ב). וא"ל א"ה במאי אוקמיה ר"א לר"כ דאמר ולא אפשר למיכלה באורתא, ואהדר ליה לא סבר לה כו'. אכתי תיקשי הו"ל למיכלה בלילה נגד אור הנר, ודוחק לומר שהיה יודע שלא היה להם מעות לקנות נרות. וי"ל דאטו ר"כ לא שמע עד השתא רסעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו, אלא ודאי הוה שמיע ליה מקמי הכי, והה ס"ל נמי דטעמא משום דאין סעודה בחושך, דאוכל ואינו שבע, משום הכי באבוקה כנגדו סגי, והיינו דהוה קשיא ליה מאי טעמא לא אכלי לה באורתא. ובהא הוה קמפלגי ר"כ ור"א, ר"כ לא הוה שמיע ליה אלא חדא סעודה, וקסבר דיש בדירה, אי בעי עביד לה ביממא ואי נמי בלילה כעין יממא וכנזכר, משום הכי קא קשיא ליה, אע"ג דהוה ידע הך מימרא דרבא. מיהא ר"א ס"ל דתרי סעודות נינהו, דומיא דזכירה דצריך לקרות בלילה, ולשנותה ביום, ה"ה לעשייה, דאתקוש להדדי.

וז"ש לעיל בשם ראבי"ה, כלילי שבת ויומו, דנוהג בלילה כדרך שנוהג ביום לכל דיניו, אע"פ שקריאת היום היא עיקר, וכן סעודת היום כמ"ש התוספות. ונהי דנפיק בסעודת הלילה ידי חובת הלילה, כי אכיל לה כעין יממא, מיהו ידי חובת היום לא יצא בסעודה שאכל בלילה, אפי' אכלה לאור הנר, לפי שחיוב שתי סעודות יש עליו, ושל יום אינה אלא ביום דוקא, והיינו דחדית ליה ר"א, לא סבר מר בפירושא דמימרא דרבא, דלא קאמר האוכל סעודת פורים בלילה לא יצא י"ח, אלא ה"ק סעודת פורים שאכלה בלילה בלבד לא יצא, דאע"ג דבודאי חייב לאכלה גם בלילה לא יצא בזה ידי חובתו מכל וכל, לפי שעדיין ידי חובת היום לא יצא, אבל משום לילה לא אצטריך, דפשיטא אין סעודה אלא במקום אורה.

תשובת רה"ג לא דסמכה

שם. והשיב אין כח במצות פורים לדחות שם שמים. ואפשר לו לעשות סעודת פורים בלילה כו'. תשובה זו לאו דסמכא היא, אלא העיקר שהנודר או נשבע להתענות בחנוכה ופורים נדרו ושבועתו בטלים, וכמו שקבעתי במגלה עפה בס"ד. ובלא"ה נמי לא נהירא, מ"ש שאפשר לעשות סעודה בלילה ויוצא ידי חובתו, דבהדיא אמרינן דלא יצא י"ח. ואפילו תימא דאצל הנר יצא י"ח (ולא משמע ליה פירושו כדכתיבנא לעיל) מ"מ אף לפי שטתו צ"ע מי התירו לאכול בלילה, שאני אומר הנשבע לצום יום פלוני נאסר גם בלילה שלפניו כליל שבת ויומו, כדקי"ל [יו"ד סימן ר"כ] לענין נדר. ואי תימא שכוונתו על ליל שאחר י"ד, כ"ש שהוספת תימה, דגם בלילה שלפניו לא יצא כ"ש בשל אחריו, ובהא ליכא מ"ד דנפיק אם אכלה לסעודת פורים בליל ט"ו כולה, דלכ"ע רובא בעינן ביום, והא לדידיה לא אפשר, הילכך בדותא היא, ולא רה"ג חתים לה.

הזכרת עה"ג בבהמ"ז ליל ט"ו

שם. [ד"ה ואם התחיל]. אבל הג"מ כתב כו' שצריך לברך על הנסים. כן הוא העקר ודאי, ואין הלכה בזה כתלמיד (רא"ש) במקום רבו, דאפילו מאן דפליג בעלמא (עיין סימן קפ"ח) הכא יודה בודאי. ואפילו כל הלילה שפיר דמי, דלא עדיף מהזכרה דתפלה וקדיאה, כדכתיבנא לעיל בס"ד, ולית בה ספיקא.

שם. כדאשכחן רב צלי של שבת במ"ש. עמש"ל בח"א (סי' קפ"ח) בס"ד[1].

מאשר דעת מהרי"פ שאם לא הזכיר של פורים בבה"מ מחזירין אותו דלא כמ"א

ד עיין מג"א [ס"ק ט] שהשיג עמ"ש האחרונים בשם גדול בדורו מהר"י פאלק, שאם לא הזכיר של פורים בברכת המזון שמחזירין אותו, מטעמא דלא סגי דלא אכיל. והשיב הוא ז"ל על זה שתי תשובות, חדא דאטו מי עדיף מתפלה דחובה היא, ואפ"ה אין מחזירין אותו. ואני אומר ק"ו זה יש עליו תשובה, ואין לדון זה אלא מראש חודש, שבתפלה מחזירין ובברכת המזון לא. ואי משום הא לא איריא, דסעודה בראש חדש ליכא חיובא כולי האי, אבל היכא דאיכא חיובא דסעודה, הא בהדיא אמרינן בשבת וי"ט כיון דלא סגי דלא אכיל מהדרינן ליה, והכא נמי לא סגי דלא אכיל, כמו שאבאר בס"ד. ואם משום שאמרו אין מחזירין בתפלה, לק"מ, דודאי עדיף ועדיף ברכת המזון מתפלה לענין זה, מאחר שכל עיקר הסעודה בשביל פורים היא, ואם לא אכל מחזירין אותו, ואם לא פורים אין מקום לסעודה, וכיון שהיום גורם לסעודה ואינו גורם לתפלה, ע"כ ברכת המזון עדיף בהא לענין חזרה, ודוק.

תרצד. 1. מספר הב"י של רבינו למדתי שהגהה זו שייכת לב"י (ד"ה ומ"ש רבינו אחר) וכתב דבעיר כצ"ל, ולפנינו מתוקן.
תרצה. 1. עיין מש"כ בחדושי הגהות על הטור כאן.

אין סעודת פורים אלא בבשר ובלחם וביין

ושטען במג"א עוד על הוראה זו, דלא מצינו שחייב לאכול פת בפורים ומצי למפטר נפשיה בשאר מיני מטעמים, דבר זה אי אפשר לשמוע כלל לענ"ד, דכיון דכתיב ימי משתה ושמחה, ובעינן סעודה קבועה לא סגי בלא פת. וכבר פירש"י במגלה[2] כל המשתה נקראת ע"ש הלחם, כמו עבד לחם רב, מדוע לא בא בן ישי אל הלחם, וכלום יש סעודה בלא לחם, ואמרו [ב"ר מח, יא] מן התנ"ך מצינו רפתא סעדתא דלבא, הרי שלזה נקראת סעודה בעצם. וזה פשוט מאד עד שאין צורך כלל לסיוע ראיה. ותמה בעצמך מה היא הסעודה שחרדו עליה כל החרדה ואמרו שאם אכלה בלילה לא יצא י"ח, ורבנן דלא אתו לבי מדרשא משום דטרידי בסעורת פורים, הרי שביטלו בית המדרש מפניה, ואם יוצאין בטעימה בעלמא, הלא יוכלו לפטור עצמן שלא לבטל בית המדרש ות"ת. ועוד, הלא בודאי כבר טעמו בשחר, ולא עמדו אליבא ריקנא עד דנגה (וכדאמרינן [סוכה כו, א] כדטעים בר בי רב בצפרא) וא"כ כבר יצאו י"ח בבוקר, ולא הי"ל להתבטל בחנם. כללו של דבר פשוט וידוע מאד הוא שכל מקום שנאמר סעודה אינה אלא בפת, ואין קביעות אלא בפת גמור, והרי אמרו שאפילו קבע סעודתו על לחמניות ופרפראות ומידי דזיין בטלה דעתו אצל כל אדם ולא חשבינן לה סעודת קבע וזה ברור. ועיין מ"ש עוד להלן סימן תרצ"ו. אמנם מה שהעלה הרב במג"א, שאם כבר סעד פ"א ובא לסעוד שנית, אין מחזירין אותו, בזה נ"ל שהדין עמו.

נ"ל שאין צריך להזהר בסעודת פורים לעשות זכר לאבלות ירושלים, כיון דחייב לבסומי בפוריא עד דלא ידע כו'.

סימן תרצו

[שעד.] ע"ב. ב"י. יומי פוריא. צ"ל.

שם. אפילו תימא ביומיה. כלומר אי בעית אימא רבי נמי ביומיה נטע.

שם. ואילו צ"ל*. מההוא עוירדא צ"ל*.

באור תשר רשב"א בדין נשואין בפורים

שם [ד"ה כתב הרשב"א שאלת]. אבל בפורים מותר. ר"ל משום דלא מיקרי חג, ואין חג אלא מועד של תורה, ועמו"ק (ח"א סימן רמ"ט, וח"ב סימן תקמ"ו). מ"מ לפמ"ש שם כמ"ד אין מערבין שמחה בשמחה, ליתסר, דהא בפורים נמי כתיב לעשות אותם ימי משתה ושמחה. וי"ל פורים שאני, דאפילו נטיעה של שמחה שריא ביה, ולא גרעא נישואין, כ"ש בבחורה וילדה בת בנים, רמקיים ביה נמי בבוקר זרע את זרעך, ומטע ה' להתפאר, נטיעה של שמחה היא ודאי, לשם ולשאר. ומ"ש עוד רשב"א משום חד יומא לא משהי אנש נפשיה, אינו ברור דהא הכא ודאי תרי יומי שמחה נינהו וכמש"ל, אבל לדידן א"ש ול"צ להא, דבלא"ה נמי שרי.

שם. ומתרגמין. צ"ל ומסקינן*. בפורים עושים. צ"ל*.

ע"ג. כתוב באורחות חיים. צ"ל.

בש"ע (ס"א) בהגה. והאידנא נהגו בכל מקום (שלא) לעשות. כצ"ל*.

דין משלוח מנות לאבל

במ"א (סקי"א) ומט"מ כתב שהמנהג שאין שולחים לאבל. צ"ע ממשנה [מו"ק ג, ז] אין מוליכין לבית האבל כו' אלא בסלים, הא בהדיא דאפי' לבית האבל מוליכין מנות רק לא בכלים המכובדים, ודווקא בז' ימי אבל, אבל באבילות דשלשים ודי"ב חודש לא שמעינן דליתסר אף במכובדים.

שם (סקט"ו) דווקא בלילה (אונן חייב במ"מ כו'[1]) צ"ע למה יהא מותר בלילה בבשר ויין כו'. עמש"ל בס"ד שיש קצת חיוב גם בלילה, אלא שאינו יוצא בה י"ח סעודה של יום.

השגה עה"ש מ"א

שם. ואין חיוב לאכול בשר רק בזמן שכהמ"ק קיים. עיין סי' תקכ"ט (צ"ל). עמ"ש שם בס"ד, ובח"א (סימן רמ"ט) ולעיל סימן תרצ"ב. ובאמת נראה דלא סגי בפורים בלא בשר, כדמוכח מההיא דמגבת פורים (פ' השואל) דאיתא בהדיא ושוחטין העגלים[2], כדבר מחויב בפשיטות אפילו לעניים מאכילים בשר עגל ממעות שגבו לצרכם, ק"ו לעשיר משלו.

סימן תרצז

ע"ד. ב"י. אלא שכתב אבל אם לא קראו את המגלה מותרים (במקום) אבל בשאר שנה מעוברת כו', כך נ"ל שצריך להיות ונשמטה מלת במקום*.

לענין שאר חלוקי דינים שבין אדר ראשון לשני, ע"ל (סימן נ"ה) וסימן תקע"ט ותרפ"ו, ובבדקי מגדל שלי, ובי"ד (סימן ר"ך) וא"ע (סימן קמ"א).

סליק

תם ונשלם ספר מור וקציעה על טור אורח חיים בסימן תרצ"ז, בעזר תרפ"ז (שוכן ביס"ב) הגדול והנורא, ברוך הוא הנותן ליעף דבר כח ולשכוי (תרנ"גל) בינה, לברך על האורה, טור אורח חיים תופע עליו נהרה, ויזכנו להשלים גם שאר חלקי הטורים להגדיל תורה ולהאדירה.

[במהדורה ראשונה נדפס כאן "לוח התקון והשמטות" ובמהדורתנו הכנסנו את כל ההשמטות והתיקונים במקומם בתוך הספר].

תם ונשלם תהלה לאל עולם

2. לא מצאתי שם, אלא בפ' אמור (כא, יז) פירש"י לחם אלקיו,מאכל אלקיו, כל סעודה קרויה לחם כמו עבד לחם רב.

תרצו. 1. נראה דכוונת רבינו לפרש שדברי הרמ"א "ודוקא בלילה" קאי על חיוב האונן במקרא מגילה. דאילו היתר בשר ויין פשוט יותר ביום מבלילה. אלא שהמג"א דייק דמשמע מהרמ"א שמפרש דברי המחבר דאונן מותר בבשר ויין אף בלילה.

2. בפרק השואל (ב"מ קו, ב) איתא להא דמגבת פורים. אבל שוחטין העגלים איתא בהשוכר את האומנין (ב"מ עח, ב).

18

שו"ת הקדוש

באתרא דרבי, אלא רבי נטיעה של שמחה נטע, אלמא אף על גב דמלאכה גמורה היא, לשם שמחה מותרת, וכל שכן גרון דידן, אפילו אם תמצא לומר מאתרוותא דנהיג שלא לעשות מלאכה בפורים. אך קשה לי, דבאשר"י פרק שני דמגילה (סימן א') מייתי ירושלמי (שם הלכה א') אהא דתנן, היה כותבה ודורשה הדא אמרו, דפורים מותר בעשיית מלאכה. פידוש, מדשרי לכתוב המגלה. והשתא לפי סברתי דלעיל, היכא מוכח דשרי במלאכה, דלמא משום דמלאכת שמחה היא לא אסור כלל, רודאי כתיבת המגילה שהיא עיקר מצות פורים טפי חשיבא מלאכת שמחה ממלאכה שעושים לשמחת תחבולות. מיהו נראה, דלא בעי לאורועי אלא שלא קבלו עליהם יום טוב ממש כדאיתא בגמרא (מגילה ה ב), דאי הוה יום טוב ממש, ודאי הוה אסור, עכ"לה.

ט. ריב גדול היה לי עם מקצת קהילות בחוצה לארץ, שאוכלין הסעודה אחר מנחה, ועל ידי זה מבטלין התמיד ואין קורין לבית הכנסת לתפלת ערבית, ויש שתי רעות. חדא, לבטל תפילה בצבור, וחטאת הקהל הוא. ועוד, העם משתכרין ושוכחין תפילת ערבית שהאידנא קבלוה לחובה (רי"ף ברכות פרק ר' סימן ז'), וגם קריאת שמע שהיא דאורייתא. וכי ביום הזה שנתקיים 'ליהודים היתה אורה' (אסתר ח, טז) זו תורה, יעשה עקירה, הייטב בעיני ה'. על כן לא יפה בעיני המנהג להקדים תפלת מנחה, ולעשות אחר כך הסעורה, אף שכתב רמ"א כן (סימן תרצ"ה ס"ב). רק יעשו כמנהג הקהילות ההם, להתפלל מנחה ומעריב ביחד, והם עושים הסעודה מקודם, וזריזין מקדימים, ובבא עת התפילות, כפי מנהג הקהילות ההם, אזי יקרא השמש לבית הכנסת כמנהגו דכר יום ביומו, ולא ישנו. ואף שהעם באמצע הסעודה של שמחה ומשתה, יכולין לילך לבית הכנסת להתפלל, ואינם צריכים לברך ברכת המזון, כמו שהיא הסכמת התוספות במסכת חולין, פרק כיסוי הדם, ריש דף פ"ז (א, ד"ה משתה) וז"ל: משתה וברוכי בהדי הדדי לא אפשר, מכאן היה אומר הר"ר יום טוב, דאם עמד מאכילתו והתפלל, כשחזר ובא לאכול, צריך לברך ברכת המזון וליטול ידיו ולברך המוציא, משום דמיכל וצלויי בהדי הדדי לא אפשר. ואין נראה, דלא דמי כלל, משום דהכא הב ונבריך הוי גמר דבר והוי הפסק, וכן כסוי, אי לא דאפשר בהדי הדדי, אבל תפילה לא הוי גמר לסעודה, דאטו אם בירך אדם בסעודה על הרעמים או אפילו בורא פרי הגפן, יצטרך ליטול ידיו ולברך המוציא, משום דמיכל וברוכי בהדי הדדי לא אפשר, ובהדיא אמרינן בערבי פסחים (פסחים קב א), דאם הניחו מקצת חברים ועקרו רגליהם לילך לבית הכנסת, כשהם חוזרים אין טעונין ברכה לא למפרע ולא לכתחלה אף על פי שהתפללו בנתיים, עכ"ל. וכן הסכמת הפוסקים (בשו"ע או"ח סי' קע"ח ס"ו).

ואף אם איזהו יחיד הוא טרוד מאד בסעודתו ובמשלוח מנות ואינו יכול לילך לבית הכנסת, מכל מקום יהיה לו לזכרון להתפלל כשיקרא השמש, ואז יתפלל בשעה שהצבור מתפללים. וכל מי שמקדים ומזרז ביותר לעשות הסעודה בהשכמה, הוא משובח בעיני. וכן כתב מהר"ר איסרל"ן (תרומת הדשן, תשובה ק"י), שהוא ורבותיו נהגו בכל השנים עיקר סעודה שחרית. וטעמא דמסתבר הוא, דהא זו הסעודה היא נגד סעודת אסתר שעשתה על המלך, ובודאי היתה הסעודה בעת שדרכן של המלכים לאכול. ובסעודה זו נתלה המן, ונתנו הקדמונים (בסליחות לתענית אסתר, ד"ה אדם) סימן: 'וישבת המן ממחרת' (יהושע ה, יב). כלומר, המן נתלה במחרתו של פסח *, שהוא יום שני בעת העומד, כדאיתא ברבות מגילה (אסתר רבה פ"י ס"ד; מגילה טז א), שאמר לו המן מלי קומץ עומר שלך כו', וסימנא מילתא היא, שאמר ממחרת נתלה, שמע מינה שסעודת אסתר היתה במחרת. על כן ירא שמים ישמח בשמחה של מצוה ויתחיל סעודתו במחרת בזמן הסעודה, וישב בשמחה ובטוב לבב עם רעיו ואהוביו, ועניים יהיו בני ביתו, ויגיל בשמחת מצוה הנ"ל כל היום, ובהגיע זמן מנחה ומעריב יתפללם בכוונה.

* הגה"ה

ולכאורה יש להקשות על זה, היאך אפשר שנתלה המן ביום שני של פסח, שהרי הגזירה היתה ביום י"ג לניסן, ושלשת ימי התענית היו יום י"ד וט"ו וט"ז, כדפירש רש"י במגילה (טו ב, ד"ה יו"ע לאשון), והכתוב אומר (אסתר ה, ב) 'ויהי ביום השלישי' וגו', שאז נקשה אסתר 'בגוף המלך והמן היום' וגו' (שם שם, ד), ויום השלישי של תענית היה ביום הזה, ואז היתה סעודה הראשונה ואז נקשה על מחר שיבא עם המן לסעודה ולמחר היה י"ז בניסן. כבר פירש רש"י דבר זה בגמרא במסכת מגילה (טז ב, ד"ה ולתעניתו), דמה שכתוב 'ויהי ביום השלישי', אינו רוצה לומר השלישי מתענית, רק ביום השלישי מהגזירה, והגזירה היתה ביום י"ג, נמצא יום השלישי — ט"ו, ולמחר ביום ט"ז נתלה.

ורמיתי באחד מהמדקדקים שהיו עושים בסעודתם של יום שני של פסח איזה זכר לסעודת אסתר, כי בו ביום נתלה, כדי להזכיר שבחו של מקום ברוך הוא, עכ"ל הגה"ה.

י. ואם משכה סעודתו עד תוך הלילה, כתב הרא"ש ז"ל (בתשובות, כלל כ"ב סימן ו') שאין אומדים על הנסים. אבל הגהות מיימוני כתב בפרק ב' דהלכות מגילה (הל' י"ד, אות א') בשם מהר"ם, שצריך לברך על הנסים, כדאשכחן רב צלי של שבת במוצאי שבת. וכן כתב בארחות חיים (דין סעודת פורים, סימן ל"ה) בשם הר"י מקורביל. ומהר"ר איזיק טירנא

יד רמ"ה

ה. רעת רבינו לא ברור, דבריש דבריו הביא רעת הגמ"י דהעושה מלאכה בפורים משמתינן ליה. ובהמשך, הביא דעת הכל־בו, דסובר שהוא רק מנהג. ויתכן שהביא רעת הגמ"י, רק להראות חומר עשיית מלאכה, ולא דס"ל הכי. וגם יתכן, דס"ל כהגמ"י, ומה שהביא דעת הכל־בו, הוא כדי להראות המלאכות המותרות. והנה רוב הפוסקים ס"ל דהאידנא נהגו בכל מקום שלא לעשות מלאכה. והעושה, אינו רואה סימן ברכה מאותה מלאכה, אבל לא משמתים או קונסים אותו. וגם בדברים המותרים, כ' במ"ב סי' תרצ"ו סק"ו דרמ"מ לא ימשוך בה ויתבטל משמחת פורים.

דהיינו מעט קודם שהיכה ה׳ בניאושטט בשנת העבור ואפילו ביחיד, אבל צריך להחזיר אחר י׳ וצריך להתפלל ערבית קודם מקרא מגילה. מצאתי בקונט׳ אבל לאכול בגר ולקרות אח״כ אין צריך ([a]קכ). וזכורני שהיה פושט המגילה עמוד על עמוד או ב׳ עמודים על ב׳ עמודים כאגרת, ואח״כ עשה הברכות וקורא וכורכה אחר הקריאה קודם הברכה שלאחריה. ואם אחר טעה בראש הפסוק אינו צריך לחזור לפסוק של לפניו, כי אם לראש הפסוק [שעתה קרא] אע״ג שהיה ההפסק בין פסוק לפסוק; ואין מברכין רק על המגילה לחוד ולא על שאר מגילות כגון שיר השירים כיון שכתב המגילה [בגיליון], ואמרתי לו מ״ש ממפטיר ואמר לי שנא ושנא הוא.

[כתב מוהר״ר יודא מורקלן וצ״ל] על המגילות אינו מברך משום דאין כתובים בגליון, ומאן מסהיד לן דלמהר״ם לא היו כתובים לו בגליון, דדשות ([b]קכ) נ״כ ידעתי, והעיקר משום דלא אשכח ברכה זו בתלמודא דידן. נאם הקטן והצעיר שבישראל.

והקטן ההגיע לחינוך היינו בן ט׳ כראמ׳ במס׳ יומא ([c]קכ) חייב במגילה, מ״מ המנהג להביא קטני קטנים משום שמחה לשמוע המגילה. וזכורני שא׳ הגאון ז״ל שהיה רב אחד שקורא בקול רם ומשלוח מנות איש לרעהו וקורא ומתנות לאביונים כשאר המגילה, והיה עני אחד אמר, את שלו קורא בקול רם, כי היה מנהג באותה העיר שהב״ב שלחו להרב מנות יפות ונכבדות בפורים, כגון פשתן לעשות סדינין, ואת שלנו קורא בקול נמוך, וכמדומה לי הגאון וצ״ל קורא גם ומתנות לאביונים בקול רם; אחד שאל שיש לו [בעלי] חיים, אם יוכל לשלוח אותם למנות פורים ב׳ ימים קודם פורים, כי אינם יכולים להחזות עד פורים, כגון אשן ([d]קכ) ובורן, והשיב שאין לשלוח שום מנה קודם פורים, כי שמא יאכל המנה קודם פורים, ואין לו שום דבר חדוש לאכול בפורים.

וצריך לשלוח מנות לחבירו וכ״ש לרבו, ואמר שיוצא אדם אם שלח אדם לחבירו בפורים תאינה אחת ותמרה אחת, אע״פ ששניהם אינם שוים פרוטה אחת, ועיין בריש הזהב במרדכי ([e]קכ) [אושטריך גבי קונין בכלי אע״פ שאין בו ש״ם, וכן מצאתי בתו׳ בפ״ב דגיטין ([f]קכ) בדבור דלסא נחינת נס הוא ע״ש, ואין מגלין אלא לצנועים, ומחצה ווינר שוה יותר מפרוטה, כתב בספרו הפרוטה אינה מגעת לחצי מחצה ווינר].

וזכורני כשאחד הביא לו מנות בפורים א״ל תאמר לשולחך איני צריך [להשיב] לו שלו בשביל מנות פורים, בל״א מן ראנקט ניט אם פורים. וזכורני שהיה מחנך בניו לשלוח מנות לרעיהם בפורים, ולא ידוע לי בודאי ימי שנותם כמדומה לי שהיו לכל היותר בני ט״ו שני׳, ואפילו נשים שלחו לרבנית, וכן היא להם, ואם אין לנשים שלוחים בפורים [לישא המנות שלחו] אפילו בשושן פורים, והיה הדבר ידוע להגאון וצ״ל ולא אמר להם דבר. וזכורני דיש מנהג באושטריך שכל אחד שולח לכל הקהל תחיכת דג ויין בכלי, [ולפעמים היה אחד משגה ושלח יין וצוקר או בשמים או דגים [קטנים] חיים בזכוכית מלא מים], ולסוף באו רוב הדגים לבית החזן והשמש ובביתם של העניים, כי הם לא שלחו לכל הקהל, וכל הקהל שלחו להם תחיכת דג ויין בכלי, ומעות לפי השגת ידם.

ואכל סעודת פורים ביום ומברך ברכת המזון ומתפלל מנחה [בעשרה], אבל אין מנהג [באושטריך] להתפלל ערבית בעשרה בפורים, ויושב ביום לסעודה אחרת, והיה

([a]קכ) דבריו תמוהים ואין להם שחר. ונראה שצ״ל אבל לאכול קודם ולקרות אח״כ אין לתתיר. ([b]קכ) מהרי״ל סדר התפלה בח׳ ת״כ שכ׳ שם ומברך על מקרא מגילה פרם מתחיל איכה וכן במרדכי מאביה. ([c]קכ) ד׳ מ״ב ע״א. ([d]קכ) mhd. asche = die Aesche, ein forellen-ähnlicher Flussfisch. ([e]קכ) סי׳ ש׳. ([f]קכ) ד׳ כ׳ ע״א.

הולך לקרוביו בתוך הסעודה והזור לשלחנו ומברך ברכת המזון כ׳ או ג׳ שעות בלילה, והיה מברך על הנסים, וס״א אינו יכול לישב לסעודתו האחרת ביום ואינו מברך על הנסים.]

וז״ל תשובת (קכא) שאי׳ מהרי״ל זצ״ל ואם משכה סעודתו עד הלילה במימוני כתב דמברך בברכת המזון על הנסים וקשיא לך דמי שלא התפלל בשבת מנחה דמתפלל במוצאי שבת שתים של חול, ולא דמי כלל דהתם שעת המנחה עברה, ותפלת מנחה יש לה זמן קבוע, וכיון דהזמן עבר ולא התפלל במוצאי שבת אלא להשלומין, ושתי התפלות הן תפלות ערבית, האיך יתפלל של שבת, ודינו להבדיל בראשונה ושניה להשלומין, דזמן שעת מנחה ליתא, שכבר עבר׳, וערבית אינה במו״ש אלא של חול, אבל בהמ״ז [אתי׳] על סעודה שסעד בשבת, וכיון דאכתי לא צלי ערבית של חול, צריך להזכיר מעין המאורע. וכן מנהג פשוט במדינות בני בית ([a]קכא) להתפלל על הנסים כהיג, וכן במו״ש כשנמשכין סעודה עד הלילה, אמנם יש תשובת הרא״ש דקיימא בווחך שאין להזכיר מעין המאורע בלילה מוצאי היום אפילו התחיל מבעוד יום.

נראה (קכב) לע״ד דאע״ג דכתב הרמב״ם דאין ראוי לעשות מלאכה בפורים, ובסמ״ק כתב דיש מקומות דנהגו שלא לעשות מלאכה בפורים, מ״מ כל המלאכות שעושין כדי לשמח כגון שתופרין ומציירין ומתקנין כמה כלים ועניינים לשמח, אע״פ שעושין מלאכות גמורות, כלהון שרי, והכי איתא בס״ק (קכג) דמשני לעולם נוהג איסורא אפילו באתרא דר׳, אלא ר׳ נטיעה של שמחה נמע, ואין לך מלאכה גמורה יותר מנטיע׳ ואפ״ה שרי בכהיג, זה מצאתי מתשובת הגאון ז״ל [כתב בספרו].

בליל שו״פ היה מדליק הפמוט שקו׳ לוסא והיה השלחן מכוסה כל הלילה, ואין מנהג באושטריך להדליק הפמוט בחול רק בשבת ויו״ט. וכל הלשונות נקראות לע״ז לבד לשון הקדש. מצאתי בקובץ, י״ד של אדר הראשון אסור בהספד ותענית דוקא אם קראו המגילה ואח״כ הוי מעובר השנה בו ביום הוי אסור, אבל בשאר שנים מעוברת מותר בהספד ותענית, מ״מני אשירי (קכד), מ״מ. וכן אמר הגאון זצ״ל.

וי״ד של אדר הראשון אין אומרים למנצח, ונהג לעשות בו תבשיל יתירה וגם אכל תאנים, וזכורני שא׳ מה שנוהגים לעשות משתה בי״ד של אדר הראשון כן כתב הסמ״ק במצוה לקרות המגילה. ונוהג למלאות החביות של יין ושל חומץ בליל אחר שושן פורים, וצוה שלא למלאות בכלי חמץ קודם פסח.

סיימתי זה [סדר מן] אורח חיים שנת ר״ל לפרט כ״ו אב ביום ג׳ בעיר מיישטרי בבית מוהר״ר חיים י״ץ, בריך רחמנא דסייעני.

([a]קכא) תוך סי׳ נ״ע. ([a]קכא) צ״ל בני חי״ת וכותבתו על אושטריך, עי׳ גידעמאנן שם צר 75. קכב) עי׳ תה״ד סי׳ קי״ב. קכג) דמגילה ד׳ ח׳ ע״ב. קכד) מגילת פ״א סי׳ ז׳.

המגילה], מ"מ מין שביך בגילה, יצא, דלא גרע מאם בירך אסוכה ולולב בשעת עשייה, וכאן לכתחילה יש לברך בגילה", ומשביך בגילה אינו מברך ביום כמו בסוכה כמ"ש [סוכה מו.].

ויש אומרים, דעיקר קריאתה ביום כמ"ש [מגילה ה.] אלהי אקרא יומם כו', ושם [מגילה כ:] כל היום [כשר לקריאת המגילה] מנלן דכתיב והימים כו', ובלילה לא קאמר [כל הלילה כשר], וכן שם [כ.] אע"ג דבגמרא אמרו כי קתני אדיום מ"מ מדלא תני אלא ביום [מוכח שעיקר קריאתה ביום], וכן בני כפרים לא היו קורין אלא ביום", ובתוספתא פ"ב קראה בלילה לא יצא י"ח, אר"י מעשה בריב"י שקראה בלפורי בגילה, א"ל אין שעת הסכנה ראיה".

[ביאור הגר"א סי' תרצב סק"ב, ג]

רמו

(ה) נשים חייבות בקריאת המגלה, ומברכין להם כמו לאנשים.

(ה) **נשים חייבות וכו'.** כתב הטו"ע [סי' תרפט ס"ב]: ויש אומרים שהנשים אינם מוציאות את האנשים.

וכתב בביאור הגר"א: ויש אומרים שהנשים אינם מוציאות וכו'. תוספתא [מגילה פ"ב ה"ד] נשים ועבדים וקטנים פטורים, ואין מוציאין את הרבים ידי חובתן, וכתבה בה"ג, ומש"כ במגילה [ד.] נשים חייבות כו', היינו לשמוע, וגירסתו [במגילה שם, נשים חייבות] "במשמע מגילה", והביא ראיה מירושלמי [מגילה פ"ב ה"ד] צריך לקרותה לפני [נשים ולפני קטנים שלא יהיה עון בספק], ושם בירושלמי הא"ל ר' יהושע בן לוי עבד ר' מבכים בנוי ובני בימיה וקרי [לה קומייהון]. ועי' תוס' ערכין ג. ד"ה לתוקעין ומגילה [ד. ד"ה נשים] שהביאו דברי רש"י לענין מוציאות את האנשים, והביאו את שיטת הבה"ג והוכחתו מהתוספתא דנשים אינם חייבות אלא בשמיעת מגילה ולא בקריאה וע"כ אין מוציאות את האנשים, אלא את הנשים], וסברא ראשונה [בשו"ע, דנשים מוציאות את האנשים] ס"ל דהיא תוספתא לא דסמכא היא, דגמרא פליג על התוספתא, שהרי לקמן [בתוספתא שם תניא] הכל חייבין [בקריאת המגילה] ומוציאין את הרבים יד"ח], ואמרינן בגמ' [ערכין ג.] לאתויי נשים, והא"ל תני בתוספתא [בתוספתא דנשים] פטורין, והא ע"כ דומיא דרישא היא.

[ביאור הגר"א סי' תרפט סק"ד]

גם ציוה לכמה בעלי קריאות שילכו לעזרת נשים [של בית הכנסת הגדול] לקרוא המגילה, דאי אפשר להם לשמוע מבית הכנסת.

[תוספת מעשה רב, שם]

מקורות וביאורים

ז. שיטת הבה"ג [המובא בתוס' מגילה ד.] דאין הנשים חייבות בקריאת המגילה אלא בשמיעתה, כמבואר שיטתו בליקוטי הגר"א, והרמ"א בסי' תרפט ס"ב כתב, דאם האשה קוראה לעצמה מברכת לשמוע מגילה, שאינה חייבת בקריאתה. וכתב שם רבינו בביאורו [סק"ז] דהיינו לשיטת הבה"ג דנשים אינם מוציאות את האנשים, וגירסתו דנשים חייבות "במשמע" מגילה, [כמבואר בביאורו סק"ה המובא בליקוטי הגר"א], ועיי' במג"א סי' תרצב סק"ה שכתב דלפ"ז גם כשאיש קורא להוציא אשה מברך "לשמוע". אבל הגר"א הכריע דלא כהבה"ג, וח"ש במעש"ר נשים חייבות "בקריאת המגילה", ולא רק בשמיעתה, ומברכים להם כמו לאנשים, דהיינו "על מקרא מגילה" כמו שמברך כשמוציא אנשים, ולא כמ"ש הרמ"א שמברכים לשמוע. ועיי' במילואים משנ"ת עוד כדעת רבינו בדין נשים בקריאת המגילה.

ח. פי' דבסוכה [מו.] אמרינן דאם בירך בשעת עשיה שהחיינו א"צ לברך ביו"ט, ואעפ"י שלדינא קיי"ל דלכתחילה אין מברך בשעת עשיה, אלא ביו"ט, מ"מ אם בירך בשעת עשיה שוב אינו מברך ביו"ט, כדאיתא שם בסוכה, וא"כ כ"ש כאן במגילה שלכתחילה תיקנו לברך שהחיינו בלילה דשוב א"צ לברך ביום. ועיי' במילואים שהובא דברי החיי אדם מש"כ ליישב את דעת הרמ"א ט. וכ"כ הר"ן בריש מגילה, דבני הכפרים לא היו קורין את המגילה בלילה אלא ביום, ובדמש"א כתב שנחלקו בזה רש"י ותוס' במגילה דף יט ע"ש.

י. כותת רבינו להביא מהתוספתא דאין חיוב הקריאה לא ביום, וא"כ אף דאין הלכה כהתוספתא בזה, מ"מ עכ"ל דעיקר החיוב הוא ביום. וה"טורי אבן" [מגילה דף ז.] כתב, רביום חיוב הקריאה הוא מדברי קבלה, ובלילה רק מדברי סופרים. ועיי' בשו"ת בנין שלמה [סי' נח] שכתב דבומן המשנה היו קורין את המגילה רק ביום, ונתחדשה הלכה אח"כ לקרותה גם בלילה, ע"ש.

[ל] (ו) סעודת פורים עיקרה ביום, על כן הנכון לכוין לצאת בסעודת שחרית". והוא ז"ל עשה סעודתו במשתה ברכת המזון ופג יינו" והתפלל תפלת ערבית. [ולמד כמנהגו].

[תוספת מעשה רב, ע]

רמז

אין אומרים כלל פיוט של פורים".

רמח

(ו) סעודת פורים וכו'. ואדמו"ר החסיד עשה [תמיד אחר התפלה"ג, [ר"ל] ושב על שולחנו [ביום"] ואכל ושתה [ולמאר לקיים חיוב עד [ע"ו, ולעת ערב בירך

מקורות וביאורים

יא. בשו"ת משיב דבר להנצי"ב ח"א סימן יג שכתב [במנהגי הפיוטים יש ג' מנהגים שונים בכלל קהלות [ר"י צ"ר. יש נהגו לומר גם יוצרות גם קרובץ במקומם, [ונהגו שלא לומר יוצרות שלפני ש"ע רק קרובץ שבתוך [ק. ומכ"מ בר"ה ויוכ"פ אומרים הכל, והגר"א הנהיג [לומר אף קרובץ שבתוך התפלה זולת בר"ה ויו"כ [ומים גם יוצרות וכן טל וגשם וכן המנהג בישיבה רפ"ק [ע"ז וגם בפורים אומרים הקרובץ, וע"ש שביאר טעם [ר"ז ריכין שמוסיפים בתפלה על הניסים, משום פרסומי [הנ"ס יש להחיר לומר הפיוט, [והובאו דבריו במילואים [ד"ה, ומשמעות דבריו שם שנהגו כן עפ"י מנהג הגר"א, [ומעש"ר מבואר שלא היו אומרים הפיוט בפורים.

[ח"ב הרמ"א [סי' תרצה ס"כ], ונוהגים לעשות סעודת [לאחר מנחה ומתפללין מנחה תחילה בעוד היום גדול, [הסעודה צריך להיות ביום ולא כמו שנוהגים להתחיל [לערב ועיקר הסעודה הוא ליל ט"ו, ע"ש, והמג"א [כתב, דהא רלא נהיגי לעשותה בשחרית היינו משום [ד"ר] במשלוח מנות ע"ש. והתרומת הדשן [סי' קי] כתב [שבו המנהג שמתחילין הסעודה בסוף היום ורוב הסעודה [בלילה, ובסוף דבריו כתב וז"ל: אף כי ישבתי מנהג זה [ר"ר ואני אחריהם נהגינן עיקר הסעודה בשחרית, [ר"ר שכן נהגו בריינו"ס, עכ"ל. [וכ"כ בא"ר בשם [ר"ר דמשובח לעשותה בשחרית, והו"ר במשנ"ב סק"ט].

[ונו מדברי המעשה רב משמע, שהגר"א לא נהג [ר"ר הסעודה בשחרית, אלא לאחר מנחה וכמ"ש הרמ"א [ר"ר ועיי' בליקוטי הגר"א מש"כ בתומע"ר ובמקורות [ר"ר פורים שם], והיה עושה את הסעודה כולה ביום, ולא היה [ר"ר כלל לילה, ואעפ"י שמרינא סגי שיהא עיקרה כיום, [ר"ר להמשיך בלילה, מיהו רבינו היה מסיים את כל [ר"ר ביום, ומיר כשהחשיך חזר לתלמודו [ועיי' [ר"ר ראים מש"כ הטעם לצאת שלא המשיך סעודתו לילה]. [ר"ר ל"ב "הנכון לכוין לצאת בסעודת שחרית" היינו מה [ר"ר הורה לציבור ומשום רס"ל כמ"ש הרמ"א הנ"ל שאם אין [ר"ר הסעודה ביום אינו יוצא יד"ח, ע"כ הורה לציבור [ר"ר לצאת בסעורת שחרית, דאל"כ יש לחוש רבעסק [ר"ר ות היום יתאחרו בסעודה ולא יספיקו עיקרה ביום, [ר"ר סדו המצוה, ואם יכוונו לצאת בסעורת שחרית יוצאים מכלל חשש שיפסידו המצוה. ולא סגי בכוונה בלבד, אלא צריך לאכול בשר ולשתות יין בשחרית כדין סעודת פורים כמ"ש הרמב"ם בהל' מגילה פ"ב הט"ו שצריך לאכול בשר ולשתות יין בסעודת פורים.]

יג. צ"ב אם כוונתו מיד אחר תפלת שחרית, וא"כ לא נזכר כאן מתי התפלל מנחה, ומסתבר דהיינו אחר תפילת מנחה, וכמו שכתב הרמ"א בסי' תרצה ס"ב שנוהגים לעשות הסעודה לאחר מנחה ומתפללין מנחה בעוד היום גדול, ע"ש, ורבינו בביאורו [שם סק"ו] ביאר את המנהג לאכול אחר המנחה עפ"י מש"כ התה"ד שאין עושין הסעורה כשחרית משום שטרורין במצוות היום עד שמגיע מנחה, כמו שהביא דבריו המג"א שם בסק"ה, וכיון דנמשכין במצוות עד המנחה, ואסורין להתחיל לאכול קודם מנחה, ע"כ עושים הסעורה אחר מנחה, ע"ש. ועיי' במילואים.

יד. ענין האריכות בסעורה, מבואר עפ"י מה שכתב הרמ"א בריש סי' תרצה "מצוה להרבות בסעודת פורים", ורכינו בביאורו [שם סק"א] הביא מקור לזה ממגילה דף ז:, דאיתא שם, אמר אביי כי נפיקנא מבי מר הוי שבענא, כי מטאי להתם קריבו לי שתין צעי רשתין מיני קדירה וכו', ומבואר ריש דין רבוי אכילה בסעודת פורים, וזה יותר משאר יו"ט, וע"כ הארוך בשולחנו כל היום. ולפ"ז י"ל דמש"כ בסמוך ואכל ושתה הדבה עד למאד, אין הכוונה דוקא על שתיה משום חיוב עד דלא ידע, אלא גם על אכילה משום החיוב להרבות בסעורת פורים.

טו. מבואר כאן דדבינו היה מקיים הדין דחייב אדם לבסומי עד דלא ידע, ע"י ששתה הרבה עד למאר, ועיין בשרי חמד ח"ג [מערכת חי"ת כלל צג] שהביא שמועה בשם הגר"א ז"ל שהיה משתכר בפורים כפשוטו עד לסכנה כי מחייב איניש לבסומי בפוריא, ו"חייב" כמו מתחייב בנפשו, [ועיי' מש"כ בני רבינו בהקדמתם לביאור השו"ע בענין קיום מאחז"ל "כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה"], וצ"ע אם יש לסמוך על שמועה זו.

טז. משמע דרק לתפילה הקפיד שיפוג יינו אבל לא לברכהמ"ז, וכמש"כ השו"ע סי' קפה ס"ד, ראפילו נשתכר כ"כ עד שאינו יכול לדבר כראוי יכול לברך ברכהמ"ז, ורבינו בביאורו שם הביא מקור לזה מהירושלמי, ע"ש, אבל כתפילה אסור שתוי יין עד שיפוג יינו כמבואר כאו"ח סי' צט.

(ז) **דבר המוכן לאכול תיכף.** כתב הטו"ע [תרצ"ה ס"ד]: מייב למלוח לחבירו שתי מנות בשר או של מיני אוכלים וכו'.

וכתב בביאור הגר"א [ס"ק יד]: מנות בשר. כמ"ש בספ"ק די"ט [ביצה יד:] כ"ם אומרים אין משלחין [ביו"ט אלא "מנות"], וע'

רש"י שם [דבר המוכן ואינו עשוי להניחו למחר, כגון תמיכות בשר תמוכות לפני האורחים, וכן דגים, עכ"ל ומבואר ד"מנות" היינו דבר הראוי לאכילה, וה"ע מ"ש בקרא "ומשלוח מנות" היינו דבר המבושל ומוכן לאכול].

[ביאור הגר"א סי' תרצ"ה אות יד]

ושמחה" כולה ביום, וכשהחשיך התפלל מעריב וחזר ללימודו.

רמט

משלוח מנות תרנגולת מבושלת ודגים מבושלים" וכיוצא בזה, (ז) דבר המוכן לאכול תיכף".

רנ

שיר של יום לפורים, "על אילת השחר" (כ"ב)ב.

מקורות וביאורים

יז. כדכתיב [אסתר ט, כב] "ימי משתה ושמחה", וכמ"ש הרמב"ם בהל' מגילה פ"ב הט"ו כיצד חובת סעודה זו שיאכל בשר ויתקן סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו, ושותה יין וכו'.

יח. יש לעיין אם כוונתו שצריך לשלוח ב' מינים דהיינו גם תרנגולת וגם דגים, או דעיקר כוונתו רק שצריך שיהיה דבר מבושל המוכן לאכילה תיכף, אבל א"צ ב' מינים, וצ"ע. ובערוך השולחן [סי' תרצה סי"ד] כתב בפשיטות, דצריך שיהיה ב' מינים, ולא סגי בב' חתיכות ממין אחד, ע"ש.

יט. וכ"כ המג"א [סי' תרצה ס"ק יא] בשם המהרי"ל, דשתי מנות בשר היינו מבושלים הראויים לאכילה, ע"ש.

כ. כ"כ התוס' במגילה [ד. ד"ה פסק], והטור בסי' קלג, וכתב הפרישה [שם סק"ו] ומזמור זה נדרש בגמ' [יומא כט. ומגילה טו.] על מרדכי ואסתר.

אכן במס' סופרים [פי"ח ה"ב] איתא שאומרים בפורים שגיון לדוד [תהילים ז], ועיי' בבית יוסף [בסי' תרצג] שכתב בשם הארחות חיים, השיר שהיו הלויים אומרים במקדש [בפורים] "שגיון לדוד", ע"כ. וכתב בפירוש "מקרא סופרים" [מרי"א לנדא, סובאלק תרכ"ב], לפי שנאמר בו "ישוב עמלו בראשו", והוא ע"ר מה שאומרים בעל הניסים והשבות לו גמולו בראשו. ויתכן ע"ד מה ששמעתי בשם הגר"א זצ"ל מורילנא על מה דאיתא במס' מגילה [טז.] על העץ אשר הכין לו, תנא לו הכין, דלכאורה לא נתחדש מאמר חדש פסוק שאמר קודם אשר הכין לו, ומה מחדש לנו התנא "לו הכין", ומגיה הגר"א ז"ל תנא "לו הכין וגו'" וכוונתו דתנא אות לאשמועינן דעל המן נאמר בתחילים לו הכין כלי מות, שקלו אותו על העץ שהכין לעצמו להיות לו כלי מות, תפוח"ן ולכן אומרים בפורים מזמור שגיון לדוד שנאמר בו ולו הכין כלי מות. עכ"ר ה"מקרא סופרים".

ויש שנהגו לומר מזמור פ"ג, רהנה התוס' במגילה [יח ד.] כתבו, דהטעם שאומרים על אילת השחר, משום דכתיב ביה מפלה לעכו"ם, ודבריהם צ"ב כמו שעמד ע"ז במסורת הש"ס שם, דבמזמור "על אילת השחר" לא כתוב מפלה לעכו"ם, והביא שם גירסא, דכוונתם למזמור פ"ג דכתיב בה מפלת עמלק, ע"ש. ורבינו בהגהותיו למסכת סופרים [הוצ' במילואים] ציין לדברי התוס' ולגירסת המסורת הש"ס, ע"ש.

אבל מבואר כאן במעש"ר, דרבינו נהג כפי הנוסח המובא בתוס' לפנינו, ובטור סי' קלג, לומר למנצח על אילת השחר.

מלואים

[פ] כדי להודיע לכל העם שכולם נתלו ונהרגו כאחד. ומנהג כל ישראל שהקורא המגילה קורא ופושט [ג] כאגרת להראות הנס וכשינמור חוזר וכורכה כולה ומברך: **יג** "שני הימים האלו שהן י"ד וט"ו אסורין [ק] בהספד ותענית לכל אדם בכל מקום. בין לבני כרכין שהן עושין ט"ו בלבד. בין לבני עיירות שהן עושין י"ד בלבד. ושני [כ] הימים אסורין בהספד ותענית [ר] באדר הראשון ובאדר השני. אנשי כפרים שהקדימו וקראו בשני או בחמישי הסמוך לפורים מותרים בהספד ותענית ביום קריאתה ואסורין בהספד ותענית בשני הימים האלו ואע"פ שאין קוראין בהן: **יד** מצות יום י"ד לבני כפרים ועיירות ויום ט"ו לבני כרכים להיותן יום שמחה ומשתה ומשלוח מנות לריעים ומתנות לאביונים. יומותר בעשיית מלאכה ואעפ"כ אין ראוי לעשות בו מלאכה. אמרו חכמים כל העושה מלאכה ביום פורים אינו רואה [פ] סימן ברכה לעולם. בני כפרים שקדמו וקראו בשני או בחמישי אם חלקו מעות לאביונים ביום קריאתן יצאו. יאבל השמחה והמשתה אין עושין אותם אלא ביום י"ד. ואם הקדימו לא יצאו. וסעודת פורים שעשאה [פ] בלילה לא יצא ידי חובתו: **טז** כיצד חובת סעודה זו שיאכל בשר ותקן סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו. ושותה יין עד [כ] שישתכר וירדם בשכרותו. וכן חייב אדם לשלוח שתי מנות בשר או שני מיני תבשיל או שני מיני אוכלין לחבירו שנאמר ומשלוח מנות איש לרעהו שתי מנות לאיש אחד. וכל המרבה לשלוח לריעים משובח. ואם אין לו [ג] מחליף עם חברו זה שולח לזה סעודתו וזה שולח לזה סעודתו כדי לקיים ומשלוח מנות איש לרעהו: **טז** "וחייב לחלק לעניים ביום הפורים. אין פוחתין משני עניים נותן לכל אחד מתנה אחת או מעות או מיני תבשיל או מיני אוכלין שנאמר ומתנות לאביונים שתי מתנות לשני עניים. [ד] ואין מדקדקין במעות פורים אלא כל דפושט ידו ליטול נותנין לו. ואין משנין מעות פורים לצדקה אחרת: **יז** מוטב לאדם להרבות במתנות אביונים מלהרבות בסעודתו

א טור סי' תרלו סמ"ג שם: ב סטור ס"ל כנהגה"ס: ג טור סי' תרלו סמ"ג שם: ד טור סי' תרלה: ה טור סי' תרסו סמ"ג שם:

לחם משנה

ד' אמרו חכמים כל העושה מלאכה ביום פורים אינו רואה סימן ברכה. לא ידעתי למה לא חילק רבינו ז"ל בין אחרת דהתם לאחרת דלא נהג וכמו שחילקו בסוף וכן נמיסה של עמחה שאמרו שם שמותר. והטור ז"ל ביאר כל זה: בני כפרים שקדמו וכו'. נראה דס"ל דס"ס כמשנה (דף ה') אע"פ שאמרו מקדימין וכו' מוכרים וכו' ס"ל דדשאין לתת מתנות לאביונים בתוכו היום. ול"ת והיכי קאמר אמ"פ שאמרו מרדכה הוא ואמרו הא"ל וכדהקשו לעיל בגמ' דבריתא דאמרה אפ"פ שאמרו מרדכה מהום שאמרו הוא הכא נמי מהום לאמרי מקדימין מהום הכי דאמרו מקדימין מ"מ דאין לא היו דאמרו. וכ"ת ה"ק אפ"פ שאמרו מקדימין מ"מ דאמרו מקדימין ולא חייבין דס"ל דחייבין לתת מתנות לאביונים א"כ מה הקשו בגמ' בבריתא נימא דמ"ס הבריתא נמי דס"ל דאמרו כפרים מקדימין וכו' דהה ס"ד דחייבים קמ"ל דגונבין כלומר אם לא גונבין דכן הוא פירוש הבריתא לדעת רבינו ז"ל. וי"ל דאפיר פריך בבריתא אע"פ שמיתמה הוא דאמרו מ"מ לא מחכר בבריתא לגון דאמרו מקדימין אלא כמו שמחכר במשנה לגון מוחרין שהוא דאמרו, א"כ י"ל דמתני' מאי דקאמר קאי אמתניתין בהספד. ול"ת לדעת רבינו ז"ל דחלוקה מתנות ביום הקדימה דאמרו א"כ קאמר ר"י בגמ' מאי שמיעינן אל מעיים הוצאה וצריך לחלק ביום הקדימה לכך ר' מחלקין אותה בשבת הא לדעתו ז"ל דחילוק יום הקדימה דאמרו ולמה דהו המגילה

ד' אמרו חכמים כל העושה מלאכה ביום פורים אינו רואה סימן ברכה. לא ידעתי למה לא חילק רבינו ז"ל בין אחרת דהתם לאחרת דלא נהג וכמו שחילקו בסוף וכן נמיסה של עמחה שאמרו שם שמותר. והטור ז"ל ביאר כל זה: בני כפרים שקדמו וכו'. נראה דס"ל דס"ס כמשנה (דף ה') אע"פ שאמרו מקדימין וכו' מוכרים וכו' ס"ל דדשאין לתת מתנות לאביונים בתוכו היום. ול"ת והיכי קאמר אמ"פ שאמרו מרדכה הוא ואמרו הא"ל וכדהקשו לעיל בגמ' דבריתא דאמרה אפ"פ שאמרו מרדכה מהום שאמרו הוא הכא נמי מהום לאמרי מקדימין מהום הכי דאמרו מקדימין מ"מ דאמרו מקדימין ולא חייבין דס"ל דחייבין לתת מתנות לאביונים א"כ מה הקשו בגמ' בבריתא נימא דמ"ס הבריתא נמי דס"ל דאמרו כפרים מקדימין וכו' דהה ס"ד דחייבים קמ"ל דגונבין כלומר אם לא גונבין דכן הוא פירוש הבריתא לדעת רבינו ז"ל. וי"ל דאפיר פריך בבריתא אע"פ שמיתמה הוא דאמרו מ"מ לא מחכר בבריתא לגון דאמרו מקדימין אלא כמו שמחכר במשנה לגון מוחרין שהוא דאמרו, א"כ י"ל דמתני' מאי דקאמר קאי אמתניתין בהספד. ול"ת לדעת רבינו ז"ל דחלוקה מתנות ביום הקדימה דאמרו א"כ קאמר ר"י בגמ' מאי שמיעינן אל מעיים הוצאה וצריך לחלק ביום הקדימה לכך ר' מחלקין אותה בשבת הא לדעתו ז"ל דחילוק יום הקדימה דאמרו ולמה דהו המגילה

מגיד כל יחיאל וכו'. כך כתוב בהלכות בשם רבינו האי גאון ז"ל:

יב שני הימים האלו וכו'. שם פ"ק (דף ה':) לאסור לא אל זה בזה שמיעיסם אסורין בכל מקום: ושני הימים האלו וכו'. משנה שם (דף ו':) אין בין אדר לאדר אלא שני אדר קריאת המגילה ומתנות לאביונים ובגמ' בלשון אחרון הכי קתני אין בין י"ד של אדר לאדר וכו' הא לענין הספד ותענית זה וזה שוין ובהלכות וכן הלכה. וכתב רבינו דה"ה לפ"ז ופשוט הוא: אנשי כפרים וכו'. במשנה (דף ה'.) אע"פ שאמרו מקדימים מוכרים בהספד ותענית ומתנות לאביונים ובגמ' (דף ד' ה':) אל שמתה אינה עוקרת אלא בזמנה:

יד מצות יום י"ד וכו'. מפורש שם בהרבה מקומות: ומותר בעשיית מלאכה וכו'. מתוקה אתוקלי שם (דף ה':) אסק בגמא דסוף כתרא דאמר ימי שמחה ומשתה אבל עלייהו יו"ט לאסור בעשיית מלאכה לא אבל עלייהו וכן אסקו בהלכות ואמר הטוקסים: אבל אמרו וכו': בני כפרים וכו'. במשנה המכרת לתעלה (דף ה'.) ובגמרא (דף ה') נ"ב הוא ואמרו בני כפרים מקדימין וכן בו ביום ומחלקים בו ביום מפני שמיעיסם אל מעיים בשוקות לתקרא מגילה אבל שמחה אינה נוהגת אלא בזמנה. ורבינו כתב אם חלקו מפני לשון המשנה שאמרו מוחרין משמע אבל לא חייבין אלא בזמנה כשאמרו מוחרין ואף פירוש הבריתא כן הוא לדעתו ז"ל: ומעורת פורים וכו'. מימרא שם (דף ז':) בלשונה. ופי' בלילה ליל שבו קורין את המגילה אבל בליל אחר יום הקריאה אפשר אלא יצא שבבר עבר פורים:

טו כיצד חובת וכו'. שם מיתייב אינש לבשומי בפורים עד דלא ידע בין ברוך מרדכי לארור המן ובשאר מקומות אמרו אין שמחה אלא בבשר: וכן חייב וכו'. שם (דף ז') תני רב יוסף ומשלוח מנות איש לרעהו שתי מתנות לאחד אחיי ורב חייא הוו מחלפי מעודתייהו להדדי:

טז וחייב לחלק וכו'. שם (דף ז'.) ומתנות לאביונים שתי מתנות לשני בני אדם: ואין מדקדקין וכו'. ירושלמי פ"ק דמגילה בלשון רבינו: ואין משנין מעות פורים לצדקה אחרת. משנה הובאה פ' השוכר את הפועלים (דף ע"ח:) מנבת פורים לפורים:

יז מוטב לאדם וכו'. דברי רבינו רמוזין אלו:

כל

[פ] כדי להודיע לכל העם שכולם נתלו ונהרגו כאחד. ומנהג כל ישראל שהקורא המגילה קורא ופושט [ג] כאגרת להראות הנס וכשינמור חוזר וכורכה כולה ומברך: **יג** "שני הימים האלו שהן י"ד וט"ו אסורין [ק] בהספד ותענית לכל אדם בכל מקום. בין לבני כרכין שהן עושין ט"ו בלבד. בין לבני עיירות שהן עושין י"ד בלבד. ושני [כ] הימים אסורין בהספד ותענית [ר] באדר הראשון ובאדר השני. אנשי כפרים שהקדימו וקראו בשני או בחמישי הסמוך לפורים מותרים בהספד ותענית ביום קריאתה ואסורין בהספד ותענית בשני הימים האלו ואע"פ שאין קוראין בהן: **יד** מצות יום י"ד לבני כפרים ועיירות ויום ט"ו לבני כרכים להיותן יום שמחה ומשתה ומשלוח מנות לריעים ומתנות לאביונים. יומותר בעשיית מלאכה ואעפ"כ אין ראוי לעשות בו מלאכה. אמרו חכמים כל העושה מלאכה ביום פורים אינו רואה [פ] סימן ברכה לעולם. בני כפרים שקדמו וקראו בשני או בחמישי אם חלקו מעות לאביונים ביום קריאתן יצאו. יאבל השמחה והמשתה אין עושין אותם אלא ביום י"ד. ואם הקדימו לא יצאו. וסעודת פורים שעשאה [פ] בלילה לא יצא ידי חובתו: **טז** כיצד חובת סעודה זו שיאכל בשר ותקן סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו. ושותה יין עד [כ] שישתכר וירדם בשכרותו. וכן חייב אדם לשלוח שתי מנות בשר או שני מיני תבשיל או שני מיני אוכלין לחבירו שנאמר ומשלוח מנות איש לרעהו שתי מנות לאיש אחד. וכל המרבה לשלוח לריעים משובח. ואם אין לו [ג] מחליף עם חברו זה שולח לזה סעודתו וזה שולח לזה סעודתו כדי לקיים ומשלוח מנות איש לרעהו: **טז** "וחייב לחלק לעניים ביום הפורים. אין פוחתין משני עניים נותן לכל אחד מתנה אחת או מעות או מיני תבשיל או מיני אוכלין שנאמר ומתנות לאביונים שתי מתנות לשני עניים. [ד] ואין מדקדקין במעות פורים אלא כל דפושט ידו ליטול נותנין לו. ואין משנין מעות פורים לצדקה אחרת: **יז** מוטב לאדם להרבות במתנות אביונים מלהרבות בסעודתו

א טור סי' תרלו סמ"ג שם: ב סטור ס"ל כנהגה"ס: ג טור סי' תרלו סמ"ג שם: ד טור סי' תרלה: ה טור סי' תרסו סמ"ג שם:

הגהות מיימוניות

ב"ג אי זהו אריה ואת ואת לבינה פרשנדתא דלפון אספתא וכו' שאריה לבינה וכענין זה מצינו במלכים דיהושע ושירת האזינו דמוכח בבמ' סופרים שהן המה על נב לבינה. אבל רשי כתב אריה חכתב ולבינה החלק. ובמסכת סופרים איש בריש דפא ואת בסופה ועשרת בסוף מי"ב כתה" וסרקאמר הלשון ואת בסופה ע"כ בסוף שישה קאמר אל בסוף דפא הא קאמר ועשרת בסוף דפא אלא ורואי ראש ושוא שישה קאמר. וכן כתב סהרים במגילת אסתר שכתב וכן כתב שי"ן ותי"ו של פרשנדתא קטנות וא' גדולה וי"ו אריה ארוכה חי"ן קטנה: [ס] בשילהי פ"ק א"ר יודן דמן איפא וכר' אבא לאביה אי למצוה אי לעבר, ע"כ: [ס] אמנם כתב רב צמח הקורא את המגילה קורא וכורך כפ"ת וכן מנהג בשתי ישיבות דבבל ובבל מקומות ישראל וכן כתב רב פלטוי גאון רבינו האי גאון כתב כרבינו המחבר וז"ל מנהגא דהוא לנא דקרא מגילה כורך ופושפת כאגרת וכשינמור חוזר וכורכה כולה אבל הקורא וכורך כפ"ת לא חזי לנא וכן כתב פ"ה משמו וכן נמצא במנהגינו בשם רבינו מאיר ש"צ וכן הנהיג מהר"ם: [ק] במגילת תענית ובפ"ק מייתי לה מעמא נמי מקרא שמחה אלמא שאסור בהספד משתה אלמא שאסור בתענית וכו' הר לא מברכה אלא לאסור של זה בזה ואת של זה בזה ונרסינן בפ' אלו דברים סר

*איש	ואת
פרשנדתא	ואת
דלפון	ואת
אספתא	ואת
פורתא	ואת
אוליא	ואת
ארידתא	ואת
פרסשתא	ואת
אריסי	ואת
ארידי	ואת
ויזתא	עשרת

בריה דרבינא תנה יהיב כולי שתא בתענייתא בר מעצרתא ומעלי יומא דכפורי ויומא דפוריא, ע"כ: [ר] תניא רשב"ג אומר מצות שנהגות באדר השני אין נוהגות באדר הראשון חוץ מן ההספד והתענית ששוין בזה ובזה רבי ברכיה בשם רב ורבי סימון בשם רבי יהושע בר' תוכא וציפורי כהדא דרשב"ג תנהיג הלכה. לענין שטרות כותבין אדר הראשון ואדר השני רבי יהודה אומר אדר השני כותב ת' ודין וכן בפ"ק דשקלים, ע"כ: [ס] ס"ה אין בין אדר הראשון לאדר השני אלא מקרא מגילה ומתנות לאביונים בלבד הא לענין הספד ותענית זה וזה שוין, סהר"ם כתב דכל הלכה מוכחת דמיירי שקראו המגילה בראשון ושוב נמלכו לעבר את השנה וכן כתב בשם רבינו שמחה עיין בהגה"ה הסתחלת תניא רשב"ג, ע"כ: [פ] בשאלתות כתב רמאן דעביר עיבורתא באתרא דלא נהגת משמתינן ליה מעוברא דרב ולייטיה לההוא גברא דורע ביתגא וסמיך דבאתרא דלא נהגת ביה הוה, ע"כ: [פ] פ"ק אמר רבא כו' עד מאי טעמא ימי משתה ושמחה בתיב. ומיהו אם משתה סעודתו עד הילה אומר מהר"ם שצריך לברך על הנסים כראשכתן "רב צלי של שבת במוצאי שבת משם ה"ר קוטלין, ע"כ: [כ] פ"ק אמר רבא מיחייב אינישא לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי כתב ראבי"ה דכל הני למצוה בעלמא ולא לעבר: [נ] אביי בר אבין ורב חנינא בר אבין מחלפי סעודתייהו להדדי: [ד] גרסינן בפרק המקבל מעות פורים לפורים ואין העני רשאי לקנות מהן רצועה לסנדל אלא א"כ הנהגת במעמד אנשי העיר זו דברי ר"מ שאמר משום ר"ע ורשב"ג מיקל והלכה בר"ע מתברו, ע"כ:

*[לא ידעתי מקומו, ובנכתבים כ"ז לתיתא רב אלי שבת כפ"ש]:

זמנים. הלכות מגילה פ"ב

יח כל ספרי וכו'. במדרש, ויש כאן הגנה. ואם כונתו כשמוסו לימות המשיח המלה ילמה אם דרכו*:

אמר המניח אבן מוכל לישב מכונת הרב על קריאתן שלא יהיה על דרך החיוב רק קריאת המגילה:

בסעודתו ובשלוח מנות לרעיו. שאין שם שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים. שהמשמח לב האמללים האלו דומה לשכינה שנאמר להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים: יח *כל ספרי הנביאים וכל הכתובים עתידין ליבטל לימות המשיח חוץ [ה] ממגילת אסתר והרי היא קיימת כחמשה חומשי תורה וכהלכות של תורה שבעל פה שאינן בטלין לעולם. ואע"פ שכל זכרון הצרות יבטל שנאמר כי נשכחו הצרות הראשונות וכי נסתרו מעיני. ימי הפורים לא יבטלו שנאמר וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם:

השגת הראב"ד

*כל ספרי הנביאים וכו'. א"א לא יבטל דבר מכל הספרים שאין ספר אין בו למוד. אבל כך אמרו חכמים יבטלו שאר ספרים מלקרות בהם מגילה לא תבטל מלקרותה בזמנו, מכ"ל:

הגהות מיימוניות על הלכות פורים

כתב תלמיד אחד לפני רש"י ראיתי בני אדם שנהגו לחלק מתנות פורים לעבדים ולשפחות העובדים בבית ישראל והיה הדבר קשה בעיני רבי לפי שנאמר ומתנות לאביונים וזה הנותן לעבדים ולשפחות נוטל את האביונים ומרמה בעצמו כאילו מקיים ומתנות לאביונים הנאמרים באביוני ישראל ולפי שמתוזלה התחילו העניים המתביישים לשלוח תינוקות שלהן ביד עכו"ם מניקות להחזיר הילדים לבתי אביהן נהגו לתת אף לשפחות ומניקות ואין רבי נוהג בדבר זה וסדרתי רבי טוב מסמנו לזרוק צרור לים שכראה שמתנות היום נעשה אף לעכו"ם וקורא רבי עליהם וכסף הרביתי להם וזהב עשו לבעל שהרבה הקב"ה זהב לישראל והביאו לעבודת המשכן בא להן מעשה העגל ופרקו נזמי הזהב משל לאדם שהיה מקבל אורחים באו אורחים ישראל קבלם באו אורחים עכו"ם קבלם אבר את הראשון שאמר שומה זה דרכו בכך, וכן נמצא בשם מורי רבינו ששמע בשם רבינו אפרים ולפיכך כתב דכעיר הדשה שלא התחילו בכך אסור להתחילם אבל במקום שהתחילו אין לבטל הדבר מפני דרכי שלום כדתנן מפרנסין עניי עכו"ם עם עניי ישראל וכו' ומחזיקין יריחם בשביעית ושואלים שלומם בשביל שלום ישראל מפני דרכי שלום, ע"כ. פורים שחל להיות במוצאי שבת אבל היושב בבת"כ לא יצא מיד אחר ברכו בשאר מוצאי שבתות אלא ישאר שם עד אחר התפלה וקריאת מגילה וביום פורים לא יצא מביתו אלא קוראין לו ומתפללין עמו או קורא בעצמו וכן אם פורים חל באמצע השבוע לא יצא מפתח ביתו אלא קורא בביתו. אבל מהר"ם הגהיג והורה שלעולם ילך לבית הכנסת ערבית ושחרית לשמוע מקרא מגילה וכשישוב לביתו חוזר לאכלו וחולץ מנעליו ועיין בהלכות אבל פ"א ובסוף הלכות שמחות כתב מהר"ם דראה לו דאין אבלות נוהג בפורים כלל וע"ש בהלכות אבל. מנהג פורים. בליל פורים מתפללין ערבית על הנסים אע"פ שעדיין לא קראו את המגילה ולא כאשר כתב רב עמרם בסדרו שאין אומרים על הנסים עד ארר קריאת מגילה דמאי שנא פורים מכל יו"ט שאומר מעין המאורע בערבית אע"פ שעדיין לא קדשו ולא מציגו לעולם תפלת ערבית חלוק מתפלת יוצר אלא לעולם מזכירין בזו ובזו. ולאחר תפלת ערבית משליכין קדיש וקורין המגילה אחר כך מתחיל ש"צ ואתה קדוש וסדר קדושה לפי שאסתר אמרה ואתה קדוש סמוך לפסוק אלהי אקרא יומם דמיניה דרשינן מקרא מגילה. ואם מוצאי שבת הוא מתחיל ויהי נועם ואומר בפעם אחרת, אמנם ראב"ן כתב שאין לאומרו. ואומר פסוקים ויתן לך אבל ובא לציון אין אומרים לפי שאין גאולה בלילה:

שחרית מתפלל יוצר ומוציא ס"ת וקורין בויבא עמלק ומחזירין ס"ת למקומו וקורא המגילה ואחרי כן פותח באשרי וסדר קדושה. ונהגו לומר בקול רם. איש יהודי, ומרדכי יצא ליהודים, כי מרדכי, ואין זה אלא מנהג לשמח תתינוקות לורום שמתוך כך יתנו דעתם לשמוע מקרא מגילה ויש מקומות שאין נוהגין כן. ונהגו לומר אשר הניא בלילה, ע"כ:

מניד משנה — הלכות חנוכה פ"ג — מניד משנה

פ"ג א בבית שני כשמלכי וכו'. ספר המאורע הזה פשוט וידוע בפ' במה מדליקין בשבת (דף כ"ב:) מ"ר בכ"ה בכסליו ימי חנוכה דלא למספד בהון שבשבתן יוצים להיכל עמהו כל המנים שבהיכל ובשבתה מלכות בית חשמונאי ומלחמה נדקו ולא מצאו אלא אך אחד שהיה מונח בחותמו של כ"ג ולא היה בו להדליק אלא יום אחד ונעשה בו נס והדליקו בו שמנה לילות לשנה אחרת קבעום יו"ט ומשם אמרו ר"מ מעשה להנים על פתח היכו. ודע שדעת רבינו כדעת האומר שחנוכה ופורים אינם בהספד ותענית

ותענית אלא הן עצמן אבל לפניהם ולאחריהם מותרין ובשאמרו פ"ק דר"ה (דף י"ח:) לא בכלה מגילה תענית לפנין חנוכה ופוריס דוקא ביומן אבל לפניהם ולאחריהם בכלה חהן עצמו מתענין בי"ג באדר:

ד כל שמייב בקריאת וכו'. שם (שבת כ"ג.) אמר ריב"ל נשים חייבות בנר חנוכה שהן הם היו באותו הנס והשאר עשוה הוא שהן חייבין ושם מעשה שמש"ו פמוריו אלא הני היא המגילה:

והמדליק אותה וכו'. שם מימרא מבוארת ואמרו

א "בבית שני כשמלכי יון גזרו גזרות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצות. ופשטו ידם בממונם ובבנותיהם ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות וטמאו הטהרות. וצר להם לישראל מאד מפניהם ולחצום לחץ גדול עד שריחם עליהם אלהי אבותינו והושיעם מידם והצילם ונברו בני חשמ נאי הכהנים הגדולים והרגום והושיעו ישראל מידם והעמידו מלך מן הכהנים וחזרה מלכות לישראל יתר על מאתים שנים עד החורבן השני: **ב** וכשנברו ישראל על אויביהם ואבדום בכ"ה בחדש כסליו היה ונכנסו להיכל ולא מצאו שמן טהור במקדש אלא פך אחד ולא היה בו להדליק אלא יום אחד בלבד והדליקו ממנו נרות המערכה שמונה ימים עד שכתשו זיתים והוציאו שמן טהור: **ג** ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו שמונת ימים האלו שתחלתן כ"ה בכסליו ימי שמחה והלל ומדליקין בהן הנרות בערב על פתחי הבתים בכל לילה ולילה משמונת הלילות להראות ולגלות הנס. וימים אלו הן הנקראין חנוכה והן אסורין בהספד ותענית כימי הפורים. והדלקת הנרות בהן מצוה מדברי סופרים כקריאת המגילה: **ד** כל שחייב בקריאת המגילה חייב בהדלקת נר חנוכה והמדליק אותה בלילה הראשון מברך שלש ברכות ואלו הן. בא"י אמ"ה אקב"ו להדליק

א עוד פי' פרש סמ"ג עשין דרכנן ס': ב מוד פי' פרעה סמ"ג שם: ג עוד פי' חרבו:

לחם משנה

דברי ר' יעקב שאמר משום ר"מ ורשב"ג מיקל ודחו דדילמא כחם לאו שעמא משום דמעביר על דעת בעל הבית גזלן הוי אלא דאדעתא דפוריס הוא דיהיב ליה אדעתא דמידי אחרינא לא יהיב ליה וחזרו לומר אלא הא ר"מ דמקיים ר"ש ב"א אומר ופסיקו מהיא דסבר ר"מ ברייתא דהמעביר על דעת בעה"ב גזלן הוי ומשמע להו דלכתות ולהרש"ם ז"ל דכיון דמסקנא סבר ר"מ הכי א"כ אינלאי מילתא דאמר דקאמר מעיקרא ואין הענני רשאי וכו' מכך שעמא ודחיה דאדחו בגמרא דילמא כחם דאדעתא דפוריס וכו' לא קאמר וא"כ כיון דשעמא משום דמעביר על דעת בעה"ב גזלן הוי כיון דליית הלכתא כוותיה בהא ה"ב דהכיא דמגנת דכולא חד שעמא הוי ולכני לא כתבו בהלכות בפ' השוכר את הפועלים הכיא דאין הענני רשאי. אבל רבינו יונתן ז"ל כתב דיש נוכחים בהכיא דאין הענני רשאי וכו' דבריו ר"מ שאמר משום ר"מ וכיון דבן ודאי בהכיא ברייתא דהא קי"ל כר"מ מחבירו ולפי זה הכיא דחיה דדילמא כחם משום דאדעתא וכו' קאמר לה ושעמא דהכיא ברייתא לא הוי משום מעביר על דעת בעל הבית גזלן הוי וכן הוא דעת הסור ז"ל שהכיא הכיא דאין הענני ליקח מהם לעשה וכו'. ודעת רבינו ז"ל אלא הזכיר זה פוא כדעת ה"ה:

יח כל ספרי הנביאים וכו'. הגיג ע"ז הרשב"ד ז"ל [לא יבטל] דבר מכל הספרים שאין ספר אין בו למוד וכו', מלה כוונתו שהוא הבין בדברי רבינו ז"ל שר"ל שאין ספר אין בו למוד וכו' אלא הכל בטל לעתיד לבא ולא יהיה לנו אלא הלכות בלבד ולא יהיה לנו אלא הלכות בלבד ולא יהיה לנו אלא הלכות בלבד

הרה"ג ר' אריה פומרנצ'יק נבו"ל

מחיית עמלק

איתא במכילתא, הובא בילקוט בשמואל ב' פ"א:

ויאמר דוד אל הנער המגיד לו אי מזה אתה ויאמר בן איש גר עמלקי אנכי נזכר דוד באותה שעה מה שנאמר למשה רבינו אם יבוא אחד מכל אומות העולם להתגייר שיקבלו אותו ומזרעו של עמלק אל יקבלו אותו ויאמר אליו דמך על ראשך כי פיך ענה בך לכך נאמר מדור דור. וכן במדרש תנחומא סוף פ' תצא: תני בשם ר' אלעאי שבועה נשבע הקב"ה ואמר ימיני ימיני כסאי כסאי אם יבואו גרים מכל אומות העולם אני מקבלן וזרעו של עמלק איני מקבלן לעולם אף דוד עשה כן שנא' ויאמר דוד אל הנער המגיד וגו'. וכ"ה גם בפסיקתא דר"כ פרשה י"ב בשם ר' אליעזר בן יעקב.

הנה לכאורה משמע, דגם בדיעבד אם קבלו גרים מזרע עמלק אינם נעשים גרים. דהרי הבן גר עמלקי שהרגו דוד כבר נתגייר אביו, ואעפ"כ הרגו דוד מטעם זה שאין מקבלין מהם גרים, הרי דלא חלה הגירות. וזה תמוה מאד, דלא מצינו בכל הש"ס שיהא נזכר זה הדין דזרע עמלק אין גירותן גירות. ועוד, הרי איתא להדיא בגיטין ד' נ"ז, דמבני בניו של המן למדו תודה בבני ברק, והמן הרי הוא מזרע עמלק.

ונראה, דודאי זה הדין דאין מקבלים מהם גרים, אינו אלא מפני המצות עשה של מחיית עמלק. וא"כ, בדיעבד, אם קבלו אותם, ודאי דהוו גרים וחלה גירותן. ובבן גר עמלקי דדוד צריך לומר, שלא האמין לו שנתגייר אביו, כיון שאין מקבלים מהם גרים מסתמא שום בית דין לא קיבל אותו לגייר, ומפני זה הרגו. והא דקבלו גרים מבני בניו של המן צ"ל, דלא ידעו תחלה שהם מזרעו ולאחר הגירות אז נתברר שהם מזרע עמלק.

אך קשה מהכתוב בישעי' פרשה מ"ד פסוק ד': וצמחו בבין חציר כערבים על יבלי מים, ופרש"י: וצמחו בבין חציר בתוך עמלק ע"י גרים שיתוספו עליכם בין חציר הוא עמלק שנאמר עליו והיתה נוה תנים חציר לבנות יענה, עכ"ל, משמע מזה דמקבלים אותו לכתחלה. וצ"ע.

סעודת פורים

מגילה ד' ז': א"ר מיחייב אינש לבסומי בפוריא עד דלא ידע וכו'. וברמב"ם פ"ב ממגילה הט"ו: כיצד חובת סעודה זו שיאכל בשר ויתקן סעודה נאה ושותה יין עד שישתכר וירדם בשכרותו. כנ"ל.

הנה, אף דבשמחת החג לא בעינן בשר ויין שניהם ביחד, אלא יוצאין ידי שמחה ביין לחודא, כדאיתא בפ' ערבי פסחים ד' ק"ט, וכן כתב הב"י בסי' תקכ"ט, — הכא שאני, כיון דכתיב „משתה ושמחה" ואין שמחה אלא בבשר ויין, וכיון דכתיב „משתה" והיינו יין הרי יין כבר אמור, א"כ מה אני מקיים „ושמחה" ע"כ דהיינו בשר, וע"כ בעינן כאן שניהם ביחד בשר ויין.

שמעתי בשם הגאון מרן ר' ישראל סלנטר ז"ל שאמר, הא דחייב לבסומי עד דלא ידע וכו', אין פירושו שחייב להשתכר ואינו יוצא ידי המצוה אם לא נעשה שכור מהיין, אלא עיקר המצוה היא רק לשתות יין ולהתבסם, אבל אינו נפטר אם כבר שתה ונתבסם, אלא מחויב עוד לחזור ולשתות, וככה נמשכת חיוב מצוה זו של משתה ושמחה כל יום פורים, ואינו נפטר ממנה עד שישתכר ולא ידע בין ארור המן וכו', שאז נפטר ממצוה זו, כדין שכור ושוטה שפטור ממצוה. ונמצא שהשיעור עד דלא ידע אינו שיעור בקיום המצוה, אלא הוא שיעור לענין לפטור מהמצוה. ואולי אפשר זה להעמיס בלשון הרמב"ם, שלענין בשר כתב: „שיאכל" בשר, ולענין יין כתב: „ושותה" יין, ולא כתב „וישתה" יין, והיינו משום שהמצוה של יין היא מצוה נמשכת כל היום, ולזה דקדק לכתוב: „ושותה" יין, פעולה נמשכת, לשון הוה, ואינו נפטר עד שישתכר וירדם בשכרותו. אך ברש"י מפורש שהמצוה היא להשתכר ביין. וכן כתב הטור.

וממר"ר הגאב"ד דבריסק שליט"א שמעתי שאמר, הא דנשתנה שמחת פורים מכל שאר השמחות של מועדים, דלא מצינו בשום שמחה דין כזה שיתחייב לבסומי בשתיית יין עד דלא ידע וכו', — משום דבכל המועדות עיקר מצות שמחה אינו אלא לשמוח בהשם, ובשר ויין אינו אלא סיבה לעורר השמחה, וכמבואר ברמב"ם פ"ו מה' יו"ט ה"כ, יעו"ש, וכן הוא במדרש רבה שה"ש פ"א: זה היום עשה השם נגילה ונשמחה בו איני יודע אם בו ביום או בו בהקב"ה ת"ל נגילה ונשמחה בך; אבל בפורים, כיון דכתיב משתה ושמחה, נמצא שהמשתה עצמה היא היא גוף המצוה בלי שום תכליתים של שמחה, ועל יסוד זה של מצות משתה תקנו דין זה שחייב לבסומי עד דלא ידע וכו'.

באו למעט סעודת פורים שאכלה ביום במקום אפל דאין אבוקה כנגדו, ולפירוש זה בלילה אפילו באבוקה כנגדו לא יצא ידי חובתו, וביום צריך שיהיה במקום שאורו דב או אפילו במקום אפל ואבוקה כנגדו. או אפשר לפרש, שבא לומר, שלא מיעט הגמרא דאם עשאה בלילה דלא יצא יד"ח אלא בשאין אבוקה כנגדו, אבל באבוקה כנגדו אפילו בלילה יצא ידי חובתו. אחר זמן רב נדפסו תשובות הרב מהר"ש הלוי ז"ל ודאיתי בחלק או"ח סי' כ"ט כתב בשם זקנו הרב ז"ל כפירוש השני, וכתב הוא ז"ל שזהו הפירוש הנכון מחמת טענות שכתב שם. ואינו נכון בעיני, שאם כונת היש מפרשים לומר דבלילה עם אבוקה שדי, היה לו (לבעל הא"ח) לומר י"מ דוקא כשאין אבוקה כנגדו דהוי כעין לילה, ועוד כיון דדין עשאה בלילה לא יצא נפקא לן מדכתיב "ימי משתה ושמחה" מנלן ליש מפרשים לומר דאם אכלה בלילה ואבוקה כנגדו יצא, כיון דסוף סוף לא הוי יום, ולכן הנכון כפירוש הראשון, אבל בלילה אפילו באבוקה כנגדו לא יצא, עכ"ל.

ובספר "בית דוד" (למוהר"ר יוסף דוד זצ"ל) על הטור בהל' מגילה אות תצ"ג הביא דברי הכנה"ג, והשיג עליו דאף לדבריו דכונת הי"מ היא דביום במקום אפל שהוא כעין לילה לא יצא, מ"מ שמעינן מיניה דהא דכתיב בקרא "ימי משתה" לאו דוקא לאפוקי לילה הוא דאתי, אלא עיקר קפידת הכתוב הוא דבעי דליהוי כעין יום עם אורה, ולאפוקי כעין לילה במקום אפל, ומשו"ה אף ביום במקום אפל לא יצא, דאי כונת הכתוב דבעינן יום ממש א"כ מנ"ל דביום כעין לילה לא יצא, והא יממא הוא, ומעתה כיון דהעיקר תליא בכעין יום, א"כ ממילא שמעינן מיניה דהוא הדין בלילה אם הוא כעין יממא, דהיינו לאור האבוקה, שפיר דמי, דהא בכעין יממא תליא והא איכא כיון דאבוקה כנגדו, עכת"ד. ולפ"ז שפיר י"ל גם בדעת דב האי שהביא הב"י בשם הא"ח דסבירא להו הכי, ולהכי אם נשבע שלא לאכול ביום, יאכל בלילה לאור האבוקה ויקיים שבועתו.

מיהו לענין דינא מי שנשבע להתענות בחנוכה ובפורים, עי' בשו"ע סי' תק"ע ס"ג שפסק, דהשבועה חלה עליו כיון שאינן אלא מדרבנן, והרמ"א כתב, ויש להתיר שבועתו ואינו מתענה. ובמג"א סי' תרצ"ה ססק"ד הביא דבספר תניא כתב שיעמוד בשבועתו ויסעוד בלילה (כשי' הגאונים), אע"פ שמצוה מן המובחר ביום יעשה מה שיוכל, וכתב המג"א ועי' סי' תק"ע (כצ"ל ע"ש במחצה"ש ובלבושי שרד) דלא קיי"ל כן, ופירש ה"מחצית השקל" דדצה לומר, דשם מבואר מחלוקת הפוסקים בזה אי חלה שבועתו או לא ולכן מסיק שם דיתיר את שבועתו ולא יתענה.

בקצת דיני הסעודה

ה) **מצוה** להרבות בסעודת פורים, ובסעודה אחת יוצאים, ואם עשאה בלילה לא יצא יד"ח, ומ"מ גם בלילה ישמח וידבה קצת בסעודה. (תרצ"ה א').

וברמ"א שם ס"ב כתב, יש אומרים שיש לאכול מאכל זרעונים בפורים, זכר לזרעונים שאכל דניאל וחבריו בבבל. ופירש הלבוש, שגם המגילה היה גם על ידי דניאל, שהוא התך לפי דברי חז"ל. ובמ"ב ס"ק י"ב הוסיף, דגם אסתר אכלה זרעונים, כדאמרינן בפ"ק דמגילה "וישנה לטוב" שהאכילה זרעונין. וכתב המג"א בסק"ו, שיאכל את הזרעונים בלילה הראשונה, והביאו המ"ב בס"ק י"א, וכ"כ הב"י בשם ה"ארחות חיים" דנהגו לאכול בליל פורים אחד התענית זרעונים, וכן הוא בכלבו וז"ל: והמנהג לאכול זרעונים באותה לילה זכר לזרעונים שהיו אוכלין בבית המלך וכו', וב"ערוך השולחן" (תרצ"ה הלכה ט') כתב, לא ידעתי למה בלילה, וגם המנהג לאכול אותם ביום. ובשעה"צ שם סקי"ב הביא עוד בשם הכלבו, דיש אומרים שלא יאכל בשר בלילה שלא יטעו שזהו סעודת פורים, ודבר זה תלוי במנהג המקום.

נכון ללבוש בגדי שבת ויו"ט בפורים, (רמ"א שם בשם מהרי"ל), ובמ"ב סק"ג הביא בשם האחרונים, דגם בלילה נכון ללבוש בגדי שבת וימצא אח"כ בביתו נדות דולקות ושולחן ערוך ומטה מוצעת. והנה בשו"ע סי' תקכ"ט ס"א כתב, דבגדי יו"ט יהיו יותר טובים משל שבת, ולפ"ז קצת קשה הלשון ברמ"א שכתב דנכון ללבוש בגדי שבת ויו"ט. ובספר "טעמי המנהגים" (עניני מגילה סי' תת"ע בקונטרס אחרון שם) הביא טעם עפ"י קבלה שאין צריך ללבוש בפורים בגדי יו"ט רק בגדי שבת.

נוהגים לעשות הסעודה אחר מנחה, (רמ"א שם), והטעם משום דבשחרית טרידי במשלוח מנות, וכשהגיע סמוך לזמן מנחה אסור להתחיל בסעודה קודם המנחה חצי שעה. (מ"ב שם סק"ח). ויש לעיין אם סעודה זו דינה כסעודה גדולה כמו סעודת ברית וכיו"ב ואסור להתחיל בה אפילו סמוך למנחה גדולה, או דינה כסעודה קטנה כמו סעודת שבת ויו"ט ואסור להתחיל רק סמוך למנחה קטנה. ואולי תלוי לפי הענין אם יש לו אורחים מרובים לסעודה, או שסועד רק עם בני ביתו כמו בסעודת שבת, ועי' ברמ"א (סי' רל"ב ס"ב) ובמ"ב (ס"ק כ"ד) שכתבו בגדר סעודה גדולה, דפדיון הבן או סעודת מילה שיש שם הרבה בני אדם מסובין יחד, ועל ידי זה רגיל הדבר להמשך, חשיב סעודה גדולה, ואסור להתחיל אף סמוך למנחה גדולה, אבל סעודת שבת ויו"ט לא מיקרי סעודה גדולה, וא"כ הכי נמי בסעודת פורים לכאורה תלוי הדבר באופן הסעודה אם יש הרבה בני אדם מסובין יחד או לא.

רוב הסעודה צריכה להיות בעודו יום, ודלא כאותן שנוהגים להתחיל סמוך לערב ועיקר הסעודה עושין בלילה. (רמ"א שם). ונראה דרוב הסעודה הכונה עיקר הסעודה, דהיינו המאכלים החשובים, שיאכלו את המאכלים האלו בעודו יום, ואח"כ בלילה יכולים לשמוח בדברי תורה ושירים וכיו"ב כמה שירצה אפילו כמה שעות, אבל אין הכונה דוב זמן הסעודה, ולאו בזמן משך הסעודה תליא שרובה יהא ביום. והנה אם לא התחיל את הסעודה עד שהגיע הזמן של חצי שעה קודם זמן תפלת ערבית, אסור לו להתחיל הסעודה, ואם דין הסעודה כסעודה גדולה לא מהני אפילו "שומד" שיזכיר לו להתפלל מעריב אחרי הסעודה.

חל פורים ביום ו' יעשו את הסעודה בשחרית קודם חצות היום משום כבוד

שבת, (רמ"א שם ובמ"ב סק"י), והרוצה לעשותה תמיד בשחרית הרשות בידו, (שם), והשל"ה כתב, משובח מי שעושהו שחרית, (מ"ב סק"ט). ובספר "מעשה רב" (סי' רמ"ח) כתב, סעודת פורים עיקרה ביום, על כן נכון לכוין בסעודת שחרית, והוא ז"ל עשה סעודתו במשתה ושמחה כולה ביום, וכשהחשיך התפלל וחזר ללימודו, ע"כ. והנה מי שנוסע לסעוד אצל משפחתו, ושם מתחילים את הסעודה בשעה מאוחרת ועיקרו בלילה, כמו שמצוי בהרבה מקומות, בודאי דנכון לכוין בסעודת שחרית לצאת יד"ח סעודת פורים, כמש"כ במעשה רב הנ"ל.

סעודת פורים ומשלוח מנות ומתנות לאביונים אפשר דצריך כונה על זה לשם מצוה, (מ"ב שם סק"ד בשם הפמ"ג). והנה הפמ"ג (שם במשב"ז סק"א) כתב, דאף דבסי' תע"ה ס"ד כתב השו"ע, דאם אכל מצה בלא כונה, כגון שאנסוהו עכו"ם או ליסטים לאכול, יצא ידי חובתו, ובמג"א ס"ק י"ד פירש, דאע"ג דמצות צריכות כונה, מ"מ במידי דאכילה דנהנה בכך אין צריך כונה, וא"כ ה"נ בסעודת פורים נימא דאין צריך כונה שהרי נהנה בכך, שאני סעודת פורים דעיקרה לזכר הנס שנעשה ע"י סעודה הוא דאתי, ועל כן בעי כונה להודות על הנס, וחמיר משאר מצות שע"י אכילה, ע"ש. וכעין סברא זו כתב גם ה"פרי חדש" (בסי' תר"צ ס"ק י"ג) לענין מקרא מגילה, דאף אי בעלמא מצות אין צריכות כונה, מ"מ במגילה דעיקרה משום פירסומי ניסא י"ל דבעי כונה לכו"ע, ע"ש. [והובא דבריו לעיל בסי' ט' אות ב', וע"ש במש"כ בזה בס"ד].

והנה הפמ"ג בר"ס תרכ"ה כתב, דבישיבת סוכה דעיקרה משום זכר לנס של יציאת מצרים וענני הכבוד, צריך שיכוין בישיבתה לשם כך, וכל זה לכתחילה כדי לצאת ידי המצוה כתיקונה, אבל בדיעבד יצא כל שנתכוין לצאת יד"ח המצוה. והביאו המ"ב שם בסק"א. ולפ"ז אפשר דגם בסעודת פורים דצריך כונה כדי להודות על הנס, היינו רק למצוה כתיקונה, אבל לענין דיעבד אין הכונה מעכב. מיהו יש לחלק דדוקא בסוכה דמכוין עכ"פ לשם מצוה, אין הכונה לשם זכר הנס מעכב, אבל הכא דהצריכו כונה לשם מצוה משום זכרון הנס, י"ל דכונה זו מעכבת, ואם לא כיון כלל לשם מצוה לא יצא, אע"פ דהצריכו כונה זו משום הנס, וכן משמע בפמ"ג דהכונה מעכבת משום ה"ט.

ומדברי הגר"א שהובא ב"מעשה רב" (סי' רמ"ח) שכתב, דסעודת פורים עיקרה ביום, על כן נכון לכוין בסעודת שחרית שיהא לשם סעודת פורים. משמע ג"כ כדברי הפמ"ג דסעודת פורים בעי כונה לשם מצוה, ובלא כונה לא יצא, דאל"ה הרי בסתמא נמי יצא בסעודת שחרית ולמה לי כונה. אולם מדברי המג"א בסק"ט והמ"ב בס"ק ט"ו שכתבו לענין מי ששכח "על הניסים" בברכת המזון, דבסעודה ראשונה כבר קיים מצות סעודה, (עי' לעיל באות א' שהובא דבריהם), משמע דגם בלא כונה מקיים המצוה, שהרי בסתמא אינו מכוין בסעודת שחרית לשם סעודת פורים, ואפ"ה כתבו דיצא בזה מצות סעודה. ובפשוטו תליא דבר זה בפלוגתת הפוסקים בסי' תע"ה ס"ד אם במצוה שע"י אכילה דנהנה בכך בעי כונה או לא, אולם הפמ"ג כתב טעם דאף אי לא בעי כונה במצוה שע"י אכילה, מ"מ גבי סעודת פורים דהוא משום זכרון הנס י"ל דבעי כונה וכנ"ל. ולענין מעשה לכתחילה

ודאי דדאוי שיכוין בפירוש לשם מצוה, מיהו אם לא כיון אפשר דיצא בדיעבד בלא כונה, ויצא כבר בסעודת שחרית, כמש"כ המג"א והמ"ב דמהאי טעמא אם שכח "על הניסים" בסעודת פורים י"ל דלכ"ע אינו חוזר, שכבר יצא בסעודת שחרית.

בסעודת פורים צריך לאכול בה בשר, (דמב"ם פ"ב ממגילה הט"ו), משום דכתיב "ימי משתה ושמחה", ואין שמחה אלא בבשר, ("מגיד משנה" שם), ואע"ג דביו"ט דחייב בשמחה יוצא ביין לחוד, ואינו חייב גם לאכול בשר וגם לשתות יין, כמש"כ הב"י בסי' תקכ"ט, שאני הכא דכתיב "ימי משתה ושמחה" ומשתה היינו יין, וא"כ שמחה על כרחך דקאי על בשר, (כן פירש בספר "עמק ברכה" עניני סעודת פורים עמוד קכ"ו). והנה הסעודה דינה כסעודת מצוה, ולכן גם בליל טבילה מותר לאכול בשר, ובשו"ע סי' תרצ"ו ס"ז התיר גם לאונן לאכול בשר ולשתות יין, משום דלא אתי עשה דיחיד של אבילות ודחי עשה דרבים דאורייתא, דלשמוח בפורים (פי' בבשר ויין) דברי קבלה נינהו שהם כדברי תורה.

יקבץ אנשי ביתו וחבידיו לסעודה, דאי אפשר לשמוח כראוי ביחיד, (כ"כ ב"סדר היום" והובא ב"אליהו דבה" סק"ד ובפמ"ג בא"א סק"ה וב"באר היטב" סו"ס תרצ"ה ובמ"ב סק"ט). וב"באר היטב" הביא רמז לדבר זה, מקרא דכתיב "והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור משפחה ומשפחה", (אסתר ט' כ"ח), ופירש"י "ונעשים" היא עשית משתה וסעודה, (וכ"כ הגר"א בפי'), "משפחה ומשפחה" מתאספין יחד ואוכלים ושותים יחד, ע"כ, הרי דמשתה וסעודה זו של פורים ראוי להיות באופן זה שיקבץ אנשי ביתו יחד לשמוח בשמחת פורים. ומיהו יהיה זה שמחה של דברי תורה, (מ"ב שם). וטוב ג"כ לעסוק בדברי תורה קודם הסעודה, (רמ"א שם), והטעם עי' ב"דרכי משה" בשם מהר"י ברי"ן וז"ל: מצוה לעסוק בתורה קודם הסעודה, והיא מגינה עליו שלא יארע לו קלקול בסעודה.

ולענין לאכול קודם שישמע את המגילה, עי' ברמ"א סו"ס תרצ"ב שאסר, ובמ"ב שם ס"ק ט"ו כתב, דכמו דבלילה אסור לאכול קודם הקריאה, הוא הדין ביום, ואפילו אם כבר התפלל אסור לו לאכול קודם הקריאה, כמו לענין שופר ולולב. וכונתו דאף דביום הוי האכילה סעודת מצוה, דיכול לקיים בה דין סעודת פורים, מ"מ אסור לאכול משום דאיכא למיחש שמא ימשך ויפסיד הקריאה. ויש מקפידים ג"כ לשלוח מנות ולתת את המתנות לאביונים קודם האכילה, לפחות משלוח שתי מנות לאיש אחד ושתי מתנות לשני אביונים כעיקר החיוב, כדי שלא לאכול קודם קיום שאר מצות היום, דבאכילה חיישינן שמא ימשך ויבטל ממצות האחרות, אע"פ דהאכילה גופא מצוה היא, וכמו דאסרינן לאכול קודם מקרא מגילה מה"ט, וכן אסור לאכול סעודת שבת ויו"ט קודם ק"ש של ערבית אע"פ שגם האכילה מצוה היא, וה"נ דכוותיה, וצ"ע. מיהו אם כבר מסר את המעות לגבאי צדקה שיתננו לעניים בפורים, וכן אם כבר נתן את המנות לשליח שיתננו בעבורו בפורים, פשיטא דיכול לאכול מיד, אע"פ שעדיין לא נתנו את המתנות לעניים ואת המנות לחבירו, וכמש"כ המ"ב בסי' ת"ע סק"ו דאם

צוה לאחר לבדוק החמץ בשבילו מותר לו לאכול מיד גם קודם שבדק השליח.

ובמ"ב (שם ס"ק י"ד) כתב בשם המג"א, דדוקא אכילה אסור קודם המגילה, אבל טעימה לצורך גדול שרי, כגון לחולה קצת או למי שהתענה והתענית קשה לו, ושיעור הטעימה היא כביצה פת, או משקין כשיעור ביצה, ובמ"ב סי' רל"ב ס"ק ל"ה גבי איסור אכילה סמוך למנחה קטנה כתב, דדוקא משקה המשכר אסור יותר משיעור ביצה שמא ימשך וכו', אבל סתם משקה מותר אפילו הרבה, וה"ג לענין מגילה שרי סתם משקה לצורך גדול אפילו הרבה, דבכלל טעימה היא, וכן אכילת פירות נמי בכלל טעימה היא ושרי לצורך גדול אפילו הרבה, וכן תבשיל העשוי מחמשת המינים שרי אם אינו קובע עלייהו סעודה, כמש"כ המ"ב שם בס"ק ל"ד. ולענין אדם חלוש דהשהיה יזיק לבריאותו ויכול לבא לידי חולי, וטעימה מעט אינו מספיק לו, עי' במ"ב (שם ס"ק ט"ז) דשרי לו לאכול קודם קריאת המגילה, אך יבקש מאחד שיזכיר לו לקרוא את המגילה אחר אכילתו, וע"ש בשעה"צ ס"ק כ"ט. ואשה השומעת המגילה מבעלה בביתה, והוא קורא לה בשעה מאוחרת, לכאורה ג"כ אסור לה לאכול סעודת פת יותר מכביצה קודם ששמעה המגילה, ורק אכילה מועטת או טעימה לצורך גדול שרי וכנ"ל. [ועי' עוד מש"כ בפרטי דינים אלו לעיל בסי' י' אות ב' בס"ד].

סימן לא

עוד בדיני הסעודה והשמחה בפורים

בדין חייב איניש לבסומי בפוריא

א) **חייב** איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי.

(שו"ע תרצ"ה ס"ב). וברמ"א כתב, ויש אומרים דאין צריך להשתכר כל כך, אלא ישתה יותר מלימודו וישן, ומתוך שישן אינו יודע בין ארור המן לברוך מרדכי. ומקור דברי הרמ"א דאין צריך להשתכר כל כך, הוא בספר הכלבו ובב"י בשם ספר "ארחות חיים" שפירשו, לא שישתכר שהשכרות איסור גמור וכו', אך שישתה יותר מלימודו מעט כדי שירבה לשמוח ולשמח האביונים וידבר אל לבם, וזו היא השמחה השלמה, ע"כ. והרמ"א הוסיף שע"י שישתה יותר מלימודו ישן ומתוך שישן אינו יודע וכו', ומפרש בזה הא דאמר בגמ' עד דלא ידע וכו', דלאו שכרות ממש הוא, ומאי עד דלא ידע דקאמר, אלא שישן ומתוך שישן אינו יודע בין ארור המן לברוך מרדכי. (וע"ע בסמוך). ובמ"ב סק"ה כתב בשם הפמ"ג (במשב"ז סק"ב) על דברי הרמ"א, דכן ראוי לעשות. [ועל דרך צחות יל"פ מה שאמרו חייב איניש לבסומי בפוריא, דפוריא היינו מטה, כדאיתא

בב"מ (כ"ג ב'), והיינו דיתבשם עד שישן במטה].

והנה השו"ע לא הזכיר ענין השינה כלל, ומשמע דמפרש כפשוטו דחייב להשתכר ממש עד דלא ידע, והרמ"א הביא שיש חולקים דאין צריך להשתכר ממש, אלא שישתה יותר מהרגלו וע"י זה ישן וכו'. וברמב"ם פ"ב ממגילה הט"ו כתב, ושותה יין עד שישתכר וירדם בשכרותו. ומבואר שהזכיר שני הענינים, גם שישתכר וגם שירדם בשכרותו, ויש לפרש דבריו, דבאמת עיקר המצוה היא השכרות, אלא דשכרות יש לה הרבה דרגות, יש שכרות מעט ויש שכרות הרבה, ועל זה כתב הרמב"ם דשיעור השכרות היא, עד שיגיע למצב שירדם מתוך השכרות, וכשירדם ולא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי יצא ידי חובת השכרות, ולפ"ז הא דאמרו "עד דלא ידע" הכונה בזה כמש"כ הרמ"א דע"י השינה לא ידע, אלא דלדבריו הוא שיעור בשכרות, ועיקר המצוה היא השכרות שישתכר מעט, ושיעור השכרות היא עד שירדם ע"י זה ולא ידע וכו', אבל בשינה לבד אם לא ירדם מתוך השכרות לא יצא. שו"ר דכעין זה פירש ב"סדר היום" (הלכות פורים) בדעת הרמב"ם, וז"ל: ובענין היין אמרו, חייב אדם לבסומי בפוריא עד דלא ידע וכו', והדברים לרוב הפוסקים כפשטן וכו', והרמב"ם ז"ל כתב, עד שירדם, ומפרש הענין עד שלא ידע, רצה לומר מתוך ששתה מה שאינו רגיל ושינה קופצת עליו ומתנמנם, ומתוך שנתו אינו יודע לכוין בין ארור המן לברוך מרדכי, ע"כ. וע"ש עוד. ומלשון רש"י במגילה (ז' ע"ב) בד"ה לאבסומי שכתב, להשתכר ביין, משמע ג"כ דהכונה לשכרות.

ובספר "עמק ברכה" (עניני סעודת פורים, עמוד קכ"ו) הביא בשם הגאון רבי ישראל מסלנט זצ"ל, דפירש מה שאמרו בגמ' חייב איניש לבסומי עד דלא ידע וכו', דאין פירושו שעיקר החיוב הוא להשתכר, ואינו יוצא ידי חובתו אם לא נעשה שיכור מן היין, אלא עיקר המצוה היא לשתות יין ולהתבסם, ואינו יוצא בשתיה ששתה פעם אחת ונתבשם, אלא חייב לחזור ולשתות כל היום ולהתבשם, דמצוה זו של משתה ושמחה נמשכת כל יום הפורים, ואינו נפטר ממנה עד שישתכר ולא ידע בין ארור המן וכו', כי אז הוא שיכור ודינו כשוטה דפטור מן המצות. ולפ"ז הא דאמרו "עד דלא ידע" אין זה שיעור בקיום המצוה כלל, אלא הוא שיעור לענין לפוטרו מן המצוה. וכעין זה כתב גם בספר "שפת אמת" במגילה (ז' ב') בגמ' מחייב אינש לבסומי וז"ל: נראה לפרש דאין הכונה שמחויב להשתכר כל כך עד שלא ידע, אלא דכל היום מחויב לעסוק במשתה, ועד דלא ידע עדיין החיוב עליו, לאפוקי כשהגיע לשיעור זה, אבל אפילו קודם זה השיעור יוצא כל שעוסק במשתה כנ"ל, ע"כ. [מיהו לפ"ד השפ"א כשהגיע לשיעור זה הוה דין פטור מחיוב המצוה, ולאו משום דין שוטה הוא דפטוד, ולהגרי"ס זצ"ל פטורו מדין שוטה, ואפשר דנ"מ אם יפוג מיינו אם חייב לחזור ולעסוק עוד במשתה היין]. וב"עמק ברכה" שם דייק הכי גם מלשון הרמב"ם, אבל הביא דברש"י ובטור מפורש שהמצוה היא להשתכר ביין, ע"ש. מיהו גם ברמב"ם נראה דיש לפרש שזהו שיעור בעיקר קיום המצוה וכמש"נ.

[**ועי'** בספר "החפץ חיים חייו ופעלו" (ח"ג עמוד תתקכ"ח) שהביא, שמספרים

צריך חיזוק משום קרושה דרבנן שבו, וכמו שהאריך להוכיח בספר שאג״א בסימן ק״א ובספר עצי אלמוגים להגאון בעל מעין החכמה ז״ל בהל׳ שניות לעריות ס״ב ס״ק ג׳ יעו״ש בדבריהם ז״ל:

ואמנם אי קשיא לי הא קשיא לי, דהאיך אפשר לומר דהא שאסרו באסרו חג הוא משום חיזוק דיו״ט שני, הא אנן קי״ל דגם ביו״ט דאסור בהספד, מ״מ אינו צריך חיזוק רק לפניו אבל לא לאחריו, וכמו דאמרינן בתענית דף י״ח כי אמר ר׳ יוחנן הלכה כר״י אדלא להתענאה אבל בדלא למספד הלכה כת״ק ע״ש. ואמנם גם זה לא קשיא, דשאני התם דאפשר לעשות חיזוק לפניו, אבל הכא א״א לעשות חיזוק לפניו דהא הוא יום טוב דאורייתא, וע״כ צריך לעשות חיזוק לאחריו. וא״כ דברי מר אחי הגאון ז״ל ברורין:

ואכן כשאני לעצמי הייתי אומר דלהמחבר לא הוה פסיקא ליה דהלכה כר׳ יהושע דחלקהו דחציו לה׳ וחציו לכם, דהא איכא כמה רבוותא דפסקו הלכה כר״א דיוצאין ידי שמחת יו״ט בתורה[ה]. וא״כ אין להחמיר באסדו חג יותר מביו״ט עצמו. אבל בשבועות הא אמרינן בפסחים דף ס״ח ע״ב דהכל מודים דבעצרת בעינן לכם משום יום שנתנה בו תורה, ולפיכך כתב דאסור להתענות גם במוצאי חג השבועות[ו].

ואגב דאיירי בדברי הש״ס דסוכה הנ״ל דהעושה איסור לחג באכילה ושתיה מעלה עליו הכתוב כאלו בנה מזבח והקריב עליו קרבן, ראיתי לבארו, דלכאורה מאמר הזה משולל הבנה, דמאי ענין ושייכות יש באכילה ושתיה לבנין מזבח והקרבת קרבן.

ונ״ל ע״פ הא דאמרינן בסוף חגיגה [כז, א] והאריאל וגו׳ וידבר אלי זה השולחן אשר לפני ה׳, פתח במזבח וסיים בשולחן, לומר לך דבזמן שבהמ״ק היה קיים היה מזבח מכפר, עכשיו שולחנו של אדם מכפר עליו, ופרש״י בהכנסת אורחין עכ״ל. וי״ל דלזה כיון גם הש״ס דסוכה הנ״ל, דכל העושה איסור לחג באכילה ושתיה ומן הסתם מזמין גם לעניים על שולחנו, וכמו ביו״ט רצריך לשמח גם להלוי ולהגר והיתום והאלמנה, נחשב אצל הקב״ה כמו דהיה בונה מזבח ומקריב קרבן, דעכשיו שולחנו של אדם מכפר. דבקרבן נמי היה אכילת הכהנים מכפר וכדאמרינן בפסחים נ״ט ע״ב ואכלו אותם אשר כופר בהם מלמד שהכהנים אוכלין ובעלים מתכפרין. ולפי׳ קמא דרש״י סוכה מה, ב דמיירי ביו״ט עצמו ג״כ יש לפרש על דרך זה, דאף דלר״א יוצא יד״ח בלימוד התורה מ״מ אין העניים נהנין מזה, והלכך אף דהעוסק בתורה א״צ לא עולה ולא חטאת, מ״מ חסר אכילת הכהנים. אבל אם עושה איסור לחג באכילה ושתיה דמי לקרבן לגמרי דגם העניים נהנין ממנו. ואפשר דזהו דכתיב גבי חג השבועות בפר׳ ראה ועשית חג שבועות לה׳ אלהיך מסת נדבת ידך אשר תתן, והיינו דיתן נדבות לעניים על יו״ט, משום דבעצרת הכל מודים דבעינן לכם, ואינם יכולין לצאת בלימוד התורה:

ובמקום אחר כתבנו לבאר במה דאמר רבא שם בפסחים הכל מודים דבשבת בעינן נמי לכם מ״ט וקראת לשבת עונג. ורב יוסף אמר שם הכל מודים בפורים דבעינן נמי לכם מ״ט ימי משתה ושמחה כתיב ביה. ואמרנו לפרש דכולהו תלתא זימני דאמרינן דבעינן בהו לכם לדברי הכל, הכל מחד טעמא הוא. ע״פ מש״כ בשאילתות דרב אחאי גאון זצ״ל בריש פרשת בראשית דהטעם דמחייבין בית ישראל למינח ביומא דשבתא ולהתענג בו, משום דכד ברייא קב״ה לעלמא ברייא בשיתא יומי ונח ביומי דשבתא, וברכיה וקדשיה כאינש דבני ביתיה וכד מצבית ליה וגמר ליה לעבידתיה, עביד הלולא חד יומא, כדאמרי אינשי הילול בתי דכתיב ויכל אלהים ביום השביעי. ואמר לן רחמנא נוחו ביומא דשבתא כי היכי דנחי ביה אנא, דכתיב זכור את יום השבת לקדשו, ואסור לאיענויי ביה אלא מתבעי ליה לבר ישראל לאיענוגיה ביה במיכלא ובמשתא וכו׳, [והוא מדברי המדרש תנחומא שם ועיין בהעמק שאלה שם אות ב׳]. ועפ״ז נראה לי פשוט די״ל דהיינו טעמא

ה. ראה בב״י ריש סי׳ תקפ״ט ובשו״ע שם דפסיקא להו דהלכה כר׳ יהושע. ומש״כ רבינו דהא איכא כמה רבוותא דפסקו כר״א, נראה כוונתו למאירי פסחים ס״ח ב׳ שכתב כן בשם מקצת גאונים. אולם חי׳ המאירי לא היו למראה עיני הב״י. אך מדברי הרי״ף והרא״ש ביצה ט״ו ב׳ שהעתיקו מימרא דדבא דבעצרת אף ר״א מודה דבעינן לכם, נראה דפסקו כותיה.

ו. ועוד י״ל דהמחבר נמשך אחר הרי״ף והרמב״ם והרא״ש שלא העתיקו דין זה בהלכותיהם. וראה בבדכי יוסף שם אות ד׳ משום דס״ל כהפי׳ הראשון ברש״י סוכה שם דקאי איו״ט ולא על מוצאי יו״ט, משא״כ מוצאי חג השבועות דהוי יום טבוח מדינא ולא ממנהגא, דאסור חג הוא.

דאמרינן דהכל מודים דבשבת בעינן לכם דכתיב וקראת לשבת עונג, והיינו משום דהוא יום חינוך הבית דנגמר בו בנין העולם. וביום חינוך הבית דרך העולם לעשות הילולא ריומא טבא. לכן צוה נמי הקב"ה לעשות ביום השבת הילולא ריומא טבא, וממילא בעינן לכם דאין שמחה אלא באכילה ושתיה.

ובזה אתי שפיר נמי הא דאמרינן הכל מודים בעצרת דבעינן לכם משום דהוא יום שנתנה בו תורה. ולכאורה אין הדבר מובן דמה נתינת טעם הוא דמשום דניתנה בו תורה משום זה בעינן לכם אתמהה. אכן לפי מה שכתבנו א"ש דמשום דאף דחנוכת העולם נגמר בשבת מ"מ עדיין היה הדבר תלוי ועומד עד יום מתן תורה. דהא תנאי התנה הקב"ה עם מעשה בראשית דאם ישראל מקבלים את התורה מוטב, ואם לאו יחזור העולם לתוהו ובוהו. ואם כן עיקר חינוך הבית נגמר בשבועות שבו קבלו ישראל את התורה. ומשום הכי אמרינן דבשבועות בעינן לכם משום דהוא יום שנתנה בו התורה.

ונראה לי עוד, דמשום הכי כתיב גבי שבת ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם. והיינו משום דכל מעלת יום השבת משום דבו נגמר כל מעשה בראשית. אמנם באמת לא נשלם בשלימות עד שקבלו ישראל את התורה. נמצא דמעשה בראשית נעשה ע"י הקב"ה ונגמר ע"י ישראל ולכן אמרה התורה ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם, דשבת היא אות על חידוש העולם שנעשה ע"י הקב"ה וע"י ישראל, דישראל יש להם חלק בחידוש העולם.

ונ"ל עוד דמשו"ה כתיב תיכף אחר פ' ושמרו ויתן אל משה ככלותו לדבר אתו. ולכאורה מאי ענין זה לזה. אכן להנ"ל ניחא, דשיעור הכתוב כך הוא. כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש, ומ"מ לא נגמר עדיין בשלימות עד ויתן אל משה, והיינו כשישראל קבלו את התורה אז נגמר העולם בשלימות. ונ"ל עוד דמשו"ה מזכירין בתפלת שחרית ושני לוחות אבנים הוריד בידו ודו"ק [ואפשר דמשו"ה נתנה התורה בשבת לרמז דהא בהא תליא דעיקר מצוה של שבת היא ע"י קבלת התורה].

ואמנם דאף שקבלו ישראל את התורה בששה בסיון, מ"מ עדיין לא היה קבלה שלימה. דהא אמרינן בשבת דף פ"א ע"א מכאן מודעה רבא לאורייתא. ופרש"י משום שקבלוה באונס ע"י שכפה הקב"ה עליהם הר כגיגית, וע"כ היה העולם ג"כ מתדופף ועומד, עד שקבלו ישראל התורה בימי אחשורוש ברצון דכתיב קימו וקבלו היהודים קימו מה שקיבלו כבר, ואז נגמר מעשה בראשית על מכונם וחזקם. הלכך אמרינן דהכל מודים דבפורים בעינן נמי לכם והכל מטעם הנ"ל.

ומ"מ נראה מלשון הגמרא שם דמדייק ואמר בהנך תלתא זמני דהכל מודים דבעינן "נמי" לכם, משמע דתרוייהו בעינן לה' ולכם, ולא בא אלא לאפוקי משאר יו"ט לר"א דיכול לעשות כולו לה'. אבל בהנך זימני בעינן נמי לכם, אבל בלכם בלבד נמי אינו יוצא, ואדרבה חמירי משאר יו"ט לר"א דיכול לעשות כולו לכם אם ירצה, אבל בהני יומי בעינן וודאי לה'. דהא גבי שבת איתא במדרש והובא בטור או"ח סי' ר"צ דאמרה תורה לפני הקב"ה דבש"ע כשיכנסו ישראל לארץ, זה רץ לכרמו וכו', אמר לה יש לי זוג שאני מזווג לך ושבת שמה. שהם בטלים ממלאכתם ויכולים לעסוק בך. ומסיים הטור ע"כ צריך שיקבעו מדרש להודיע לעם את חוקי האלהים ואת תורותיו עכ"ל. וכן איתא במדרש תנחומא בפר' ויקהל דאמר לו הקב"ה למשה רד ועשה לי קהילות גדולות בשבת כדי שילמדו כל הדורות הבאים אחריך להקהיל קהילות בכל שבת קודש להכניסם בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ללמד בהן תורה לרבים ע"פ, וכן בשבועות מבואר בכמה ספרים קדושים וביחוד בזה"ק ובכתבי האר"י זצ"ל שצריך לעסוק בתורה כל הלילה וגם ביום. וכן בפורים איתא בשו"ע בסי' תרצ"ה דצריך ללמוד קודם הסעודה משום דכתיב ליהודים היתה אורה ואמרינן דאורה זו תורה. ונראה הטעם דמשום דכבר כתבו התוס' בריש ע"ז [ג, א ד"ה נגנים] לחד תירוצא דמקבלה לחוד אין העולם מתקיים רק בעינן נמי קיום ולימוד. ולכן בהנך יומי דבו קבלו ישראל את התורה צריכין ישראל לעסוק בתורה וללמוד בה, דע"י הקבלה ולימוד התורה מתקיים הבריאה ושניהם כאחד טובים:

ואגב דאיירי בעניינא דעצרת ראיתי להביא כאן מה שכתבתי על הגליון על החומש שלי בפ' ראה דכתיב שם [טז, י יא] ועשית חג שבועות לה' אלהיך וגו' ושמחת לפני ה' אלהיך וגו' וכתבתי שם בצידו וזה לשוני ולקמן [פס' יד] גבי חג הסוכות נאמר ושמחת בחגיך. ונראה דלהלן גבי חג הסוכות כתוב כן להורות

ומעתה יובן שפיר שהתנא לא הי׳ יכול ללמוד טעמא דמגילה מהלך דטעמא דהלל ילפי׳ מהפסוק ממזרח שמש עד מבואו, כזריחת השמש שהיא כסדר בשקיעתו ובזריחתו, מה שאין כן קריאת המגילה שהיא מפלת המן ענין מחיית עמלק כנודע, וגבי מחיית עמלק לא הי׳ כסדר זריחת השמש, כי משה עמד השמש כנ״ל, אם כן קא סלקא דעתך דלא בעינן כסדר, לכך מוכרחת הגמ׳ לומר טעם אחר על קריאת המגילה שהקורא למפרע לא יצא.

ולפי זה יש לומר הטעם שאנו נוהגין להמשיך עיקר הסעודה של פורים בלילה שלאחריו, להורות כאז כן עתה, דכשם שאצל מחית עמלק היתה עיקר מפלתם בלילה, כי נשתנה להם הסדר, שהשמש של מחר זרחה היום, כן אנחנו משנים הסדר וממשיכים עיקר סעודת פורים דיממא בלילה שלאחריו. (אהבת חיים להגרח״י דייטש זצ״ל ממאקאווא פורים אות א, הגו׳ במהרי״ד לפורים בשם בנו מהרי״ד).

דוגמת השלמים שהקריבו בנ״י בשעת מתן תורה

טעם אחר על המנהג להמשיך סעודת פורים לליל ט״ו, אמר בנו הרה״ק רבי ישכר דוב מבעלזא זצ״ל, דהנה ידוע שבפורים היתה קבלת התורה, דהדר קבלוה בימי אחשורוש מאהבת הנס, ובמתן תורה נאמר (שמות כד, ה) ויזבחו זבחים שלמים לה׳ פרים, ואם כן ראוי שגם בפורים נקריב כעין קרבן שלמים, ואפשר דסעודת פורים ושני ימים משתה ושמחה, המה דוגמת השלמים שהקריבו אבותינו בשעת מתן תורה, ולכן אנו ממשיכים סעודת פורים גם לליל ט״ו, ומחברים את שני הימים על ידי הלילה שבנתיים, דוגמת שלמים שהקריבו בני ישראל במדבר שנאכלים לשני ימים ולילה אחד[25]. (מקרא קורש).

---

[25] אך העיר הרה״ק מהרי״ד מבעלזא זצ״ל: ואם יקשה, הלא בכשר עצרת היו שלמים והמה נאכלים רק ליום ולילה, משום שהם שלמי צבור, דרק שלמי יחיד נאכלים לשני

קבלת התורה כל ישראל ביחד

בענין אחר פירש עוד הרה״ק מהרי״ד מבעלזא זצ״ל בטעם המנהג, איתא במדרש דכשהיה רוצה רבינו הקדוש לומר הלכה, המתין עד שיהיו התלמידים יחד, וכן במתן תורה המתין הקב״ה עד שבאו כל ישראל, לכן שבפורים היתה קבלת התורה, עושים הסעודה ביום וגומרים אותה בלילה, שהוא שושן פורים, פורים דמוקפין, כדי להצטרף את בני הפרזים עם המוקפין, שיהיו כל ישראל ביחד.

הורות כל ישראל בשמחה אחת

בסגנון דומה קצת בביאור טעם המנהג כותב אחד מגדולי תלמידי חת״ם זי״ע, ה״ה הגאון רבי משה לייב ליטש ראזנבוים זצ״ל דומ״ץ דעשבורג בספרו חמדת אריה (הל׳ מגילה פכ״א שערי אמת אות א), עפמ״ש בספרי שערי אמת (בית אריה פט״ז) לתרץ קושיית שו״ת שער אפרים אהא דאמר בגמ׳ במגילה (ב ע״ב) ואימא פרזים בי״ד מוקפין בי״ד וט״ו, ומשני דחיב להיות עושים את יום ארבעה עשר לחדש אדר ואת יום חמשה עשר וגו׳ אתא את ופסיק, הני בי״ד והני בט״ו, ותמה הש״א דבזבחים (י״ט ע״ב) קאמר הגמ׳ דקידוש ידים ורגלים הוא ביחד דמניח ידיו ע״ג רגליו במקדשם, דכתיב ורחצו את ידיהם ואת רגליהם אתי את לחבר, ואיך קאמר הגמ׳ כאן ראתא את ופסיק, ונ״ל עפ״מ דמשני הגמ׳ (יומא ס״ג ע״ב) בהא

[illegible] אם לילה אחד, ומ״כ לכאורה גם השלמים שהקריבו אבותינו בשעת מתן תורה היו שלמי צבור, ואינם נאכלים אלא ליום ולילה, וי״ל דדוקא בכשר עצרת דהקריבום בשבועות במוסף הוו שלמי צבור, ונלמד מחטאת שנאכלת ליום ולילה (כדלעיל מנחות ה ע״ב), אבל השלמים שהקריבו ישראל בשעת מתן תורה לא נלמד מחטאת, והיו נאכלים כשלמי יחיד לשני ימים ולילה אחד, לכן אנו מנרפיס ע״י הלילה את שני הימים, דוגמת שלמי שמחה שהקריבו ישראל במדבר בשעת מתן תורה דנאכלים לשני ימים ולילה אחד. (שס).

דמקשה שם וה׳ להוציא הוא, דכתיב ואל פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן לה׳, מי שמיוחדין לה׳, יצאו אלו שאין מיוחדין לה׳, וגבי מחוסר זמן אתי ה׳ לרבות, ומשני הכא מענינא דקרא והתם מענינא דקרא ע״ש, ולפי״ז י״ל הוא הדין גבי מגילה הי׳ הסברא שיקראו כל ישראל בשוה ביום אחד, לזה ע״כ אתי את ופסיק, משא״כ גבי קידוש הי׳ הסברא שיקדש כל אחד בפנ״ע, דמה״ת לומר שיניח יד ע״ג רגל, לכך אמרינן דאתי את לחבר.

היוצא מזה, דמצד הסברא הי׳ להיות כל ישראל שוין א׳ הפרזים וא׳ המוקפים כמו בכל המצוות, אלא דאתי את ופסיק, מכל מקום כדי שלא להיות נפרדים לגמרי זה מזה, לכך המנהג להתחיל הסעודה אחר המנחה ולהמשיכה גם בלילה דהוא ט״ו של המוקפין, ויהי׳ כל ישראל בשמחה אחת ובזמן של מוקפין יהי׳ גם הפרזין שמחים במשתה ושמחה, ודומה למה שאמרו בשבת (כ״ג ע״ב) כתיב לא ימיש עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה (שמות יג, כב), מלמד שעמוד ענן משלים לעמוד האש, ועמוד האש משלים לעמוד הענן, כך יבואו המוקפין וישמחו קצת בעוד שהפרזים שמחים, ואע״פ דלמוקפין בסעודת לילה לא יצאו, מכל מקום חיבורי אוכלים כזאת כמאן דמפרסי[26] סוכת שלום וששון ושמחה כל עם ה׳ יחד.

שמחה ומשתה

ועוד מוצא **הגאון הדיין מפרעשבורג זצ״ל** בספרו (שם) סמך נכון מן המקראות שבמגילה על דבריו הנפלאים בביאור מנהגינו לעשות הסעודה סמוך לעת ערב כדי להמשיכה בלילה, דהנה כתיב (אסתר ט, יז יח יט) ונוח בי״ד בו ועשה אתו יום משתה ושמחה, והיהודים אשר בשושן וגו׳ ונוח בט״ו בו ועשה אתו יום משתה ושמחה, על כן היהודים הפרזים וגו׳ עשים

[26] מגילה מלשון הגמ׳ בפסחים (פ״ב ע״ח) ״ולרבינא דאמר חיבורי אוכלין לאו חיבור הוא, וכמאן דמפרסי דמי״.

את יום י״ד לחדש אדר שמחה ומשתה ויום טוב וגו׳, ויל״ד מדוע הקדים הרישא משתה קודם לשמחה, ובפסוק אח״כ מקדים שמחה למשתה, ומנם לפי מנהגינו ניחא, דהואיל והיהודים אשר בשושן עושים בט״ו, אם כן מהראוי לפרזים שיקדימו בי״ד השמחה למשתה, היינו שירבו הם בשמחה כל היום, ואח״כ בסוף היום לעת ערב יעשו הסעודה וימשיכנה בלילה ט״ו, כדי שיהי׳ אח״כ המשתה מחוברת מאלו לאלו כנ״ל.

ולפי״ז י״ל דזהו מה שמרדכי כתב להם (שם, כא כב כג) לקיים עליהם להיות עשים את י״ד לחדש אדר ואת יום ט״ו בו בכל שנה ושנה, כימים אשר נחו בהם היהודים וגו׳ לעשות אותם ימי משתה ושמחה וגו׳, הרי דהקדים איהו משתה לשמחה, ולזה אמר אח״כ וקבל היהודים את אשר החלו לעשות, היינו שהם החלו לעשות שמחה קודם למשתה, כדי לחבר שמחתם עם שמחת היהודים אשר בשושן, וגם ואת אשר כתב מרדכי אליהם, דהוא מתנות לאביונים ומש״מ, ואם כן הרי היהודים קבלו עליהם לעשות המשתה לבסוף, וזה סמך גדול למנהגינו להמשיך הסעודה עד הלילה, כדי שיהיו כל ישראל בשמחה אחת.

לזכות לכבודה של ירושלים בשלימות

עוד טעם הגון על המנהג אמר **הרה״ק רבי אהרן מבעלזא זצ״ל**, דאיתא בירושלמי דמוקפין קורין בט״ו משום כבודה של ירושלים, נמצא שושן פורים רומז על לעתיד לבא כי אז יהי׳ כבודה של ירושלים בשלימות, ואיתא שימי הפורים לא נבטלים, ואמר א״א ז״ל הטעם, כי פורים הוא מחיית עמלק, ואיתא ברש״י ז״ל, אין השם שלם ואין הכסא שלם עד שימחה זרעו של עמלק, על כן לעתיד כשיהי׳ הכל בשלימות השם שלם והכסא שלם, יהי׳ יותר מחיית עמלק, ועל כן ממשיכים הסעודה עד הלילה, כי אז היתה יותר מחיית עמלק, כי נהרגו עוד עמלקים, ממילא זוכים להשם שלם ולגאולה העתידה, שיהי׳ כבודה של ירושלים בשלימות.